

GYVENIMAS IR DARBAS
LIETUVOJE

DARBAS, VERSLO PRADŽIA, MOKESČIAI	3
DARBAS	3
<i>Darbo biržos e. paslaugos – 24/7</i>	3
<i>Darbo biržos apžvalgos, prognozės ir barometrai – situacijai darbo rinkoje įvertinti</i>	4
<i>Europos užimtumo tarnybų tinklo (EURES) paslaugos</i>	4
<i>Nedarbo socialinio draudimo išmokų eksportas ir nedarbo draudimo stažo sumavimas Europos Sąjungos, Europos ekonominės erdvės šalyse narėse ir Šveicarijoje</i>	4
<i>Europos socialinio fondo parama žmogiškųjų išteklių plėtrai 2007-2013 m.</i>	5
<i>Parama pirmajam darbui</i>	7
VERSLO PRADŽIA	8
<i>Paslaugos verslui</i>	8
<i>Verslo kūrimas: konsultacijos, įmonių teisinės formos</i>	8
<i>Verslumo skatinimo fondas – verslo pradžia</i>	10
<i>Žemės ūkio sektorius</i>	10
MOKESČIAI	12
<i>Nuolatinio Lietuvos gyventojų gautų pajamų apmokestinimas</i>	13
<i>Mokesčių lengvatos</i>	13
<i>Mokesčių deklaravimas</i>	14
<i>NAUDINGOS NUORODOS</i>	14
SOCIALINĖS GARANTIJOS, SVEIKATOS APSAUGA, SOCIALINIS BŪSTAS	15
SOCIALINĖS GARANTIJOS	15
<i>Pensijos ir kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas</i>	15
<i>Pensijų skyrimas dirbusiems užsienyje</i>	16
<i>Šalpos pensijos</i>	17
<i>Šalpos našlaičių pensijos</i>	17
<i>Slaugos arba priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinės kompensacijos</i>	18
<i>Valstybinio socialinio draudimo išmokos</i>	18
PINIGINĖ SOCIALINĖ PARAMA	20
<i>Vienkartinė išmoka vaikui</i>	20
<i>Išmoka vaikui</i>	20
<i>Globos (rūpybos) išmoka, globos (rūpybos) išmokos tikslinis priedas</i>	20
<i>Vaikų atstovavimas tėvams išvykus į užsienio valstybes</i>	21
<i>Vienkartinė išmoka įsikurti</i>	21
<i>Vienkartinė išmoka nėščiai moteriai</i>	21
<i>Išmoka privalomosios pradinės karo tarnybos kario vaikui</i>	21
<i>Piniginė socialinė parama nepasiturintiems gyventojams</i>	22
<i>Socialinė parama mokiniams</i>	22
<i>Socialinės paslaugos</i>	22
SVEIKATOS APSAUGA	23
<i>Privalomasis sveikatos draudimas</i>	23
SOCIALINIS BŪSTAS	28
<i>Būsto pritaikymas neįgaliesiems</i>	29
<i>NAUDINGOS NUORODOS</i>	29
ŠVIETIMAS IR UGDYMAS	30
<i>Kvalifikacijų pripažinimas</i>	30
<i>Lietuvos kvalifikacijų sandara ir jos susiejimas su Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandara</i>	30
<i>Sugrįžtantiems tęsti mokslo ar atvykstantiems į Lietuvą mokytis</i>	31
<i>Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas</i>	31
<i>Bendrasis ugdymas</i>	32
<i>Profesinis mokymas</i>	32
<i>Studijos aukštosiose mokyklose</i>	33
<i>Valstybės finansavimas studijoms ir finansinė parama studentams</i>	34
<i>Finansinė parama neįgaliesiems, studijuojantiems aukštosiose mokyklose</i>	35
<i>Mokslo ir verslo bendradarbiavimas</i>	36

Suaugusiųjų švietimas.....	37
NAUDINGOS NUORODOS.....	38
JAUNIMO POLITIKA.....	39
<i>Jaunimo organizacijos. Jaunimo galimybės dalyvauti visuomeninėje veikloje.....</i>	39
<i>Jaunimo galimybės dalyvauti kiekvienoje savivaldybėje.....</i>	40
<i>Paslaugos jaunimui atviruosiuose jaunimo centruose ir erdvėse.....</i>	40
<i>Jaunimo savanoriškos veiklos galimybės Lietuvoje.....</i>	41
<i>Lietuvos jaunimo, gyvenančio užsienyje, dalyvavimas mokymuose ir seminaruose.....</i>	41
<i>Informacija jaunimui – Eurodesk tikslo veikla ir jaunimo informavimas ir konsultavimas.....</i>	41
<i>Daugiau informacijos:.....</i>	42
NAUDINGOS NUORODOS.....	42
LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIETYBĖS KLAUSIMAI , ASMENS DOKUMENTAI, TEISINĖ IR KITA INFORMACIJA.....	43
LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIETYBĖS KLAUSIMAI.....	43
<i>Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimas.....</i>	43
<i>Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas supaprastinta tvarka.....</i>	44
<i>Atvejai, kai Lietuvos Respublikos pilietis gali būti kartu ir kitos valstybės pilietis.....</i>	46
<i>Teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę ir lietuvių kilmę patvirtinantys dokumentai.....</i>	47
<i>Vaikų Lietuvos Respublikos pilietybė.....</i>	47
<i>Lietuvos Respublikos pilietybės netekimas.....</i>	49
<i>Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimas.....</i>	49
<i>Priesaika Lietuvos Respublikai.....</i>	50
<i>Bendros nuostatos.....</i>	50
ASMENS DOKUMENTAI.....	52
<i>Asmens tapatybės kortelė.....</i>	52
<i>Pasas.....</i>	52
<i>Bendra informacija.....</i>	53
<i>Asmens grįžimo pažymėjimas.....</i>	53
TEISINĖ INFORMACIJA.....	53
<i>Vaikų laikino išvykimo į užsienio valstybes tvarka.....</i>	53
<i>Užsienyje sudarytų civilinės būklės aktų įtraukimas į apskaitą Lietuvoje.....</i>	54
<i>Užsienio valstybėje išduotų dokumentų galiojimas Lietuvos Respublikoje.....</i>	54
<i>ES valstybių narių piliečių ir jų šeimos narių gyvenimas Lietuvos Respublikoje.....</i>	55
<i>Užsieniečių, kurie nėra ES piliečiai ar jų šeimos nariai ar kiti asmenys, kurie pagal ES teisės aktus naudojami laisvo asmenų judėjimo teise, gyvenimas Lietuvos Respublikoje.....</i>	57
<i>Gyvenamosios vietos deklaravimas.....</i>	60
<i>Teisinė pagalba.....</i>	61
KITA INFORMACIJA.....	61
<i>„Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą – kūrimo 2011-2019 metų programa.....</i>	62
NAUDINGOS NUORODOS.....	63

DARBAS, VERSLO PRADŽIA, MOKESČIAI

DARBAS

Lietuvos pilietis, grįžęs į Lietuvą, turi panašias teises, kaip ir prieš išvykdamas. Jis gali kreiptis į teritorinę darbo biržą ar EURES biurus, ieškodamas darbo. Užsienyje esantis Lietuvos pilietis dar iki grįžimo į Lietuvą Lietuvos darbo biržos interneto puslapyje www.ldb.lt gali susirasti informaciją apie laisvas darbo vietas.

Kiekvienas Lietuvos pilietis, atitinkantis valstybės tarnautojams taikomus reikalavimus (remdamasis Valstybės tarnybos įstatymu), turi teisę pretenduoti į pareigas valstybės tarnyboje. Skelbimai dėl konkursų į valstybės tarnautojų pareigas privalomai skelbiami „Valstybės žinių“ leidinyje „Informaciniai pranešimai“, „Valstybės žinių“ tinklapyje www.valstybes-ziniu.lt bei Valstybės tarnybos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos internetinėje svetainėje www.vtd.lt.

Darbo biržos e. paslaugos – 24/7

Lietuvos darbo biržos svetainė www.ldb.lt – didžiausias šalyje darbo skelbimų ir ieškančiųjų darbo portalas bei elektroninė darbuotojų paieškos ir atrankos sistema. Lietuvos darbo biržos interneto svetainę per metus aplanko apie 1,3 milijono lankytojų.

Darbdaviai čia gali skelbti viešai jiems patogiu metu laisvas darbo vietas internete, greitai ir paprastai vykdyti kandidatų atranką, peržiūrėti jų CV, siųsti elektroninius pranešimus kandidatams ir elektroniniu būdu bendrauti su darbo biržos specialistais.

Patvirtintiems darbdavio atstovams teikiamos papildomos paslaugos. Jie gali pateikti siūlymus dalyvauti darbo biržos organizuojamose aktyviose darbo rinkos politikos priemonėse, remiančiose įdarbinimą, peržiūrėti vykdomas sutartis ir kt.

Išsamus visų elektroninių paslaugų darbdaviams aprašymas publikuojamas leidinyje „E. paslaugų vadovas darbdaviams“:

http://www.ldb.lt/Informacija/PatarimaiDarbdaviams/Documents/epaslaugu_vadovas_darbdaviams.pdf

Darbo ieškantys žmonės gali registruotis duomenų bazėje, kurioje bus matomi darbdaviams:

- Bendrame CV duomenų banke;
- Talentų banke – aukštos kvalifikacijos darbuotojai ar baigiamųjų kursų studentai;
- Senjorų banke – pageidaujantys įsidarbinti vyresnio ar pensinio amžiaus asmenys.

Darbo ieškantys žmonės, naudodamiesi e-paslaugomis, savo sukurta CV tiesiogiai gali nusiųsti darbdaviui, ieškoti darbo pasiūlymų pagal pasirinktus kriterijus, užsisakyti el. pašto žinutes apie dominančius darbo pasiūlymus, užpildyti supaprastintą išankstinės registracijos darbo biržoje formą, peržiūrėti darbo biržos išduotą rekomendaciją įsidarbinti ir siūlomo darbo aprašymą, tiesiogiai bendrauti su darbo biržos specialistu, užsisakyti darbo biržos išduodamas pažymas.

Išsamesnė informacija apie paslaugas publikuojama leidinyje „Paslaugos darbo ieškantiems asmenims“:

http://www.ldb.lt/Informacija/PaslaugosAsmenims/Documents/paslaugos_darbo%20ieskantiems_galut.pdf

Darbo biržos apžvalgos, prognozės ir barometrai – situacijai darbo rinkoje įvertinti

Darbo birža kiekvieną mėnesį ir kas ketvirtį analizuoja darbo paklausą ir pasiūlą, kasmet prognozuoja galimus darbo rinkos pakitimus. Informacija apie situacijos darbo rinkoje pokyčius skelbiama mėnesio pradžioje, tendencijų apžvalga – pasibaigus ketvirčiui, o prognozė ateinantiems metams – gruodžio mėnesį.

Kviečiame susipažinti:

<http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Puslapiai/default.aspx>

http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Puslapiai/metine_prognoze.aspx

http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Puslapiai/paklausios_profesijos.aspx

http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Puslapiai/isidarbinimo_galimybiu_barometras.aspx

Europos užimtumo tarnybų tinklo (EURES) paslaugos

Europos užimtumo tarnybų tinklas (EURES) jungia Europos Komisiją, Europos Sąjungos (ES) ir Europos Ekonominės Erdvės (EEE) valstybių bei Šveicarijos užimtumo tarnybas ir kitas su užimtumu susijusias institucijas, t.y. profesines sąjungas, darbdavių asociacijas, teritorines ir regionines valdžios institucijas.

Pagrindiniai EURES tikslai:

- informuoti, konsultuoti, patarti potencialiai mobiliems darbuotojams apie įsidarbinimo galimybes užsienyje, gyvenimo, darbo ir mokymosi sąlygas ES, EEE valstybėse ir Šveicarijoje;
- padėti darbdaviams, norintiems įdarbinti kitų valstybių darbuotojus;
- patarti ir suteikti konsultacijas pasienio regionų darbdaviams ir darbuotojams.

Informacija apie galimybes įsidarbinti ES, EEE valstybėse ir Šveicarijoje yra viešinama Europos mobilumo portalo laisvų darbo vietų duomenų bazėje www.eures.europa.eu, Lietuvos darbo biržos interneto svetainėje www.ldb.lt/eures/.

Nedarbo socialinio draudimo išmokų eksportas ir nedarbo draudimo stažo sumavimas Europos Sąjungos, Europos ekonominės erdvės šalyse narėse ir Šveicarijoje

Asmuo dėl nedarbo socialinio draudimo išmokų gavimo turi kreiptis į tą valstybę narę (Europos Sąjungos, Europos ekonominės erdvės šalys narės ir Šveicarija), kurioje dirbo paskutinį darbą, t.y. paskutinį kartą buvo draustas nedarbo socialiniu draudimu (išskyrus išimtinius atvejus, pvz. kai nustatoma, jog asmuo gyveno vienoje valstybėje, o dirbo kitoje). Gaudamas nedarbo socialinio draudimo išmokas asmuo gali laikinai vykti ieškoti darbo kitoje valstybėje narėje (tai vadinama nedarbo socialinio draudimo išmokų eksportu). Pavyzdžiui, jeigu kitoje šalyje asmuo gauna bedarbio išmoką, tačiau nori grįžti į Lietuvą ir tęsti darbo paiešką, gali teikti prašymą dėl nedarbo socialinio draudimo išmokos eksporto į Lietuvą tos šalies įstaigoje, kurioje lankosi dėl darbo paieškos. Nedarbo socialinio draudimo išmokos eksporto dokumentas yra U2 PD.

Asmuo, dirbęs valstybėje narėje, o anksčiau dirbęs kitoje valstybėje narėje, gali iš ankstesnės darbo vietos valstybės narės kompetentingos įstaigos pristatyti dokumentą apie nedarbo draudimo ir darbo laikotarpius. Skiriant nedarbo socialinio draudimo išmoką bus atsižvelgiama tik į nedarbo draudimo (o ne darbo) laikotarpius. Dokumentas, patvirtinanti nedarbo draudimo ir darbo laikotarpius, yra U1 PD. Jei asmuo, tokio dokumento nepristato, jis gali valstybės narės kompetentingai įstaigai pateikti dokumentus, susijusius su darbu kitoje valstybėje narėje – įstaigos susisieks tarpusavyje dėl duomenų gavimo. Atkreiptinas dėmesys, jog šių duomenų gavimas iš valstybių narių gali užtrukti gana ilgai (neretai – kelis mėnesius), todėl patartina dėl šio dokumento į valstybės narės kompetentingą įstaigą kreiptis patiems (kol dar asmuo neišvyko iš tos valstybės narės).

Daugiau informacijos apie nedarbo socialinio draudimo išmokas galima rasti internete adresu: <http://www.ldb.lt/Informacija/PaslaugosAsmenims/Puslapiai/migrantai.aspx>.

Europos socialinio fondo parama žmogiškųjų išteklių plėtrai 2007-2013 m.

Lietuvai skiriama Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama suteikia galimybes užtikrinti ekonomikos augimą bei mažinti išsivystymo skirtumus skirtinguose šalies regionuose.

Europos socialinio fondo (ESF) lėšomis finansuojami SADM administruojamų 20 priemonių žmogiškųjų išteklių plėtros projektai yra įgyvendinami visuose Lietuvos regionuose. Jais siekiama sukurti labiau integruotą šalies visuomenę, kurią, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos, supa panaši gyvenimo aplinka ir kokybė. Projektai orientuoti į darbdavius, darbuotojus, darbo ieškančius asmenis. Europos Sąjungos 2007–2013 m. struktūrinių fondų lėšomis yra finansuojamos ir kompleksinės priemonės, kuriomis siekiama ne tik perkvalifikuoti darbuotojus, bet ir darbdaviams suteikti palankesnes sąlygas įdarbinti žmones.

2007–2013 metų Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos ESF finansuojamoms priemonėms įgyvendinti skirta 1,650 mlrd. Lt (iš jų 1,520 mlrd. – ES lėšos), finansuoti 577 projektai.

2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa

2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programoje (toliau – Veiksmų programa) numatomos investicijos į ekonomikos augimą, darbo vietų kūrimą, žmogiškuosius išteklius ir infrastruktūrą. Šių investicijų teikiama nauda galės pasinaudoti visi Lietuvos gyventojai: norintiems pradėti dirbti savarankiškai (ypač su sunkumais darbo rinkoje susiduriančioms asmenų grupėms) bus teikiamos paskolos verslo pradžiai, paskolų teikimą derinant su mokymais bei individualiomis konsultacijomis apie naujo verslo kūrimą ir valdymą. Taip pat ypatingas dėmesys bus skiriamas smulkaus ir vidutinio verslo subjektų, ypač – pradedančiųjų, verslumo skatinimui, mažų ir vidutinių įmonių (toliau – MVĮ) eksporto apimčių ir tarptautinio konkurencingumo bei produktyvumo didinimui. Numatoma remti tokias veiklas kaip verslo konsultacijos, paskolų ar finansinės nuomos (lizingo) palūkanų kompensavimas, dalyvavimas parodose ir mugėse, konsultacijos MVĮ eksporto klausimais, planuojamų eksportuoti gaminių ir paslaugų sertifikavimas, modernių technologijų diegimas ir kt.

Veiksmų programoje yra numatyta parama tyrėjams, jie galės pasinaudoti iš ES fondų finansuojamomis bendruosius gebėjimus ir kompetencijas stiprinančiomis programomis, mokslo populiarinimo veiklomis mokslo ir studijų institucijose, mažose, vidutinėse įmonėse ir kitose įstaigose, taip pat bus finansuojamas emigravusių lietuvių tyrėjų susigrąžinimas/reintegracija.

ES fondų lėšų pagalba bus siekiama sudaryti sąlygas emigracijoje augantiems vaikams sėkmingai prisitaikyti prie nacionalinės švietimo sistemos. Investicijos bus skiriamos užsienio lietuvių lituanistinio švietimo stiprinimui, mokytojų lituanistų profesinės ir pedagoginės kompetencijos tobulinimui, užsienio lietuvių ir Lietuvos vaikų edukacinių stovyklų Lietuvoje organizavimui.

Jaunimo garantijų iniciatyva

Nuo 2014 m. pradžios Lietuvoje pradėta įgyvendinti Jaunimo garantijų iniciatyva. Šios iniciatyvos tikslas – suaktyvinti jaunimą per kaip įmanoma trumpesnę laikotarpį: padėti išlaikyti ryšį su darbo rinka arba įgyti tolesnį išsilavinimą. Siekiama, kad visi 16-29 metų gyventojai per 4 mėnesius nuo mokyklos baigimo arba darbo netekimo gautų kokybišką konkretų pasiūlymą dirbti ar toliau mokytis, įskaitant pameistrystės mokymo formą, atlikti praktiką arba stažuotę. Kitaip negu kitose Europos Sąjungos šalyse, kur Jaunimo garantijų iniciatyva taikoma jaunuoliams iki 25 metų

amžiaus, Lietuvoje dalyvauti minėtoje iniciatyvoje kviečiami jaunuoliai iki 29 metų amžiaus. Daugiau informacijos: www.ldb.lt/jaunimogarantijos.

Jaunimo garantijų iniciatyvoje dalyvaujantiems jauniems bedarbiams darbo biržos specialistai padeda sudaryti individualų užimtumo veiklos planą, atsižvelgiant į jauno asmens poreikius, siūlo paslaugų ir priemonių paketus.

Įvertinami pasirengusių darbo rinkai jaunuolių gebėjimai vykdyti darbo paiešką, teikiamos informavimo ir konsultavimo paslaugos individualiai, konsultavimas darbo paieškos klubuose (pagalba rengiant CV, ruošiantis darbo pokalbiui, savarankiškai vykdyti darbo paiešką ir kt.), organizuojami e. paslaugų mokymai, ieškančių darbo duomenys įtraukiami į bendrą duomenų bazę internete ar aukštos kvalifikacijos specialistų duomenų bazę Talentų bankas (www.ldb.lt/talentubankas).

Jei jauni bedarbiai nepasirengę darbo rinkai, įvertinama jų motyvacija mokytis darbo rinkoje paklausių profesiją, teikiama informacija apie galimybes mokytis pagal bendrojo ugdymo, pirminio profesinio mokymo programas. Nuolat organizuojami susitikimai su profesinio rengimo centrų atstovais, pažintiniai vizitai į mokymo įstaigas.

Taip pat įvertinama nepasirengusių jaunuolių motyvacija dirbti nekvalifikuotus darbus, norinčių dirbti šiuos darbus duomenys įtraukiami į darbo ieškančių asmenų duomenų bazę internete.

Siekiant pagerinti paslaugų jaunimui prieinamumą, plečiamas Jaunimo darbo centrų tinklas. 2014 metų pabaigoje šalyje veiks 29 jaunimo darbo centrai. Planuojama, jog iki 2016 metų Jaunimo darbo centrai paslaugas teiks visose savivaldybėse.

Jaunimo darbo centrai informuoja ir konsultuoja darbo ieškančius jaunos asmenis, organizuoja informacinio ir mokomojo pobūdžio užsiėmimus, renginius jaunimui, teikia profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas profesiją besirenkantiems jaunuoliams. Jaunimo darbo centrų renginiai skirti ugdyti darbo paieškos įgūdžius, pasitikėjimą savo jėgomis, bendrąsias kompetencijas. Tai renginiai apie karjeros planavimą, darbo paieškos strategijas, darbo dokumentų (CV, motyvacinis laiškas ir kt.) rengimą. Čia dalyvauti gali visi norintys, registracija nėra privaloma. Daugiau informacijos: www.ldb.lt/jaunimui.

Jaunimo užimtumo didinimas

Pagalba įsidarbinant

Naujas galimybes jaunimui, ilgalaikiams bedarbiams ir bedarbiams, kuriems gresia ilgalaikis nedarbas, atvėrė Lietuvos darbo biržos kartu su teritorinėmis darbo biržomis nuo 2013 m. liepos 1 d. iki 2014 m. rugsėjo 30 d. įgyvendintas Europos socialinio fondo finansuotas projektas „Pagalba įsidarbinant“. Projekto dalyviai galėjo įgyti darbo praktikos, trūkstamų darbinių žinių ir įgūdžių, atitinkančių darbo rinkos poreikius, tiesiogiai darbo vietose ir greičiau integruotis į darbo rinką. Projekto veiklose – įdarbinime subsidijuojant ir darbo įgūdžių įgijimo rėmime dalyvavo beveik 8 tūkst. šalies teritorinėse darbo biržos registruotų bedarbių, iš jų daugiausia – 4700 jaunuolių iki 29 metų. Įgyvendinant šį projektą, pirmiausia buvo tikimasi padidinti bedarbių ir ypač jaunų žmonių konkurencines galimybes darbo rinkoje, paskatinti darbdavius aktyviau prisidėti sprendžiant užimtumo klausimus ir į darbo rinką pritraukti naujų darbuotojų. Pasibaigus projektui, iš visų dalyvavusių projekte asmenų, pastovią darbo vietą jau turi per 6 tūkst. buvusių dalyvių, t.y. 75 proc. visų baigusiujų. Projekto įgyvendinimui buvo skirta 31,5 mln. litų.

Išlik darbo rinkoje

Šiais metais sausio 2 d. Lietuvos darbo birža kartu su teritorinėmis darbo biržomis pradėjo įgyvendinti Europos socialinio fondo finansuojamą projektą „Išlik darbo rinkoje“, kurio metu daugiau kaip 16,7 tūkst. bedarbių, iš kurių per 7 tūkst. jaunimo iki 29 metų amžiaus, bus suteikta galimybė įsitvirtinti ir išlikti aktyviais darbo rinkoje. Projekto metu įgyvendinamos trys remiamo įdarbinimo priemonės – įdarbinimas subsidijuojant, darbo įgūdžių įgijimo rėmimas ir darbo rotacija padės projekto dalyviams įgyti darbo patirties ir įgūdžių tiesiogiai darbo vietoje ir taip įsitvirtinti darbo rinkoje, nes darbinių įgūdžių neturintis darbuotojas yra nepatrauklus darbdaviui. Įgyvendinant projektą bus užtikrinama spartesnė jaunimo integracija į darbo rinką ir skatinamas nuo darbo rinkos

nutolusių neaktyvių gyventojų potencialo panaudojimas. Projektas bus įgyvendinamas iki 2015 m. spalio 1 d., jam įgyvendinti skirta 93,17 mln. Lt.

Pasitikėk savimi

Jaunimo užimtumui didinti Lietuvos darbo birža 2013 metų spalio mėnesį pradėjo įgyvendinti naują ESF projektą „Pasitikėk savimi“, skirtą 16-25 metų jaunimui, kuris nedirba, nesimoko, nedalyvauja aktyviose darbo rinkos politikos priemonėse. 2 tūkst. jaunuolių projekto metu turės galimybę gauti visapusišką pagalbą, įgyti socialinių įgūdžių, jei prireiks – ir psichologinę pagalbą, kad grįžtų mokyti, įgytų profesiją ar susirastų darbą.

Vykdamas projektą, jaunimas skatinamas įsitraukti į darbo rinką arba švietimo sistemą, teikiant socialinės reabilitacijos ir paruošimo užimtumui darbo rinkoje paslaugas, taip pat pasitelkiant ir nevyriausybinę organizacijų patirtį. Šiuo projektu siekiama aprėpti ir tą jaunimo dalį, kuri šiuo metu ne tik nesimoko ir nedirba, bet ir nėra registruota šalies teritorinėse darbo biržose. Taip „iš aktyvaus gyvenimo iškritusiam“ jaunimui sudaromos galimybės sparčiau įsiliesti į veiklas, lemiančias jų tolesnį gyvenimą ir karjerą. Dalyvaujant karjeros kompetencijų ugdymo – savęs pažinimo, profesijos rinkimosi, socialinės aplinkos, darbo rinkos poreikių ir savo galimybių suvokimo užsiėmimuose, pasyvūs jauni žmonės skatinami tapti aktyvesni visuomenės gyvenime.

Nedirbančiam, nesimokančiam ir mokymuose nedalyvaujančiam 16–25 m. amžiaus jaunimui teikiama intensyvi ilgalaikė pagalba, įtraukiant juos į trijų arba šešių mėnesių trukmės socialinės reabilitacijos ir paruošimo užimtumui darbo rinkoje programą. Projekto metu siekiama paskatinti pažeidžiamus jaunos žmones atsakingai kurti asmeninį gyvenimą, aktyviai dalyvauti visuomeninėje bei profesinėje veikloje. Sunkiau integruojamam jaunimui teikiama psichologo konsultacija.

Projektą „Pasitikėk savimi“ įgyvendina Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 10 teritorinių darbo biržų, Jaunimo reikalų departamentas ir 35 nevyriausybinių organizacijos. Projekto veiklos vyksta 15 Lietuvos miestų – Alytuje, Anykščiuose, Jonavoje, Marijampolėje, Mažeikiuose, Panevėžyje, Šalčininkuose, Šiauliuose, Šilutėje, Tauragėje, Telšiuose, Ukmergėje, Utenoje, Vilniuje, Zarasuose. Šios teritorijos pasirinktos atsižvelgiant į teritorinėse darbo biržose (registruotų nemotyvuotų ir nepasirengusių darbo rinkai jaunų asmenų skaičių. Baigusis socialinės reabilitacijos ir paruošimo užimtumui darbo rinkoje programą jaunuoliams bus siūloma grįžti į švietimo sistemą, dalyvauti užimtumo rėmimo priemonėse arba įsidarbinti.

Projektui „Pasitikėk savimi“ skirta 4 mln. Lt ES lėšų.

Parama pirmajam darbui

Nuo 2013 m. sausio 21 d. darbdaviai (privatieji ar viešieji juridiniai asmenys (išskyrus biudžetines įstaigas), užsienio įmonių filialai ir atstovybės Lietuvoje, fiziniai asmenys), įdarbinę darbuotoją ir pateikę INVEGA paraišką, gali gauti pirmą kartą įsidarbinusio jauno asmens darbo užmokesčio išlaidų dalies kompensaciją. Projektams pagal priemonę „Parama pirmajam darbui“ (PPD) finansuoti skirta 32 mln. litų ESF lėšų. PPD priemone siekiama didinti jaunų asmenų iki 29 m. užimtumą, sudarant darbdaviams papildomas finansines paskatas juos įdarbinti. Pagal priemonę darbdaviui, įdarbinusiam darbo patirties neturintį jauną asmenį, 12 mėn. kompensuojama 23,3 proc. darbuotojo darbo užmokesčio išlaidų.

Dėl išsamesnės informacijos apie darbo užmokesčio išlaidų dalies kompensavimo sąlygas pirmą kartą pradedantiems darbinę veiklą jauniems asmenims pagal priemonę „Parama pirmajam darbui“ galima kreiptis į INVEGA iki 2015 m. rugsėjo 30 dienos.

VERSLO PRADŽIA

Paslaugos verslui

Viešosios paslaugos fiziniams asmenims, ketinantiems pradėti verslą, ir smulkiojo bei vidutinio verslo subjektams teikiamos panaudojant Europos Sąjungos struktūrinių fondų, valstybės ir savivaldybių lėšas, skirtas verslumui skatinti ir smulkiojo bei vidutinio verslo plėtrai. Viešųjų paslaugų teikimas verslui yra užtikrinamas inicijuojant ir įgyvendinant tikslinius verslo paslaugų projektus, kurių potencialiais vykdytojais gali būti viešoji įstaiga „Versli Lietuva“, Lietuvoje veikiantys verslo informacijos centrai ir verslo inkubatoriai, asocijuotosios verslo struktūros ir kiti juridiniai asmenys.

Šiuo metu Lietuvoje veikia 10 verslo, turizmo ir verslo informacijos centrų (toliau - VIC) ir 4 verslo inkubatoriai (toliau - VI), kurių viena iš dalininkų yra valstybė.

Daugiau apie VIC ir VI veiklą ir šių viešųjų įstaigų teikiamas paslaugas verslui galima sužinoti konkrečiame verslo informacijos centre ar verslo inkubatoriuje, jų interneto svetainėse. Informacija taip pat teikiama telefonu ir elektroniniu paštu.

Panašią funkciją atlieka ir mokslo ir/ar technologijų parkai (toliau - MTP), kurie padeda naujai įsikūrusioms įmonėms, veikiančioms taikomųjų mokslinių tyrimų, informacinių technologijų, eksperimentinės plėtros srityse ir kuriančioms aukštą pridėtinę vertę, komercializuoti mokslo ir studijų įstaigų atliekamų mokslinių tyrimų rezultatus, skatina aukštųjų technologijų ir verslo plėtros srityse verslo, mokslo ir studijų integraciją bei prisideda prie žinių pagrindu plėtojamos ekonomikos kūrimo, MTP taip pat atlieka technologinio verslo inkubatoriaus funkcijas - palankiomis sąlygomis teikia informacijos, konsultacijų ir mokymo paslaugas bei praktinę pagalbą smulkaus ir vidutinio verslo subjektams, naujai įsteigtiems verslo subjektams padeda kurtis, plėtoti veiklą ir prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų, didina konkurencingumą ir veiklos efektyvumą. Pagrindiniai MTP tikslai yra viešųjų paslaugų verslui ir inovacijoms skatinti teikimas.

Informacijos apie Mokslo ir technologijų parkus ieškokite:

VšĮ „Šiaurės miestelio technologijų parkas" - www.smtp.lt

VšĮ „Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas" - www.kmtp.lt

VšĮ „KTU regioninis mokslo parkas" - www.ktc.lt

VšĮ „Kauno aukštųjų ir informacinių technologijų parkas" - www.techpark.lt

VšĮ „Visorių informacinių technologijų parkas" - www.vitp.lt

VšĮ „Saulėtekio slėnis" - www.sunrisevalley.lt

VšĮ „Technopolis" - www.technopolis.lt

VšĮ Panevėžio mokslo ir technologijų parkas http: - www.pmtp.lt

VšĮ Fizikos instituto mokslo ir technologijų parkas - www.fimtp.lt

VšĮ Liepiškių technologijų parkas - www.litepa.lt

Verslo kūrimas: konsultacijos, įmonių teisinės formos

Neturintiems darbo, bet norintiems imtis savarankiško verslo žmonėms padėti pasirengusi ir darbo birža. Teritorinės darbo biržos organizuoja nemokamus mokymus bei teikia nemokamas konsultacijas įvairiomis verslo temomis. Mokymų metu gilinamasi į verslo pradmenis – įmonės rūšies parinkimą, steigimą, verslo planavimą, supažindinama su buhalterine apskaita, mokesčiais, analizuojamos verslo idėjos, suteikiama informacija apie verslo plėtojimo kryptis, mokoma kurti verslo planą ir daugelio kitų praktinių dalykų.

Lietuvoje galima steigti įvairių teisinių formų įmones – individualias įmones, tikrąsias ūkines bendrijas, komanditines ūkines bendrijas, mažąsias bendrijas, akcines bendroves, uždarąsias

akcines bendroves, žemės ūkio bendroves, kooperatines bendroves ir kt. Renkantis įmonės rūšį svarbu žinoti, kad steigiant akcinę bendrovę įstatinis kapitalas negali būti mažesnis nei 150 tūkst. Lt (nuo 2015 m. sausio 1 d. – 40 tūkst. Eurų), o uždaryją akcinę bendrovę – 10 tūkst. Lt (nuo 2015 m. sausio 1 d. – 2,5 tūkst. eurų). Jei neturite tiek lėšų – galima steigti individualią įmonę arba mažąją bendriją, t. y. juridinius asmenis, kuriems įstatinis kapitalas nereikalingas. Alternatyva įmonės steigimui - individualios veiklos registravimas. Tai paprastesnis kelias norint užsiimti verslu, kadangi taip išvengiama įmonės steigimo procedūrų, o norint nutraukti veiklą - įmonės likvidavimo procedūrų.

Individualia veikla, kaip savarankiškai asmens vykdoma veikla, kuria siekiama gauti pajamų per tam tikrą tęstinį laikotarpį, gali užsiimti kiekvienas fizinis asmuo. Tokią teisę numato Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymą (GPMĮ) individuali veikla tai:

- savarankiška bet kokio pobūdžio komercinė arba gamybinė veikla (baldų gamintojai, statybininkai, remontininkai, prekeiviai ir pan.), išskyrus nekilnojamųjų pagal prigimtį daiktų pardavimo ir (ar) nuomos veiklą, taip pat finansinių priemonių sandorius;

- savarankiška kūryba (dailininkai, rašytojai ir pan.), mokslinė, profesinė, įskaitant laisvasias profesijas (advokatai, notarai, teismo antstoliai, gydytojai ir pan.) ir kita panašaus pobūdžio savarankiška veikla;

- savarankiška sporto (sportininko rengimosi varžyboms ir dalyvavimo varžybose) veikla;

- savarankiška atlikėjo (aktorius, dainininko, muzikanto ir pan. rengimosi viešam pasirodymui ir dalyvavimo viešame pasirodyme) veikla.

Prieš pradėdamas vykdyti individualią veiklą, asmuo turi kreiptis į Valstybinę mokesčių inspekciją.

Individualią veiklą galima vykdyti dviem būdais: pagal individualios veiklos pažymą arba įsigijus verslo liudijimą.

Esminis skirtumas tarp šių dviejų būdų yra tas, kad įsigijus verslo liudijimą iš anksto reikia sumokėti fiksuoto dydžio pajamų mokesťį, o vykdant veiklą pagal pažymą - pajamų mokesťį reikia sumokėti pasibaigus mokesťiniam laikotarpiui nuo faktiškai gautų pajamų iki kalendorinių metų, einančių po to mokesťinio laikotarpio, gegužės 1 dienos. Taip pat veiklą, įsigijus verslo liudijimą, galima vykdyti tik tuo atveju, jeigu nėra prievolės registruotis PVM mokėtoju ir nėra veiklos rūšių apribojimo.

Gyventojas, pageidaujantis vykdyti individualią veiklą pagal pažymą, turi pateikti: tinkamai užpildytą Fizinio asmens prašymo įregistruoti į Mokesčių mokėtojų registrą REG812 formą (toliau – prašymas), patvirtintą Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos prie finansų ministerijos viršininko 2013 m. birželio 25 d. įsakymu Nr. VA-36 (Žin., 2013, Nr. 67-3390).

Prašymą gyventojai gali pateikti tokiais būdais:

- prisijungę prie e. VMI portalo, autorizuotų elektroninių paslaugų srityje Mano VMI (toliau – Mano VMI);

- užpildydami popierinius prašymus, juos tiesiogiai įteikdamas arba išsiųsdamas paštu VMI pagal mokesčių mokėtojo gyvenamosios vietos adresą.

Gyventojui, vykdančiam individualią veiklą, parengiama FR0468 formos Lietuvos gyventojų individualios veiklos vykdymo pažyma (toliau – pažyma), kurios forma patvirtinta Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 373 (Žin., 2003, Nr. 1-31). Visa informacija apie parengtą pažymą skelbiama Mano VMI, prie mokesčių mokėtojo duomenų. Pažymą galima atsispausdinti iš Mano VMI, taip pat ją galima atsiimti VMI. Individualios veiklos pažyma turi savo unikalų numerį, kuris nesikeičia ją pametus, ir pageidaujant gauti dublikatą.

Kai gyventojas nori nutraukti savo vykdomą individualią veiklą, jis ar jo įgaliotas asmuo turi pateikti prašymą, jame nurodydamas savo individualios veiklos pabaigos datą. Prašymą gyventojas gali pateikti tokiais būdais:

- prisijungus prie e. VMI portalo, Mano VMI;

- užpildžius popierinį prašymą, jį tiesiogiai įteikus arba išsiuntus paštu VMI pagal mokesčių mokėtojo gyvenamosios vietos adresą.

Individualios veiklos pažymos, baigus individualią veiklą, gražinti nereikia.

Visa informacija apie individualios veiklos vykdymo laikotarpius ir Individualios veiklos pažymos numerį, skelbiama Mano VMI prie gyventojų duomenų, taip pat VMI interneto svetainėje adresu www.vmi.lt.

Verslą pradėję asmenys pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos nustatytą tvarką yra priskiriami prie naujų mokesčių mokėtojų, kuriems taikoma speciali aptarnavimo tvarka. Jiems priskiriami aptarnaujantys specialistai, kurie 12 mėnesių nuo įregistravimo į Mokesčių mokėtojų registrą dienos teikia metodinę pagalbą ir konsultacijas dėl VMI teikiamu el. paslaugų, mokestinių dokumentų pateikimo terminų, suteikia bendro pobūdžio informaciją.

Verslą pradėjusiems asmenims VMI interneto svetainėje (www.vmi.lt) yra daug naudingos ir efektyviai pateikiamos informacijos, taip pat VMI organizuoja mokesčių mokėjimo, deklaravimo, mokestinių prievolių ir aktualijų nemokamus seminarus, seminarų medžiagą, kuri skelbiama prieš vykstančius seminarus, galima rasti internete adresu www.vmi.lt, ir nemokamai ją parsisiųsti.

Verslumo skatinimo fondas – verslo pradžiai

Skatinant verslą, taip pat ir jaunų verslų steigimąsi/plėtrą, SADM, UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA) ir Finansų ministerija trišale sutartimi įsteigė Verslumo skatinimo fondą (VSF). Verslumo skatinimo priemonės tikslas – sudaryti palankesnes sąlygas mažoms įmonėms, fiziniams asmenims pradėti savo verslą.

Paskolos, kurių didžiausia galima suma vienam verslo subjektui siekia 86 tūkst. litų, teikiamos jau ketvirtus metus ir jas bus galima gauti iki 2015 m. rugsėjo 30 d. Gaunantiems lengvatines paskolas iš šio fondo kompensuojama net 95 proc. faktiškai sumokėtų palūkanų. Tokios sąlygos taikomos visiems smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams, kurie nuo 2010 m. lapkričio 1 d. iki 2015 m. rugsėjo 30 d. mokės palūkanas. Paraiškas dėl palūkanų kompensavimo reikėtų pateikti INVEGAI iki 2015 m. rugpjūčio 31 d.

Dėl paskolų verslo idėjai įgyvendinti galima kreiptis į Lietuvos centrinę kredito uniją arba artimiausią kredito uniją pagal gyvenamąją, darbo ar veiklos vietą. Dėl palūkanų kompensavimo gavus paskolą reikėtų kreiptis į VSF valdytoją – INVEGĄ, kuri administruoja palūkanų kompensavimą, taip pat teikia garantijas už apyvartinių lėšų ir investicinių projektų paskolas labai mažoms, mažoms bei vidutinėms įmonėms (t.y. gali kredito unijai ir kitai kredito įstaigai garantuoti iki 80 proc. kredito sumos grąžinimą).

Pradėjusieji verslą VSF pagalba taip pat galėjo pasinaudoti pagal priemonės „Subsidijos verslumui skatinti“ (SVS) galimybes. SVS priemone siekiama sudaryti papildomas finansines paskatas VSF paskolų gavėjams ir palengvinti jiems įsitvirtinti rinkoje pradinėje savarankiškos veiklos stadijoje. Pagal priemonę kompensuojama darbuotojų darbo užmokesčio išlaidų dalis VSF paskolų gavėjams (išskyrus socialines įmoneis), pateikusiems INVEGAI paraišką. Projektams pagal šią priemonę finansuoti planuojama skirti 15 mln. litų ESF lėšų.

Dėl subsidijų teikimo VSF paskolų gavėjams pagal priemonę „Subsidijos verslumui skatinti“ galima kreiptis į INVEGĄ iki 2014 m. gruodžio 1 dienos.

Žemės ūkio sektorius

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija rengia Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos (toliau – 2014–2020 KPP) projektą, kuriame numatyta, jog ateinančiu finansavimo laikotarpiu bus įgyvendinamos kaimo plėtros priemonės, kuriomis bus siekiama įgyvendinti ES kaimo plėtrai 2014–2020 m. keliamus tikslus: **skatinti žemės ūkio konkurencingumą, užtikrinti tvarų gamtos išteklių valdymą ir klimato politikos veiksmus, užtikrinti subalansuotą teritorinę kaimo ekonomikos ir bendruomenių plėtrą, be kita ko, kurti darbo vietas ir jas išlaikyti.**

Žemės ūkis yra viena svarbiausių valstybės strateginių sričių, todėl ateinančiu laikotarpiu bus siekiama sudaryti sąlygas šalies ūkininkams sukurti pelningą ir į ilgalaikę perspektyvą orientuotą verslą, pagrįstą moderniomis, inovatyviais sprendimais pagrįstomis ir gamtą tausojančiomis

technologijomis bei iš kartos į kartą perduodamomis ūkininkavimo tradicijomis, kuris patenkintų kokybišką žemės ūkio ir maisto produktų paklausą vietos rinkoje ir užtikrintų eksporto plėtrą.

Stiprinant žemės ūkio gamybos bazę ir plėtojant infrastruktūrą, kartu yra didinama ir kaimo gyventojų gerovė, o tai 2014–2020 metų laikotarpiu užtikrins priemonės „Investicijos į materialųjį turtą“ veiklos sritys „Parama investicijoms į žemės ūkio valdas“, „Parama investicijoms į žemės ūkio produktų perdirbimą, rinkodarą ir plėtrą“, „Parama investicijoms į žemės ūkio ir miškų infrastruktūrą“.

Mažų ir vidutinių ūkių gyvybingumas priklauso nuo gamybos savitumo ir gebėjimo perdirbti žemės ūkio produkciją pačiuose ūkiuose bei paruoti ją tiesiogiai vartotojams be tarpininkų regionuose, kuriuose šie ūkiai yra įsikūrę ir veikia. Didėjantys Lietuvos vartotojų poreikiai įsigyti vietinės kokybiškos produkcijos gali padidinti mažų ir vidutinių ūkių pajamas, o prie tokių ūkių rėmimo prisidės priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos sritis „Parama smulkiesiems ūkiams“.

2014–2020 metų laikotarpiu vienas iš prioritetinių ES tikslų – **jaunimas**. Prie šio prioriteto įgyvendinimo daugiausia prisidės parama, skiriama pagal priemonę „Ūkio ir verslo plėtra“ besikuriantiems jauniems ūkininkams. Minėta parama pagal 2007–2013 m. KPP priemonę „Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas“ pasinaudojo Darius Levickas. Viskas prasidėjo nuo to, kai Dariaus tėvai susigražino savo tėvų (Dariaus senelių žemę) Trakų rajone ir pradėjo joje ūkininkauti. 2008 metais Darius sugrįžo pas tėvus kartu su žmona, nors jos profesija toli gražu ne „kaimiška“, moters ilgai įkalbinėti nereikėjo. Dariaus žmona Julija – dizainerė, bet ir jos žinias galima ūkyje pritaikyti, – tvirtino ūkininkas. Šiuo metu didžiausias žmonos rūpestis – du jaunos šeimos vaikai: beveik 5-erių metų sūnus Karolis ir vos metukus perkopusi dukra Rugilė. Jaunojo ūkininko ūkis mišrus, bet ateityje jis planuoja specializuotis ir mėsinėje gyvulininkystėje. Pernai buvo nupirktos 5 Prancūzijoje išvestos limuzinų veislės telyčios, kurias ūkininkas ketina auginti ir ateityje. Iš viso, neskaičiuojant prieauglio, dabar jaunieji ūkininkai jau turi 25 gyvulius. „Jei ne parama, dar negreitai būčiau įstengęs nusipirkti naujos žemės ūkio technikos. Taigi, 2010 metais gavę paramą, visus pinigus išleidome technikai. Ūkyje labai praverčia ne tik pašaro smulkintuvas, už kurį sumokėjome per 14 tūkstančių litų, bet ir traktorius, kuris kainavo net 97 tūkstančius litų, bei plūgai, už kuriuos sumokėjome per 21 tūkstantį litų“, – tvirtino jaunas ūkininkas.

Jaunimui, šeimos ūkiams taip pat bus galimybė pasinaudoti parama ir pagal priemones, orientuotas į ne žemės ūkio veiklų kūrimą ir puoselėjimą kaimo vietovėse pagal priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos sritis „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“ ir „Parama investicijoms, skirtoms ne žemės ūkio veiklai kurti ir plėtoti“. 2007–2013 metų laikotarpiu tokia parama buvo galima pasinaudoti pagal priemones „Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos“, „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“ ir „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“. Jaunimas aktyviai dalyvavo įgyvendinant minėtas priemones ir pateikė daug įvairioms ne žemės ūkio veikloms skirtų paramos paraiškų, tarp kurių buvo ir pagal priemonę „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“ pateiktos paramos paraiškos įgyvendinti inovatyvius projektus „Buriavimo paslaugų teikimas kaimo vietovėse“ ir „Slamball arena“.

Projektas „Buriavimo paslaugų teikimas kaimo vietovėse“

Projektas bus įgyvendinamas Kuršių mariose šalia Drevernos kaimo. Įmonės tikslas – skatinti buriavimo sportą Lietuvoje, o ypač minėtoje kaimo vietovėje. Įmonė planuoja sukurti 5 naujas darbo vietas kaimo vietovėje, ne mažiau kaip 50 proc. įdarbintų darbuotojų bus kaimo gyventojai. Naujos darbo vietos padės kaimo gyventojams ir jų šeimoms užsitikrinti pajamas, taip prisidedant prie gyvenimo kokybės kaimo vietovėje gerinimo.

Įmonės įkūrėjai yra buriavimo sporto entuziastai, gerai žinantys šią sritį ir suinteresuoti, kad tose kaimo vietovėse pagerėtų gyvenimo kokybė bei padidėtų lankomumas, nes tai pritrauks daugiau lankytojų, sporto entuziastų bei sukurs daugiau darbo vietų. Projekto rezultatai: sukuriama naujos darbo vietos kaime, plėtojamos smulkiojo verslo iniciatyvos kaime, skatinamas kaimo gyventojų verslumas.

Projektas: „Slamball arena“

Slamball yra nauja sporto šaka Lietuvoje ir Europoje. Ji atrasta 2002 metais Jungtinėse Amerikos Valstijose, kaip naujas krepšinio žaidimo būdas, kurio didžiąją dalį sudaro šuoliai ir kamuolio dėjimai į krepšį, atliekami naudojant tam pritaikytus batutus. Kadangi Lietuva yra krepšinio šalis, tikimasi, kad ši nauja sporto šaka turėtų susilaukti didelio susidomėjimo. Įgyvendinus projektą planuojama sukurti 8 naujas darbo vietas kaimo vietovėje, ne mažiau kaip 50 proc. įdarbintų darbuotojų bus kaimo gyventojai. Naujos darbo vietos kaimo gyventojams padės užsitikrinti pajamas, taip prisidedant prie gyvenimo kokybės kaimo vietovėje gerinimo. Bus skatinamas kaimo moterų ir jaunimo verslumas, priimant į darbą darbuotojus iki 25 metų amžiaus.

Projektas įgyvendinamas Sudervės g. 14 C, Avižienių k., Avižienių sen., Vilniaus r.

Pagrindinė kaimo vietovių funkcija yra žemdirbystė, tačiau jose būtina sukurti tinkamas ekonomines, socialines, kultūrinės ir ekologines gyvenimo sąlygas, taip pat infrastruktūrą. 2007–2013 m. patirtis, parodė, kad kaimo plėtros projektų veiksmingumas labai priklauso nuo kaimo lyderių, todėl 2014–2020 m. toliau bus tęsiamas **LEADER metodo įgyvendinimas**. Tai viena sėkmingiausių ES iniciatyvų, įgyvendintų Lietuvoje, kurio sėkmę lėmė tai, kad buvo taikomas ne tradicinis „iš viršaus į apačią“, o „iš apačios į viršų“ metodas, kuris suteikia galimybę kaimo vietovių gyventojams patiems spręsti savo aplinkos socialines, ekonomines ir kultūrinės problemas. Ši priemonė padeda stiprinti pilietinę visuomenę kaimo vietovėse, skatina 3 sektorių – nevyriausybinio, verslo ir vietos valdžios – bendradarbiavimą partnerystės principu steigiant vietos veiklos grupes (toliau – VVG) ir aktyviai dalyvaujant jų veikloje.

Kaimo vietovių VVG turės teisę pasirinkti vietos plėtros strategijų tikslus, priemones, kuriomis siekiama konkrečios teritorijos socialinės atskirties ir skurdo mažinimo, kaimo gyventojų verslumo skatinimo, sprendžiamos kitos tam tikrai teritorijai būdingos aktualios problemos. Atsižvelgiant į tai, kad 2007–2013 m. finansiniu laikotarpiu kaimo bendruomenės didžiąja dalimi įgyvendino projektus, susijusius su viešąja infrastruktūra, bendruomenių namų ir kitų viešųjų pastatų atnaujinimu, labai aiškus tikslas kitam septynmečiui – sutvarkytus pastatus užpildyti „gyvybe“ – veikla. Kaimo gyventojams labai trūksta pagrindinių paslaugų, dėl to kaimo bendruomenėms bus suteikiama galimybė užsiimti nedideliais verslais, o surinktas lėšas panaudoti bendruomenių namams išlaikyti ir pan. Taigi didžioji dalis veiklų, kurias numatys VVG savo vietos plėtros strategijose, privalės būti nukreiptos į darbo vietų kūrimą ir užimtumo skatinimą. Viena svarbiausių tikslinių grupių, įgyvendinant **LEADER** ir bendruomenių inicijuotus projektus kaimo vietovėse 2014–2020 m., – jaunimas. Naujuoju laikotarpiu LEADER programoje bus toliau skatinama savanorystė, įtraukiant kuo daugiau gyventojų.

Siekiant kaimo vietovėse mažinti skurdą ir skatinant socialinę įtrauktį, bus įgyvendinama „**Pagrindinių paslaugų ir kaimų atnaujinimo priemonė**“ – tokiu būdu bus gerinama infrastruktūra, taip pat pagerintas pagrindinių paslaugų teikimas, bendruomenių gyvenimo kokybė ir kaimo aplinkos patrauklumas.

Išsamesnę informaciją apie 2014–2020 metų programinio laikotarpio dokumentus galima rasti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos interneto svetainėje adresu www.zum.lt.

MOKESČIAI

Lietuvoje mokesčius turi mokėti tik nuolatiniai Lietuvos gyventojai ir Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatyme (toliau – Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas) nustatytais atvejais nenuolatiniai Lietuvos gyventojai.

Nuolatiniais Lietuvos gyventojais pajamų mokesčio mokėjimo bei deklaravimo Lietuvoje tikslais, neatsižvelgiant į pilietybę, laikomi asmenys, tenkinantys bent vieną iš Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 4 straipsnyje pateiktų kriterijų: kalendoriniais metais turi nuolatinę gyvenamąją vietą Lietuvoje arba asmeninių, socialinių bei ekonominių interesų kalendoriniais metais turi daugiau Lietuvoje nei užsienio valstybėje arba kalendoriniais metais ištiesai ar su pertraukomis gyvena Lietuvoje ilgiau nei 183 dienas ir t. t. Koks asmuo yra laikomas nuolatinio Lietuvos gyventoju, išsamiai paaiškinta leidinyje „Kas yra nuolatinis Lietuvos gyventojas pajamų mokesčio mokėjimo ir

deklaravimo tikslais", kurį galima rasti Valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau vadinama - VMI) interneto svetainėje adresu www.vmi.lt.

Jei kyla kokių nors neaiškumų mokesčių apskaičiavimo, sumokėjimo ar pajamų deklaravimo klausimais, galima pasikonsultuoti su Mokesčių informacijos centru (specialistais (tel. 1882 arba tel. 8 700 55 882, skambinant iš pagrindinių telekomunikacijų operatorių tinklų Lietuvoje, tel. +370 5 255 3190, skambinant iš užsienio), taip pat paklausimą galima pateikti elektroniniu būdu per VMI portalą Mano VMI bei raštu, atsiunčiant per pašto paslaugų teikėjus, ar jį tiesiogiai įteikiant Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos ar apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos darbuotojui.

Nuolatinio Lietuvos gyventojo gautų pajamų apmokestinimas

Jeigu ir esate nuolatinis Lietuvos gyventojas, kitoje šalyje gautos pajamos ne visais atvejais apmokestinamos Lietuvoje. Jeigu ES valstybėje narėje arba užsienio valstybėje, su kuria yra sudaryta ir taikoma dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis, nuo gautų pajamų (išskyrus dividendus, honorarą ir palūkanas) sumokėtas pajamų mokestis, tai Lietuvoje tos pačios pajamos nėra apmokestinamos dar kartą, t. y. jos atleidžiamos nuo pajamų mokesčio, jeigu pajamų gavėjas pateikia dokumentą, įrodantį, kad užsienio valstybėje nuo tokių pajamų yra sumokėtas pajamų mokestis.

Kai nuolatinis Lietuvos gyventojas gauna dividendus, honorarą ir palūkanas iš ES valstybės narės ar iš užsienio valstybės, su kuria yra sudaryta ir taikoma dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis, arba gauna bet kokios rūšies pajamų iš kitų užsienio valstybių (išskyrus tikslines teritorijas), ir nuo tokių pajamų užsienyje sumokėtas pajamų mokestis bei gyventojas turi tą faktą įrodantį dokumentą (jeigu pajamos gautos iš užsienio valstybės, su kuria netaikoma dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis ir kuri nėra ES valstybė, toks dokumentas turi būti patvirtintas užsienio valstybės mokesčių administratoriaus), užsienyje sumokėtas mokestis atskaitomas iš Lietuvoje nuo tokių pajamų mokėtinos pajamų mokesčio sumos.

Jeigu nuolatinio Lietuvos gyventojo užsienyje gautos pajamos nebuvo apmokestintos pajamų mokesčiu užsienyje, ir tokios pajamos Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme nėra priskiriamos neapmokestinamosioms pajamoms, pajamų mokestį gyventojas turi sumokėti Lietuvoje. Individualios veiklos pajamos, išskyrus pajamas iš laisvųjų profesijų, bei ne individualios veiklos pajamos, gautos pardavus ar kitaip perleidus nuosavybėn netauriųjų metalų laužą apmokestinamos 5 proc. pajamų mokesčio tarifu. Kitoms pajamoms, tame tarpe ir su darbo santykiais susijusioms pajamoms apmokestinti taikomas 15 proc. pajamų mokesčio tarifas.

Mokesčių lengvatos

Kiekvienas nuolatinis Lietuvos gyventojas savo kalendorinių metų apmokestinamąsias su darbo santykiais ar jų esme atitinkančias santykiais susijusias pajamas turi teisę susimąžinti joms taikomu metiniu pagrindiniu neapmokestinamuoju pajamų dydžiu bei visoms tų metų apmokestinamosioms pajamoms pritaikyti papildomą neapmokestinamąjį pajamų dydį. Be to, tuo atveju, jeigu gyventojas kalendoriniais metais gavo apmokestinamųjų pajamų, nuo kurių į Lietuvos Respublikos biudžetą buvo sumokėtas pajamų mokestis, jis gali susigražinti dalį išlaidų - sumokėtas gyvybės draudimo įmokas, pensijų įmokas, įmokas už profesinį mokymą ar studijas, kuriuos baigus įgyjamas pirmasis aukštasis išsilavinimas ir (ar) suteikiama pirma atitinkama kvalifikacija, taip pat už pirmas doktorantūros bei meno aspirantūros studijas.

Mokesčių deklaravimas

Nuolatiniai Lietuvos gyventojai, iš užsienio valstybių gavę pajamų, turi jas nustatyta tvarka deklaruoti, nuo jų apskaičiuoti bei į Lietuvos biudžetą (Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą) sumokėti pajamų mokestį. Jeigu tuo laikotarpiu, kai reikia pateikti metinę pajamų mokesčio deklaraciją (iki kitų kalendorinių metų gegužės 1 d.), gyventojas yra išvykęs iš Lietuvos, tokią deklaraciją Lietuvoje gali užpildyti ir pateikti gyventojas įgaliotas asmuo (turintis notariškai patvirtintą gyventojas įgaliojimą arba nurodytas VMI elektroninio deklaravimo sistemoje kaip turintis teises teikti gyventojas deklaracijas elektroniniu būdu). Užpildytą deklaraciją mokesčio administratoriui Lietuvoje jis gali atsiųsti paštu arba pateikti elektroniniu būdu per VMI elektroninio deklaravimo informacinę sistemą. Nepriklausomai nuo deklaracijos pateikimo būdo gyventojas dokumentą apie užsienio valstybėje gautas pajamas ir nuo jų sumokėtą pajamų mokestį savo gyvenamosios vietos apskrities valstybinei mokesčių inspekcijai turi atsiųsti paštu, įteikti per įgaliotą asmenį arba pateikti elektroniniu būdu per VMI elektroninio deklaravimo informacinę sistemą. Metinės pajamų mokesčio deklaracijų formos, deklaracijos pildymo taisyklės bei metodiniai nurodymai, apskričių valstybinių mokesčių inspekcijų sąskaitų ir jas tvarkančių bankų sąrašai, įmokų kodai ir kita mokesčių mokėtojams aktuali informacija skelbiama VMI internete svetainėje adresu www.vmi.lt. Metinės pajamų mokesčio deklaracijos formos, deklaracijos pildymo taisyklės, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos biudžeto pajamų surenkamosios sąskaitos numeris, įmokų kodai ir kita mokesčių mokėtojams aktuali informacija skelbiama VMI interneto svetainėje www.vmi.lt.

Daugiau informacijos apie Valstybinės mokesčių inspekcijos teikiamas paslaugas galima rasti VMI interneto svetainėje www.vmi.lt skylyje Gyventojams – Paslaugos.

NAUDINGOS NUORODOS

Lietuvos darbo birža – www.ldb.lt

Leidinio „Valstybės žinios“ internetinė svetainė – www.valstybes-zinios.lt.

Valstybės tarnybos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos – www.vtd.lt.

Informacija apie darbo rinkos mokymo centrus, teritorines darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybas – www.darborinka.lt.

Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos – www.vmi.lt.

Žemės ūkio ministerija – www.zum.lt.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų svetainė, kurioje galima rasti naudingos informacijos apie ES fondus, kvietimus teikti paraiškas projektų finansavimui gauti ir kt. - www.esinvesticijos.lt.

SOCIALINĖS GARANTIJOS, SVEIKATOS APSAUGA, SOCIALINIS BŪSTAS

SOCIALINĖS GARANTIJOS

Teisinga socialinė politika yra svarbus kiekvienos demokratinės valstybės saugumo ir stabilumo garantas, todėl šiai sričiai Lietuvoje skiriamas ypač didelis dėmesys. Atsižvelgiant į besikeičiančią šalies ekonominę ir socialinę padėtį, socialinės apsaugos sistema yra tobulinama. Mūsų šalies gyventojams priklausančios socialinės garantijos užtikrina valstybės rūpestį tiek dirbančiais, tiek bedarbiais, taip pat pensininkais ir šeimomis, auginančiomis vaikus, bei socialiai remtiniais asmenimis.

Valstybinis socialinis draudimas sudaro didžiausią Lietuvos socialinės apsaugos sistemos dalį. Juo apdrausti beveik visi Lietuvos gyventojai, o daugiau nei ketvirtadalis gauna jo mokamas išmokas. Valstybinio socialinio draudimo sistemos pagrindinis tikslas – garantuoti pajamas apdraustiesiems netekus darbingumo dėl ligos, traumos, motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės), senatvės, negalios, nelaimingo atsitikimo darbe ar profesinės ligos bei kitais numatytais atvejais. Visas valstybinio socialinio draudimo išmokas skiria ir moka Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritoriniai skyriai (www.sodra.lt).

Pensijos ir kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas

Valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos – svarbiausia socialinės apsaugos senatvėje rūšis. 2014 m. valstybines socialinio draudimo senatvės pensijas gali gauti asmenys, kuriems yra sukakęs nustatytas senatvės pensijos amžius (vyrai – 63 m., moterys – 61 metų) ir turi 15 metų minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, nustatytą senatvės pensijai. Nuo 2012 m. pensinis amžius kasmet yra ilginamas 2 mėnesiais vyrams ir 4 mėnesiais moterims, kol pasieks 65 m. 2026 metais. Vidutinė senatvės pensija įgijusiems būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą (30 metų) 2014 m. II ketv. sudarė 860,62 Lt.

Valstybinės socialinio draudimo netekto darbingumo (iki 2005 m. liepos 1 d. – invalidumo) pensijos – svarbiausia socialinės apsaugos rūšis neįgalumo atveju. Šios pensijos skiriamos asmenims, kurie darbingumo lygio nustatymo dieną turi minimalų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą netekto darbingumo pensijai gauti. Minimalaus ir būtinojo šio stažo reikalavimai netekto darbingumo pensijai gauti priklauso nuo asmens amžiaus. Vidutinė netekto darbingumo pensija 2014 m. II ketvirtį sudarė 577,06 Lt.

Našlių pensijos skiriamos visiems senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims (nepriklausomai nuo našlio amžiaus sutuoktinio mirties metu), jei mirusysis bent minimalų stažą, reikalingą senatvės ar netekto darbingumo (invalidumo) pensijai skirti, buvo įgijęs, dirbdamas Lietuvos, Europos Sąjungos ar Europos ekonominės erdvės įmonėse, įstaigose ar organizacijose, išskyrus tuos asmenis, kurie iki mirties dienos gavo netekto darbingumo (invalidumo) ar senatvės pensiją. Skiriant našlių pensijas už asmenis, mirusius iki 1991-06-01, stažo reikalavimai mirusiajam netaikomi. Našlių pensijos taip pat skiriamos asmenims, kurie sutuoktinio mirties dieną (arba per 5 metus nuo sutuoktinio mirties) buvo pripažinti nedarbingais ar iš dalies darbingais (iki 2005 m. liepos 1 d. – invalidais). Našliai, neturėję su mirusiuoju bendrų vaikų, įgyja teisę gauti našlių pensiją, jei nuo santuokos įregistravimo nustatyta tvarka iki sutuoktinio mirties dienos praėjo ne mažiau kaip 1 metai. Našlių pensijos skiriamos ir mokamos valstybinės socialinio draudimo našlių pensijos bazinio dydžio (nuo 2007 m. sausio 1 d. – 70 litų). Našliui susituokus, našlių pensijos mokėjimas nutraukiamas.

Be to, Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme yra nustatytos kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas. Jos skiriamos tiems, kurie iki 1995 metų nustatytą laiką dirbo ypatingomis darbo sąlygomis. Kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas mokamos iki senatvės pensijos

amžiaus sukakties, jų dydis – 1,5 valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos. Šios kompensacijos dydis 2014 m. II ketvirtį sudarė 539,94 Lt.

Nuo 2004 m. liepos 1 d. įsigaliojo Valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų išankstinio mokėjimo įstatymas, įteisinęs išankstines senatvės pensijas. Išankstinės senatvės pensijos padeda užtikrinti socialines garantijas ilgalaikiams priešpensinio amžiaus bedarbiams. Išankstinė senatvės pensija apskaičiuojama taip, kaip valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija ir mažinama po 0,4 procento už kiekvieną mėnesį, likusį iki senatvės pensijos amžiaus. Vidutinė išankstinė senatvės pensija 2014 m. II ketvirtį siekė 610,95 Lt.

Nuo 2004 metų visi dirbantieji, privalomai draudžiami valstybiniu socialiniu pensijų draudimu visai valstybinei socialinio draudimo pensijai, jeigu jie dar nėra sulaukę senatvės pensijos amžiaus, gali dalyvauti pensijų kaupimo sistemoje. Dalyvaujant šioje sistemoje, dalis jų privalomų valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokų pervedama į jų pensijų sąskaitas pasirinktuose pensijų fonduose, kur lėšos investuojamos, atsižvelgiant į konkretaus pensijų fondo strategiją. Pensijų fonduose lėšos kaupiamos, kol asmeniui sukanka pensinis amžius. Pensijų kaupimo dalyvio mirties atveju sukauptos lėšos yra paveldimos.

Nuo 2013 m. balandžio 1 d. iki lapkričio 30 d. pensijų kaupimo dalyviai gali pasirinkti mokėti papildomas pensijų kaupimo įmokas, likti kaupti tik socialinio draudimo įmokų dalį arba sustabdyti pensijų kaupimą. Pasirinkusieji pervesti papildomas pensijų kaupimo įmokas 2014-2015 m. papildomai perves 1 proc., o nuo 2016 m. 2 proc. savo darbo užmokesčio ir gaus atitinkamo procentinio papildomą valstybės biudžeto įmoką nuo vidutinio šalies darbo užmokesčio iš valstybės biudžeto. Asmenys, pasirašę pensijų kaupimo sutartis po 2013 m. sausio 1 d. kaupti galės tik mokėdami papildomas pensijų kaupimo įmokas.

2009 metų liepą pensijų kaupime dalyvavo beveik 1 102 tūkst. asmenų. Daugiau informacijos apie naująją pensijų kaupimo sistemą galima rasti internete adresu www.pensijusistema.lt.

Pensijų skyrimas dirbusiems užsienyje

Nuo 2004-05-01, Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, asmenims, įgijusiems stažo ne tik Lietuvoje, bet ir kitose Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybėse narėse arba Europos Ekonominės Erdvės (toliau – EEE) valstybėse valstybinės socialinio draudimo senatvės, netekto darbingumo, našlių ir našlaičių pensijos skiriamos ir mokamos remiantis Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 1408/71 „Dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimų nariams, persikeliantiems Bendrijoje“ bei Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 574/72, nustatančiu pirmiau minėto reglamento įgyvendinimo tvarką, o nuo 2010-05-01 – remiantis minėtuosius reglamentus pakeitusiais Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr.883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo bei Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EEB) Nr.987/2009, nustatančiu pirmiau minėto reglamento įgyvendinimo tvarką. Šie Europos Sąjungos teisės aktai yra privalomi ir tiesiogiai taikytini 27 ES valstybėse narėse (Austrija, Belgija, Bulgarija, Kipras, Čekija, Danija, Estija, Suomija, Prancūzija, Graikija, Vengrija, Airija, Italija, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Nyderlandai, Vokietija, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Ispanija, Švedija, Jungtinė Karalystė). Pagal minėtų reglamentų nuostatas, asmenims, kurie yra įgiję stažo dirbdami Europos Sąjungos valstybėse narėse, pensijas už šį stažą skiria ir moka kompetentingos atitinkamų valstybių narių įstaigos, vadovaudamosi šiais reglamentais bei nacionaliniais įstatymais, nepriklausomai nuo asmenų pilietybės.

Lietuvos Respublika taip pat yra sudariusi dvišales tarptautines sutartis dėl socialinės apsaugos su Rusija, Baltarusija, Ukraina, Kanada, JAV, kuriomis vadovaujantis yra skiriamos ir mokamos pensijos.

Asmenys, įgiję stažo ne tik Lietuvoje, bet ir kitose ES, EEE arba šalyje, su kuria Lietuvos Respublika yra sudariusi tarptautines sutartis dėl socialinės apsaugos, prašymus skirti valstybinę socialinio draudimo netekto darbingumo, senatvės bei našlių ir našlaičių pensiją galima teikti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

teritoriniam skyriui (toliau – VSDF valdybos teritoriniam skyriui) arba tiesiogiai Užsienio išmokų tarnybai.

Šalpos pensijos

Šalpos pensijos mokamos neįgaliems vaikams, darbingo amžiaus neįgaliems asmenims, o taip pat senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims, neturintiems teisės gauti kitų pensijų ar pensijų išmokų (valstybinio socialinio draudimo pensijų, valstybinių pensijų, užsienio valstybių pensijų ir kt.).

Neįgaliems vaikams, priklausomai nuo negalios sunkumo, mokamos tokio dydžio šalpos pensijos:

- vaikams, kuriems nustatytas sunkus neįgalumo lygis – 2 bazinės pensijos (720 Lt);
- vaikams, kuriems nustatytas vidutinis neįgalumo lygis – 1,5 bazinės pensijos (540 Lt);
- vaikams, kuriems nustatytas lengvas neįgalumo lygis – 1 bazinė pensija (360 Lt).

Asmenims, nedarbingais ar iš dalies darbingais pripažintiems iki 24 metų sukakties dienos, mokamos tokio dydžio šalpos pensijos:

- asmenims, netekusiems 75-100 proc. darbingumo – 2 bazinės pensijos (720 Lt);
- asmenims, netekusiems 60-70 proc. darbingumo – 1,5 bazinės pensijos (540 Lt);
- asmenims, netekusiems 45-55 proc. darbingumo – 0,75 bazinės pensijos (270 Lt).

Asmenims, nedarbingais ar iš dalies darbingais pripažintiems po 24 metų sukakties dienos bei senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims mokamos tokio dydžio šalpos pensijos:

- asmenims, netekusiems 75-100 proc. darbingumo – 1 bazinė pensija (360 Lt);
- asmenims, netekusiems 60-70 proc. darbingumo bei senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims – 0,9 bazinės pensijos (324 Lt).

Be to, šalpos pensijos senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims bei nedarbingiems ar iš dalies darbingiems asmenims, tokiais pripažintiems po 24 metų sukakties, mokamos tik tais atvejais, kai šie asmenys nedirba pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu arba savarankiškai (nėra individualių įmonių savininkai, nedirba pagal verslo liudijimus, nėra ūkininkai ir jų partneriai). O asmenims, turintiems teisę į pensiją, kurių dydis mažesnis už šalpos pensiją, mokamas šalpos pensijos ir gaunamos pensijos skirtumas.

Šalpos našlaičių pensijos

Šalpos našlaičių pensijos skiriamos visiems iki 18 metų vaikams našlaičiams, kurie negauna valstybinių socialinio draudimo našlaičių pensijų dėl to, kad jų mirę tėvai (vienas iš tėvų) nebuvo įgiję reikalaujamo pensijų draudimo stažo. Šios pensijos taip pat skiriamos ir mokamos sukakusiems 18 metų mirusio asmens vaikams, kurie mokosi nustatyta tvarka įregistruotose švietimo įstaigose pagal bendrojo lavinimo programą ar formaliojo profesinio mokymo programą ar studijuoja pagal dieninę arba nuolatinę studijų formą – iki mokymosi ar studijų baigimo, tačiau ne vyresniems negu 24 metų. Teisę gauti šalpos našlaičių pensiją turi ir tie 18 metų sukakę mirusiojo vaikai, kurie buvo pripažinti neįgaliais iki tos dienos (įskaitytinai), kurią jiems sukako 18 metų ir pripažinti invalidais nuo vaikystės po 18 metų sukakties dienos, tačiau ne vėliau kaip iki dienos, kurią jiems sukako 24 metai, jeigu jie nuo pripažinimo invalidais dienos nuolat yra nedarbingi ar iš dalies darbingi (invalidai). Vienam vaikui mokama 0,5 bazinės pensijos (180 Lt). Kai teisę gauti šią pensiją turi 4 ar daugiau mirusiojo vaikų (įvaikių) 1,5 bazinės pensijos skiriama ir mokama visiems mirusiojo vaikams (įvaikiams) lygiomis dalimis.

Slaugos arba priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinės kompensacijos

Tikslinės kompensacijos – papildomos išmokos, kurios mokamos kas mėnesį kartu su neįgaliems vaikams bei kitiems neįgaliems asmenims paskirtomis kitomis pensijomis ir (ar) pensijų išmokomis. Šiomis papildomomis išmokomis siekiama kompensuoti patiriamas papildomas išlaidas, iš jų – susietas su jų nuolatinės slaugos arba priežiūros (pagalbos) būtinybe. 2,5 bazinės pensijos (900 Lt) dydžio slaugos išlaidų tikslinės kompensacijos skiriamos tiems neįgaliesiems, kuriems nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis. Priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinės kompensacijos mokamos tiems asmenims, kuriems būtina nuolatinė priežiūra (pagalba) (neįgaliems vaikams ši sąlyga netaikoma). 75-100 proc. darbingumo netekusiems asmenims ir vaikams su sunkia negalia skiriama 1 bazinės pensijos dydžio priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinė kompensacija, o netekusiems 60-70 proc. darbingumo asmenims, vaikams su vidutine negalia ir senatvės pensijos amžių sukakusiems asmenims – 0,5 bazinės pensijos.

Valstybinio socialinio draudimo išmokos

Ligos pašalpa skiriama, jeigu apdraustasis susirgo darbo laikotarpiu ir prieš laikinojo nedarbingumo nustatymo dieną turi ne trumpesnę kaip 3 mėnesių per paskutinius 12 mėnesių arba ne trumpesnę kaip 6 mėnesių per paskutinius 24 mėnesius ligos ir motinystės socialinio draudimo stažą. Ligos pašalpos skyrimo pagrindas - elektroninis nedarbingumo pažymėjimas. Ligos pašalpa pirmąsias dvi nedarbingumo dienas, sutampančias su darbuotojo darbo grafiku, moka darbdavys. Darbdavio apmokama ligos pašalpa negali būti mažesnė negu 80 procentų ir didesnė negu 100 procentų pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio. Nuo 2015 m. sausio 1 d. ligos pašalpa iš Valstybinio socialinio draudimo fondo lėšų nuo trečiosios nedarbingumo dienos sudarys 80 procentų pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio dydžio. Ligos pašalpa sergančiam šeimos nariui slaugyti arba vaikui prižiūrėti lygi 85 procentams pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio dydžio. Ligos pašalpa, tapus laikinai nedarbingam dėl audinių, ląstelių ar organų paėmimo transplantacijai donorystės tikslu, mokama 100 procentų pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio. Ligos pašalpa, mokama iš Valstybinio socialinio draudimo fondo lėšų, per mėnesį negali būti mažesnė už nedarbingumo atsiradimo mėnesį galiojusių einamųjų metų draudžiamųjų pajamų ketvirtadalį.

Pagrindas skirti profesinės reabilitacijos pašalpa yra Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sprendimas dėl profesinės reabilitacijos paslaugų poreikio nustatymo ir profesinės reabilitacijos pažymėjimas. Profesinės reabilitacijos pašalpa turinčiam teisę ją gauti asmeniui skiriama už dalyvavimo profesinės reabilitacijos programoje laikotarpį ir mokama nuo pirmosios dalyvavimo profesinės reabilitacijos programoje dienos, kol asmuo taps darbingu arba bus pripažintas nedarbingu ar iš dalies darbingu, bet ne ilgiau kaip 180 kalendorinių dienų. Ši pašalpa mokama kiekvieną mėnesį (už praėjusį mėnesį). Profesinės reabilitacijos pašalpa lygi 85 procentams pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio, tačiau ši pašalpa per mėnesį negali būti mažesnė kaip profesinės reabilitacijos programos pradžioje galiojusių dviejų valstybinių socialinio draudimo bazinių pensijų suma.

Teisę gauti motinystės pašalpa nėštumo ir gimdymo atostogų laikotarpiu turi asmenys, kuriems suteiktos nėštumo ir gimdymo atostogos, jeigu jie iki pirmosios nėštumo ir gimdymo atostogų dienos turi ne trumpesnę kaip 12 mėnesių per paskutinius 24 mėnesius ligos ir motinystės socialinio draudimo stažą. Kompensuojamasis uždarbis, pagal kurį nustatomas motinystės, tėvystės ir motinystės (tėvystės) pašalpų dydis, yra apskaičiuojamas pagal apdraustojo asmens draudžiamąsias pajamas, turėtas per 12 kalendorinių mėnesių, buvusių iki praeito kalendorinio mėnesio prieš nėštumo ir gimdymo, tėvystės arba vaiko priežiūros atostogų pradžios mėnesį. Moterims, suėjus 30 ir daugiau nėštumo savaičių, motinystės pašalpa mokama už 126 kalendorines dienas. Komplikuoto gimdymo atveju ir kai gimė daugiau negu vienas vaikas, pašalpa mokama papildomai už 14 kalendorinių dienų. Moterims, kurios iki gimdymo datos (suėjus 30 ir daugiau nėštumo savaičių) nepasinaudojo teise į nėštumo ir gimdymo atostogas, motinystės pašalpa mokama už 56 kalendorines dienas po gimdymo. Moterims, kurios iki gimdymo datos (suėjus 30 ir

daugiau nėštumo savaitių) nepasinaudojo teise į nėštumo ir gimdymo atostogas, komplikuoto gimdymo atveju ar kai gimė daugiau negu vienas vaikas, motinystės pašalpa mokama už 70 kalendorinių dienų po gimdymo. Moterims, pagimdžiusioms 22-30 nėštumo savaitę, motinystės pašalpa mokama už 28 kalendorines dienas po gimdymo. Moterims, pagimdžiusioms 22-30 nėštumo savaitę, komplikuoto gimdymo atveju ir kai gimė daugiau negu vienas vaikas, pašalpa papildomai mokama už 14 kalendorinių dienų. Asmeniui, įvaikinusiam naujagimį ar paskirtam jo globėju, motinystės pašalpa mokama nuo įvaikinimo ar globos nustatymo dienos, kol kūdikiui sueis 70 dienų. Motinystės pašalpa nėštumo ir gimdymo atostogų laikotarpiu mokama 100 procentų pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio dydžio. Ši pašalpa per mėnesį negali būti mažesnė už nėštumo ir gimdymo atostogų pradžios mėnesį galiojusių einamųjų metų draudžiamųjų pajamų trečdalį.

Tėvystės atostogos suteikiamos laikotarpiui nuo vaiko gimimo dienos iki tol, kol vaikui sukaks 1 mėnuo. Teisę gauti tėvystės pašalpą turi tėvas, kuris turi ne trumpesnę kaip 12 mėnesių per paskutinius 24 mėnesius ligos ir motinystės socialinio draudimo stažą. Tėvystės pašalpa mokama 100 procentų pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio dydžio. Ši pašalpa per mėnesį negali būti mažesnė už tėvystės atostogų suteikimo mėnesį galiojusių einamųjų metų draudžiamųjų pajamų trečdalį.

Motinystės (tėvystės) pašalpa mokama vaiko priežiūros atostogų laikotarpiu nuo nėštumo ir gimdymo atostogų pabaigos, kol vaikui sukanka vieneri arba dveji metai. Teisę gauti motinystės (tėvystės) pašalpą turi vienas iš tėvų (įtėvių) ar globėjas, kuris turi ne trumpesnę kaip 12 mėnesių per paskutinius 24 mėnesius ligos ir motinystės socialinio draudimo stažą. Teisę gauti motinystės (tėvystės) pašalpą turi apdraustieji asmenys iki 26 metų (vienas iš tėvų (įtėvių) ar globėjas), kurie iki vaiko priežiūros atostogų pradžios neįgijo reikalaujamo stažo dėl to, kad nurodytais laikotarpiais mokėsi pagal bendrojo ugdymo programą ar pagal profesinio mokymo programą bei aukštosiose mokyklose pagal dieninę arba nuolatinę studijų formą, jeigu vaiko priežiūros atostogos suteikiamos per 12 mėnesių nuo mokslo baigimo (pagal mokslo baigimą įrodantį dokumentą). Motinystės (tėvystės) pašalpos dydis kinta priklausomai nuo pasirinktos pašalpos mokėjimo trukmės. Pasirinkus motinystės (tėvystės) pašalpos mokėjimą per vienerius metus, jos dydis sudaro 100 proc. pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio dydžio, jei per dvejus metus - pirmaisiais vaiko priežiūros metais mokama 70 proc., o antraisiais – 40 proc. pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio dydžio pašalpa. Ši pašalpa per mėnesį negali būti mažesnė nei vaiko priežiūros atostogų pradžios mėnesį galiojusių einamųjų metų draudžiamųjų pajamų trečdalis. Jeigu apdraustajam gimsta du ir daugiau vaikų ir jis yra šių vaikų priežiūros atostogose, motinystės (tėvystės) pašalpa didinama, atsižvelgiant į vienu metu gimusių vaikų skaičių (gimus dvynukams - 2 kartus, gimus trynukams - 3 kartus ir t.t.), tačiau mokama bendra pašalpų suma negali būti didesnė kaip 100 procentų pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio dydžio. Kai vaiko priežiūros atostogose esanti moteris gauna naujas nėštumo ir gimdymo atostogas, jai motinystės ir motinystės (tėvystės) pašalpos gali būti mokamos tokio pat dydžio kaip ir buvo apskaičiuotos ankstesnio gimdymo atveju, nebent motinystės ar motinystės (tėvystės) pašalpa, apskaičiuota iš laikotarpio, kai moteris buvo nėštumo ir gimdymo arba vaiko priežiūros atostogose, yra didesnė už motinystės ar motinystės (tėvystės) pašalpą, gautą prieš šias nėštumo ir gimdymo atostogas ar atostogas vaikui prižiūrėti. Taip pat jei moteris, esanti vaiko priežiūros atostogose, įgyja teisę gauti motinystės pašalpą (nėštumo ir gimdymo laikotarpiu) dėl kito vaiko, tai šiuo atveju bus mokamos dvi pašalpos - motinystės ir motinystės (tėvystės). Tuo atveju, kai apdraustasis pirmaisiais vaiko priežiūros metais nepaisant pasirinktos motinystės (tėvystės) pašalpos mokėjimo trukmės dirba ir gauna draudžiamųjų pajamų, kurių dydis mažesnis už motinystės (tėvystės) pašalpą (bendrą šių pašalpų sumą), jam mokamas šios pašalpos (bendros šių pašalpų sumos) ir jo atitinkamą mėnesį turėtų draudžiamųjų pajamų skirtumas. Mokant motinystės (tėvystės) pašalpą laikotarpiu nuo vaiko vienerių iki dvejų metų (pasirinkus motinystės (tėvystės) pašalpos mokėjimą per dvejus metus), gavus draudžiamųjų pajamų, pašalpa proporcingai gautoms pajamoms nemažinama.

Pašalpos (ligos, profesinės rehabilitacijos, motinystės, tėvystės bei motinystės (tėvystės)) gavėjo vidutinis mėnesinis kompensuojamasis uždarbis pašalpoms skaičiuoti negali viršyti paskutinių Vyriausybės patvirtintų einamųjų metų draudžiamųjų pajamų 3,2 dydžių sumos. Pažymėtina, kad į ligos ir motinystės socialinio draudimo stažą įskaitomi darbo užsienyje laikotarpiai (jeigu tai nustatyta tarptautinėse sutartyse, ES teisės aktuose ar kai asmuo draudžiasi pagal

Europos Bendrijų bendrąją sveikatos draudimo sistemą vadovaujantis Europos Bendrijų pareigūnų tarnybos nuostatais, nustatytais 1968 m. vasario 29 d. Tarybos reglamento (EEB, EURATOMAS, EAPB) Nr. 259/68), tačiau tik tuo atveju, kai jie nesutampa su laiku, dirbtu Lietuvos Respublikoje.

PINIGINĖ SOCIALINĖ PARAMA

Vienkartinė išmoka vaikui

Kiekvienam gimusiam vaikui ar įvaikintam vaikui, neatsižvelgiant į tai, kad jau buvo išmokėta išmoka gimusiam vaikui, skiriama 11 BSI dydžio (1430 Lt / 418 Eur) vienkartinė išmoka. Vienkartinė išmoka išmokama vienam iš vaikų auginančių tėvų (ar turimam vieninteliui iš tėvų) (įtėvių) ar vaiko globėjui.

Išmoka vaikui

Auginamam ir (ar) globojamam vaikui, kuriam globa (rūpyba) nustatyta šeimoje, nuo gimimo dienos iki 2 metų yra skiriama ir mokama 0,75 bazinės socialinės išmokos dydžio (97,5 Lt / 28,5 Eur) išmoka per mėnesį, jeigu šeimos vidutinės pajamos vienam asmeniui per mėnesį yra mažesnės negu 1,5 valstybės remiamų pajamų dydžio (525 Lt / 153 Eur).

Auginamam ir (ar) globojamam vaikui, kuriam globa (rūpyba) nustatyta šeimoje, yra skiriama ir mokama 0,4 bazinės socialinės išmokos dydžio (52 Lt / 15,2 Eur) išmoka per mėnesį, jeigu vidutinės pajamos vienam asmeniui per mėnesį yra mažesnės negu 1,5 valstybės remiamų pajamų dydžio (525 Lt / 153 Eur):

- kai vaikas yra nuo 2 iki 7 metų;

- kai vaikas yra nuo 7 iki 18 metų, jeigu šeima augina ir (ar) globoja tris ar daugiau vaikų.

Išmoka vaikui mokama, kol kiekvienam vaikui sukaks 18 metų, jeigu vyresni kaip 18 metų vaikai mokosi pagal bendrojo ugdymo programą, pagal formaliojo profesinio mokymo programą pirmajai kvalifikacijai įgyti arba studijuoja aukštojoje mokykloje pagal dieninės studijų formos nuosekliųjų studijų programą ar nuolatinės studijų formos programą (įskaitant ir akademinį atostogų laikotarpį), bet ne ilgiau kaip iki jiems sukaks 24 metai.

Tais atvejais, kai vaiko tėvai dirba ar gyvena skirtingose Europos Sąjungos valstybėse narėse, teisė į

išmoką vaikui nustatoma vadovaujantis ES socialinės apsaugos sistemos koordinavimo reglamentais.

Globos (rūpybos) išmoka, globos (rūpybos) išmokos tikslinis priedas

Kiekvienam vaikui, globojamam šeimoje, šeimynoje ar vaikų globos institucijoje, jo globos (rūpybos) laikotarpiu kas mėnesį mokama 4 bazinių socialinių išmokų dydžio (520 Lt / 152 Eur) globos (rūpybos) išmoka. Kai globojamam vaikui mokama našlaičio pensija ir (arba) periodinė išmoka jo išlaikymui, globos (rūpybos) išmokos dydis yra lygus skirtumui tarp 4 bazinių socialinių išmokų dydžio ir šių išmokų dydžio.

Šeimynos vykdomai vaiko globai (rūpybai) užtikrinti už vaiką, kuriam globa (rūpyba) nustatyta šeimynoje, yra skiriamas ir kartą per mėnesį mokamas 4 bazinių socialinių išmokų dydžio (520 Lt / 152 Eur) globos (rūpybos) išmokos tikslinis priedas.

Jeigu globojamas vaikas mokosi pagal bendrojo ugdymo ir (ar) pagal formaliojo profesinio mokymo programas ir yra išlaikomas (nemokamai gauna nakvynę ir maistą) bendrojo ugdymo mokyklos ar profesinio mokymo įstaigos bendrabutyje ar vaikų socializacijos centre, jam skiriama 2 bazinių socialinių išmokų dydžio (260 Lt / 76 Eur) išmoka per mėnesį.

Asmeniui, pasibaigus jam nustatytai globai (rūpybai) dėl pilnametystės, emancipacijos ar santuokos sudarymo, kas mėnesį mokama 4 bazinių socialinių išmokų dydžio (520 Lt / 152 Eur) globos (rūpybos) išmoka, jeigu šis asmuo toliau mokosi pagal bendrojo ugdymo programą, pagal formaliojo profesinio mokymo programą ar studijuoja aukštojoje mokykloje pagal dieninės studijų formos nuosekliųjų studijų programą ar nuolatinės studijų formos programą (įskaitant akademinių atostogų laikotarpį), taip pat tuo atveju, kai yra mirę pilnamečio asmens abu tėvai (turėtas vienintelis iš tėvų), mokymosi laikotarpiu, bet ne ilgiau, kaip iki asmeniui sukanka 24 metai. Ši išmoka neskiriama ir nemokama asmenims, daugiau kaip du kartus įstojusiems į tos pačios mokyklų grupės mokyklą.

Vaikų atstovavimas tėvams išvykus į užsienio valstybes

Kai vaiko tėvai ar vienintelis iš turimų tėvų laikinai išvyksta iš Lietuvos Respublikos, palikdami savo vaiką prižiūrėti pasirinktam fiziniam asmeniui, prieš 30 kalendorinių dienų iki išvykimo savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyriui jie privalo pateikti rašytinį prašymą dėl vaiko laikinosios globos (rūpybos) nustatymo jų išvykimo iš šalies laikotarpiu ir fizinio asmens paskyrimo globėju (rūpintoju), kuriam tėvai patiki laikinai prižiūrėti savo vaiką. Šiuo pagrindu nustatius vaikui laikinąją globą (rūpybą) vaiko globos (rūpybos) išmoka neskiriama.

Vienkartinė išmoka įsikurti

Asmenims, kuriems buvo nustatyta vaiko globa (rūpyba), pasibaigus vaiko globai (rūpybai) dėl pilnametystės, emancipacijos ar santuokos sudarymo, skiriama vienkartinė 75 bazinių socialinių išmokų dydžio (9750 Lt / 2850 Eur) išmoka įsikurti. Ši išmoka grynaisiais pinigais neišmokama, išskyrus atvejus, kai lieka nepanaudota mažesnė negu 1 bazinės socialinės išmokos dydžio išmokos dalis. Išmoka skiriama, jeigu prašymą šiai išmokai skirti asmuo pateikė iki jam sukako 25 metai.

Vienkartinė išmoka įsikurti gali būti panaudota būstui (gyvenamosioms patalpoms) pirkti, sumokėti daliai paskolos būstui statyti arba pirkti, būsto nuomai, mokesčiams už nuomojamojo ar nuosavybės teise turimo būsto komunalines paslaugas, būstui remontuoti ar rekonstruoti, baldams, buitinei, vaizdo ir garso technikai, namų apyvokos reikmenims, vienam asmeniui kompiuteriui įsigyti, studijų ir neformaliojo švietimo kainai padengti, mokymosi priemonėms įsigyti, žemės sklypui įsigyti, mokamų sveikatos priežiūros prekių ir paslaugų išlaidoms apmokėti. Išmoka turi būti panaudota per 24 mėnesius nuo sprendimo skirti išmoką priėmimo dienos.

Vienkartinė išmoka nėščiai moteriai

Nėščiai moteriai, pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą neturinčiai teisės gauti motinystės pašalpos, likus 70 kalendorinių dienų iki numatomos gimdymo datos, skiriama 2 bazinių socialinių išmokų (260 Lt / 76 Eur) dydžio vienkartinė išmoka.

Išmoka privalomosios pradinės karo tarnybos kario vaikui

Kiekvienam privalomosios pradinės karo tarnybos kario vaikui jo tėvo ar motinos tarnybos laikotarpiu skiriama 1,5 bazinių socialinių išmokų (195 Lt / 57 Eur) dydžio išmoka per mėnesį. Išmoka privalomosios pradinės karo tarnybos kario vaikui mokama vienam iš vaiką auginančių tėvų (įtėvių) (ar turimam vieninteliui iš tėvų). Jeigu privalomąją pradinę karo tarnybą tuo pačiu metu atlieka ir vaiko tėvas, ir motina, išmokų vaikui skaičius nedidindamas.

Piniginė socialinė parama nepasiturintiems gyventojams

Jeigu bendrai gyvenančių asmenų ar vieno gyvenančio asmens pajamos, tenkančios vienam asmeniui per mėnesį, yra mažesnės kaip 1 valstybės remiamų pajamų dydis (350 Lt / 102 Eur), ir nuosavybės teise turimo turto vertė neviršija nustatyto turto vertės normatyvo, o kiekvienas vyresnis kaip 18 metų bendrai gyvenantis asmuo, vienas gyvenantis asmuo arba vaikas (įvaikis) nuo 16 iki 18 metų dirba arba nedirba dėl objektyvių priežasčių (mokosi, yra pensininkai, neįgalūs, augina mažamečius vaikus, ieško darbo per teritorinę darbo biržą ir kt.), skiriama socialinė pašalpa.

Socialinės pašalpos dydis vienam gyvenančiam asmeniui sudaro 100 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam gyvenančiam asmeniui ir vidutinių vieno gyvenančio asmens pajamų per mėnesį.

Socialinės pašalpos dydis bendrai gyvenantiems asmenims, įskaitant atvejus, kai socialinė pašalpa skiriama tik vaikui (įvaikiui) ar vaikams (įvaikiams):

- pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ir vidutinių bendrai gyvenančių asmenų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį;

- antram bendrai gyvenančiam asmeniui – 80 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ir vidutinių bendrai gyvenančių asmenų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį;

- trečiam ir paskesniems bendrai gyvenantiems asmenims – 70 procentų skirtumo tarp valstybės remiamų pajamų dydžio vienam iš bendrai gyvenančių asmenų ir vidutinių bendrai gyvenančių asmenų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį.

Nepasiturintiems gyventojams teikiamos kompensacijos būsto šildymui, karštam ir geriamajam vandeniui. Kompensuojama:

- būsto šildymo išlaidų, atsižvelgiant į energijos ar kuro sąnaudas, bet ne didesnes už normatyvą, dalis, viršijanti 20 procentų skirtumo tarp asmens pajamų ir valstybės remiamų pajamų asmeniui dydžio;

- išlaidų už geriamojo vandens kiekį, bet ne didesnę už normatyvą, dalis, viršijanti 2 procentus asmens pajamų;

- išlaidų už karštą vandenį, kurio kiekis bei atskirų energijos ar kuro rūšių sąnaudos karštam vandeniui ne didesnės už normatyvus, dalis, viršijanti 5 procentus asmens pajamų.

Socialinė parama mokiniams

Mokiniams iš mažas pajamas gaunančių šeimų, kurių pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį yra mažesnės kaip 1,5 valstybės remiamų pajamų (525 Lt / 153 Eur) dydžio, teikiamas nemokamas maitinimas mokyklose ir jose organizuojamose dieninėse vasaros poilsio stovyklose. Prieš prasidedant mokslo metams, šiems mokiniams skiriama 120 procentų bazinės socialinės išmokos dydžio (156 Lt / 45,6 Eur) parama mokinio reikmenims įsigyti.

Be to, savivaldybėms yra suteikta teisė savo nustatyta tvarka skirti paramą ir įvairiais kitais atvejais, kuomet socialinė parama gyventojams yra reikalinga.

Socialinės paslaugos

Socialinės paslaugos yra paslaugos, kuriomis suteikiama pagalba asmeniui (šeimai), dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime.

Socialinių paslaugų tikslas – sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes savarankiškai spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį. Socialinės paslaugos teikiamos siekiant užkirsti

kelią asmens, šeimos, bendruomenės socialinėms problemoms kilti, taip pat visuomenės socialiniam saugumui užtikrinti.

Lietuvoje gauti socialines paslaugas turi teisę Lietuvos Respublikos piliečiai; užsieniečiai, tarp jų ir asmenys be pilietybės, turintys leidimą nuolat ar laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje; kiti asmenys Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse numatytais atvejais.

Socialinių paslaugų gavėjai gali būti senyvo amžiaus asmenys ir jų šeimos, asmenys su negalia (sunkia negalia) ir jų šeimos, likę be tėvų globos vaikai, socialinės rizikos vaikai ir jų šeimos, socialinės rizikos šeimos, vaikus globojančios šeimos, kiti asmenys ir šeimos.

Socialinės paslaugos skiriamos ir teikiamos, atsižvelgiant į asmens (šeimos) interesus bei nustatytus poreikius, derinant jas su socialine parama, vaiko teisių apsauga, užimtumu, sveikatos priežiūra, švietimu ar ugdymu, socialinio būsto suteikimu, specialiosios pagalbos priemonėmis. Asmens (šeimos) finansinės galimybės mokėti už socialines paslaugas, neturi įtakos asmens (šeimos) galimybėms gauti socialines paslaugas.

Socialinės paslaugų sąrašą ir turinį apibrėžia Socialinių paslaugų katalogas, patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymu Nr. A1-93 „Dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo“.

Socialinės paslaugos gali būti teikiamos socialinių paslaugų įstaigose (socialinės globos namuose, dienos socialinės globos centruose, savarankiško gyvenimo namuose, socialinės priežiūros centruose, bendruomeninėse įstaigose ir kt.), šeimynose, asmens namuose. Socialinę globą nuo 2015 m. sausio 1 d. galės teikti tik licencijas socialinei globai teikti turinčios socialinės globos įstaigos. Nuo 2013 m. sausio 1 d. socialinės globos įstaigos savanoriškai gali įgyti licencijas socialinei globai teikti. Informaciją apie licencijuotas socialinės globos įstaigas galima rasti:

<http://www.sppd.lt/lt/veikla/veiklos-sritys/licencijavimas/licencijos-copy/>

Savivaldybės yra atsakingos už socialinių paslaugų teikimo užtikrinimą savo teritorijos gyventojams. Dėl socialinių paslaugų skyrimo asmuo (vienas iš suaugusiųjų šeimos narių ar jo globėjas, rūpintojas raštišku prašymu turi kreiptis į asmens (šeimos) gyvenamosios vietos savivaldybę.

Savivaldybių sąrašą ir nuorodas galima rasti:

www.savivaldybes.lt/nuorodos/index.php?lang=lt&gr=savinternete

Pasirinkus savivaldybę, atskiruose savivaldybių tinklapiuose galite rasti informaciją apie konkrečioje savivaldybe teikiamas paslaugas, jų rūšis skyrimo sąlygas bei veikiančias socialinių paslaugų įstaigas.

SVEIKATOS APSAUGA

Privalomasis sveikatos draudimas

Lietuvoje, kaip ir daugelyje Europos šalių, galioja privalomasis sveikatos draudimas. O tai reiškia, kad draustis (t.y. mokėti privalomojo sveikatos draudimo (PSD) įmokas) Lietuvoje gyvenantiems yra privalu. Na o apdraustiesiems valstybė laiduoja sveikatos priežiūrą, apmokamą Privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) lėšomis. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 53 straipsnis numato, kad valstybė laiduoja medicinos pagalbą susirgus ir įstatymu nustato nemokamos medicinos pagalbos Lietuvos Respublikos piliečiams teikimo valstybinėse gydymo įstaigose tvarką.

Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymu nustatyta, kad privalomuoju sveikatos draudimu yra draudžiami nuolat čia gyvenantys Lietuvos piliečiai ir užsieniečiai, laikinai Lietuvoje gyvenantys ir teisėtai dirbantys užsieniečiai bei nepilnamečiai jų šeimos nariai, kiti užsieniečiai, kuriems suteikta papildoma apsauga Lietuvoje, taip pat asmenys, kuriems pagal ES reglamentus taikomas Sveikatos draudimo įstatymas.

Lietuvos gyventojai tampa apdraustaisiais deklaravę savo gyvenamąją vietą Lietuvoje ir sumokėję visas PSD įmokas. Tad apdraustaisiais PSD Lietuvoje laikomi:

- asmenys, kurie patys moka arba už kuriuos mokamos privalomojo sveikatos draudimo įmokos, pavyzdžiui, dirbantys pagal darbo sutartis arba mokantys įmokas savarankiškai, kai vykdo individualią veiklą.
- valstybės lėšomis draudžiami asmenys (užsiregistravę bedarbiai, moterys, esančios nėštumo ir gimdymo atostogose, vienas iš tėvų, auginantis vaiką iki 8 metų, taip pat vienas iš tėvų, auginantis du ir daugiau nepilnamečių vaikų, pensininkai ir šalpos kompensacijų gavėjai, asmenys iki 18 metų, dieninių skyrių studentai, socialinę pašalpą gaunantys žmonės ir kiti.

Kokios privalomojo sveikatos draudimo (PSD) įmokos galioja nuo 2014 m. sausio 1 d.?

Nuo 2014 m. sausio 1 dienos galioja šios PSD įmokos:

- 9 proc. minimalios mėnesinės algos (MMA) dydžio PSD įmokos: nuo 2014 m. sausio 1 d. MMA buvo 1000 Lt, tad PSD įmoka – 90 Lt per mėnesį; nuo 2014 m. spalio 1 d. MMA padidinus iki 1035 Lt, PSD įmoka – 93 Lt per mėnesį. Tokias įmokas kas mėnesį moka savarankiškai besidraudžiantys asmenys, t. y. nedirbantys, nevykdantys jokios veiklos ir neuždirbantys pajamų bei nedrausti valstybės lėšomis asmenys;
- 6 proc. pajamų, nuo kurių skaičiuojamas socialinio draudimo įmokos, dydžio PSD įmokas moka dirbantieji pagal darbo sutartį, valstybės tarnautojai ir kt.. Dar 3 proc. pajamų, nuo kurių skaičiuojamos socialinio draudimo įmokos, dydžio PSD įmokas už juos moka darbdaviai (draudėjai);
- 9 proc. minimalaus darbo užmokesčio dydžio įmokas (nuo 2014 m. sausio 1 d. – 90 Lt, o nuo spalio 1 d. – 93 Lt) moka žmonės, vykdanys individualią veiklą įsigydami verslo liudijimus. Jei žmogus dirba pagal darbo sutartį ar yra draudžiamas valstybės lėšomis, bet papildomai dar dirba pagal verslo liudijimą, PSD įmokas reikia mokėti tik už tas kalendorinio mėnesio dienas, kuriomis turi galiojantį verslo liudijimą.
- Kai kuriems asmenims taikomos kitokios PSD įmokos, nurodytos Sveikatos draudimo įstatyme.

Visą informaciją apie PSD įmokas gali suteikti jas administruojančios institucijos – Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (www.vmi.lt) ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos („Sodra“ – www.sodra.lt).

Kada įsigalioja privalomasis sveikatos draudimas?

Jei grįžtate į Lietuvą iš Europos Sąjungos šalies, kurioje buvote draustas pagal tos šalies reikalavimus, nepamirškite atsivežti tos šalies valstybinio sveikatos draudimo įstaigos išduotą E 104 formos pažymą arba ją pakeičiantį elektroninį dokumentą (SED) S041. Šį dokumentą reikia pateikti teritorinei ligonių kasai pagal savo gyvenamąją vietą Lietuvoje. Nepamirškite, kad atvykus į Lietuvą reikia deklaruoti savo gyvenamąją vietą!

ES šalyse išduotoje pažymoje turi būti patvirtinta, kad tuo laikotarpiu, kai žmogus nemokėjo PSD įmokų Lietuvoje (pavyzdžiui, jei nebuvo deklaravęs išvykimo iš Lietuvos), arba i asmuo negyveno Lietuvoje (jei buvo deklaravęs išvykimą iš Lietuvos), jis buvo apdraustas pažymą išdavusioje ES šalyje.

Svarbu žinti, kad grįžus į Lietuvą ir iškart (nuo pirmojo grįžimo mėnesio) pradėjus mokėti PSD įmokas, privalomasis sveikatos draudimas nenutrūksta ir galioja toliau.

Nepamirškite, kad draustumas įsigalioja tik pilnai sumokėjus PSD įmoką.

Ką reikėtų žinoti kreipiantis į gydymo įstaigą?

Atvykę į Lietuvą ir tapę apdraustuoju, pasirinkite sveikatos priežiūros įstaigą (polikliniką ar šeimos sveikatos įstaigą) ir joje prisirašykite, pasirinkite šeimos gydytoją. Šioje gydymo įstaigoje medicinos paslaugos bus teikiamos nemokamai. Sunegalavę ar susirgę pirmiausia kreipkitės į savo šeimos gydytoją, kuris jus apžiūrės, paskirs būtinus tyrimus, gydymą, jei reikia – išrašys siuntimą konsultacijai pas gydytoją specialistą ar gydytis ligoninėje. Be siuntimo galima kreiptis į dermatovenerologą ar dėl būtiniosios pagalbos.

Be to, pacientams, segantiems kai kuriomis lėtinėmis ligomis, kai reikalingas ilgalaikis stebėjimas, vieną kartą gavę siuntimą ir užsiregistravę pas specialistą, toliau gali lankytis pas jį be papildomo šeimos gydytojo siuntimo pagal nustatytą periodiškumą. Tai jums turi paaiškinti šeimos gydytojas.

Žinokite, kad kreipiantis į gydytoją specialistą be šeimos gydytojo siuntimo, už paslaugas teks sumokėti.

Kaip ir kitose ES šalyse, už sveikatos priežiūros paslaugas mokėti nereikia tik tose gydymo įstaigose, kurios paslaugas teikia pagal sutartis su ligonių kasomis.

Ką apdraustieji PSD Lietuvoje gali gauti nemokamai, kai už paslaugas PSDF lėšomis moka ligonių kasos?

Lietuvos apdraustieji Sveikatos apsaugos ministerijos nustatyta tvarka ir apimtimi nemokamai gali gauti:

Sveikatos priežiūros paslaugas gydymo įstaigose, kurios turi sutartis su TLK	
Šeimos gydytojo paslaugas	Tiems, kurie yra prisirašę prie gydymo įstaigos.
Odontologo paslaugas, tarp jų ir dantų protezavimo išlaidų kompensavimą senjorams ir vaikams	Teisę į kompensuojamą dantų protezavimą turi: pensinio amžiaus, negalią turintys žmonės (nedarbingi arba iš dalies darbingi) ir vaikai iki 18 metų. Yra išimčių: gali tekti sumokėti už odontologines medžiagas, vienkartinės priemonės.
Gydytojų specialistų paslaugas	Turintiems šeimos gydytojo ar kitos srities specialisto siuntimą paslaugos yra teikiamos nemokamai.
Paslaugas ligoninėse	Turintiems gydytojo siuntimą, stacionarinės paslaugos, reikiami tyrimai, vaistai, medicinos pagalbos priemonės turi būti teikiami nemokamai.
Medicininės reabilitacijos paslaugas	Suaugusiems medicininę reabilitaciją skiria gydantysis gydytojas, remdamasis fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojo rekomendacijomis, o vaikams – fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojas.
Paslaugas pagal prevencines programas	Nemokamai išsirtinti pagal Lietuvoje vykdomas prevencines programas dėl gimdos kaklelio, krūties, priešinės liaukos ir storosios žarnos vėžio, širdies ir kraujagyslių ligų. Be to, silantais – specialia medžiaga nuo ęduonies – dengiami 6–14 metų vaikų krūminiai dantys.
Vaistus ir medicinos priemones ligoninėse, kuriuos centralizuotai nuperka VLK arba pačios ligoninės	VLK nupirkti vaistai ir medicinos pagalbos priemonės tiekiami pagal sutartis ir paskirstomi gydymo įstaigoms

Vaistinėse, kurios turi sutartis su TLK	
Kompensuojamuosius vaistus ir medicinos pagalbos priemones	Jie gali būti skiriami poliklinikoje, šeimos medicinos įstaigoje ar net ligoninėje gydomiems
Ortopedijos įmonėse, kurios sudarę sutartis su VLK	
Kompensuojamas ortopedijos priemonės	Šios priemonės gaminamos įmonėse ir išduodamos asmeniškai, skyrus jas pacientui pagal ligų, traumų ir defektų medicininę indikaciją. Gali būti kompensuojama visa arba dalis kainos.
Būtinąją medicinos pagalbą ES šalyse ir Norvegijoje, Lichtenšteine, Islandijoje bei Šveicarijoje	
Pateikus nemokamai išduodamą Europos sveikatos draudimo kortelę (ESDK)	Būtinoji pagalba teikiama pagal užsienio šalyje galiojančią tvarką, nacionalinei sveikatos sistemai priklausančiose sveikatos priežiūros įstaigose.
Tarpvalstybinės sveikatos priežiūros paslaugas, kai vykstama gydytis į Europos ekonominės erdvės (EEE) šalis	
Turint gydytojo siuntimą	Gavęs gydymo paslaugas svetur žmogus pirmiausia privalo sumokėti savo lėšomis visą gydymo kainą, o vėliau kreiptis į TLK dėl kompensacijos. Svarbu žinoti, kad kompensuojamos tik tokios paslaugos, kokios teikiamos Lietuvoje ir tokiais pat į kainiais.

Visais atvejais apie nemokamas ir mokamas paslaugas pacientą turi informuoti gydantysis gydytojas!

Kaip gauti nemokamą būtinąją medicinos pagalbą trumpam atvykus į Lietuvą?

Jei valstybiniu sveikatos draudimu esate apdraustas kitoje ES, EEE šalyje ar Šveicarijos Konfederacijoje ir trumpam atvykstate į Lietuvą, nemokama būtinoji medicinos pagalba teikiama pateikus Europos sveikatos draudimo kortelę (ESDK). Ši kortelė naudinga keliaujant, tad nepamirškite jos nemokamai pasiimti šalies, kurioje esate draustas, atitinkamoje institucijoje.

ESDK – tai dokumentas, patvirtinantis, kad asmuo, dirbantis ir sveikatos draudimo įmokas mokantis kitoje ES, EEE šalyje ar Šveicarijos Konfederacijoje, yra apdraustas privalomuoju (valstybiniu) sveikatos draudimu. Su šia kortele nemokama būtinoji pagalba suteikiama tose gydymo įstaigose, kurios turi sudariusios sutartis su ligonių kasomis.

Prireikus medicininės pagalbos, gydymo įstaigoje pateikite asmens dokumentą ir ESDK, medikai suteiks jums pagalbą, atsižvelgę į numatomą lankymosi šalyje trukmę. Ji turi būti tokio masto, kad nereikėtų dėl medicininių priežasčių anksčiau laiko grįžti į šalį, apdraudusią jus sveikatos draudimu.

Jei atvykdamas į Lietuvą nepasiėmėte ESDK arba ją praradote, kreipkitės į teritorinę ligonių kasą, kuri pasirūpins, kad tos šalies, kurioje Jūs esate apdraustas, kompetentinga sveikatos draudimo įstaiga patvirtintų jūsų draustumą.

Tarpvalstybinės sveikatos priežiūros paslaugų teikimas apdraustiesiems

Jei privalomuoju sveikatos draudimu esate apdraustas vienoje iš Europos Sąjungos šalių, Islandijoje, Lichtenšteine ar Norvegijoje, nuo 2013 m. spalio 25 d. galite gauti sveikatos priežiūros paslaugas bet kurioje iš minėtų šalių, taip pat ir Lietuvoje. Ši teisė nustatyta pagal Tarpvalstybinių sveikatos priežiūros paslaugų direktyvą.

Kiekvienoje iš minėtų šalių veikia Tarpvalstybinės sveikatos priežiūros nacionalinis kontaktinis centras (NKC), teikiantis informaciją apie pacientų teisės į tarpvalstybinės sveikatos priežiūros paslaugas įgyvendinimą. Lietuvoje šio centro funkcijas vykdo Valstybinė akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnyba ir Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos, o reikiamą informaciją apie tarpvalstybinę pagalbą rasite interneto svetainėje www.lncp.lt.

Tarpvalstybinė sveikatos priežiūra užtikrina teisę pacientams kreiptis į gydymo įstaigą bet kurioje iš minėtų šalių ir, savo lėšomis sumokėjus už sveikatos priežiūros paslaugas, gauti kompensaciją šalyje, kurioje jis apdraustas. Kompensaciją išmokės tos šalies kompetentinga įstaiga.

Taigi, jei nuspręsite atvykti į Lietuvą dėl sveikatos priežiūros paslaugų, teikiamų pagal tarpvalstybinės sveikatos priežiūros principus, pirmiausia pasidomėkite išlaidų kompensavimo tvarka toje šalyje, kurioje esate apdraustas. Svarbu iš karto išsiaiškinti, kada reikalingas siuntimas, kada – išankstinis leidimas Jūsų pasirinktoms paslaugoms gauti. Kiekvienoje šalyje galioja jos nustatyta tvarka. Be to, turėtumėte žinoti, kad kompensuojamos tik tų paslaugų išlaidos ir tokia apimtimi kaip asmenį apdraudusioje šalyje.

Išsamiau šią informaciją Jums suteiks šalies, kurioje esate apdraustas socialiniu (ir sveikatos) draudimu Tarpvalstybinės sveikatos priežiūros nacionalinis kontaktinis centras. Kiekviena šalis nustato savus tarpvalstybinės sveikatos priežiūros išlaidų kompensavimo terminus, sąlygas, tvarką, kompensuotinos sumos dydį ir kt.

Daugiau informacijos apie tarpvalstybinę pagalbą ieškokite šalies, kurioje esate apdraustas, institucijos, atsakingos už tokios informacijos teikimą, interneto svetainėje.

Įvairios informacijos apie privalomąjį sveikatos draudimą užsienyje gyvenantiems, ketinantiems ar grįžtantiems į Lietuvą ieškokite:

- interneto svetainėse www.vlk.lt, www.sam.lt, www.lncp.lt,
- ligonių kasų informacijos telefonu **8 700 888888**,
- el. paštu info@vlk.lt,
- teritorinių ligonių kasų gyventojų aptarnavimo skyriuose:

Vilniuje – Ž. Liauksmo g. 6,

Kaune – Aukštaičių g. 10,

Klaipėdoje – Pievų tako g. 38,

Šiauliuose – Vilniaus g. 273,

Panevėžyje – Respublikos g. 66.

SOCIALINIS BŪSTAS

Fiziniai asmenys (šeimos), turintys nuolatinę gyvenamąją vietą Lietuvoje, bet neturintys savo būsto, turi galimybę išsinuomoti savivaldybės socialinį būstą. Teisę į savivaldybės socialinį būstą turi asmenys (šeimos), kurie neturi Lietuvos Respublikos teritorijoje nuosavybės teise priklausančio būsto arba kurių turimo būsto plotas, tenkantis vienam šeimos nariui, yra mažesnis kaip 10 kvadratinų metrų ir jeigu asmens (šeimos) metinės pajamos bei turtas prieš savivaldybės socialinio būsto suteikimą yra mažesni už pajamas ir turtą, kurių didžiausius dydžius nustato Vyriausybė. Pajamų ir turto dydžiai, pagal kuriuos nustatoma teisė į socialinį būstą diferencijuojami pagal šeimos narių skaičių ir vietovę.

Šiuo metu prieš suteikiant socialinį būstą šeimos ir asmens vienerių metų gaunamos pajamos ir turimas turtas neturi viršyti šių dydžių:

1) asmens be šeimos, gyvenančio Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Palangos ir Neringos miestuose, grynosios metinės pajamos - 13200 litų ir turtas - 32500 litų, gyvenančio kitose vietovėse –grynosios metinės pajamos - 11000 litų ir turtas - 19500 litų;

2) dviejų, trijų asmenų šeimos, gyvenančios Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Palangos ir Neringos miestuose, grynosios metinės pajamos - 26400 litų ir turtas - 58500 litų, gyvenančios kitose vietovėse - grynosios metinės pajamos – 22000 litų ir turtas - 39000 litų.

3) keturių ir daugiau asmenų šeimos, gyvenančios Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Palangos ir Neringos miestuose, grynosios metinės pajamos vienam asmeniui neturi viršyti 7700 litų ir turtas vienam asmeniui - 26000 litų, gyvenančios kitose vietovėse - grynosios metinės pajamos vienam asmeniui neturi viršyti 6600 litų ir turtas vienam asmeniui - 19500 litų.

Socialinis būstas suteikiamas pagal savivaldybės sąrašus, kurie sudaromi pagal prašymo užregistravimo savivaldybės institucijoje datą bei skirstomi į 6 grupes: jaunų šeimų; šeimų, auginančių 3 ir daugiau vaikų; našlaičių ir likusių be tėvų globos asmenų (šeimų); neįgaliųjų asmenų (šeimų); bendrąjį asmenų (šeimų) ir socialinio būsto nuomininkų, turinčių teisę į būsto pagerinimą. Sąrašų prioritetus nustato ir sprendimą išnuomoti socialinį būstą priima savivaldybės.

Sąrašų prioritetus nustato savivaldybės taryba, pirmumą teikdama buvusių našlaičių ar be tėvų globos likusių asmenų sąrašui, taip pat šeimoms, auginančioms penkis ir daugiau vaikų, ir šeimoms, kurioms vienu kartu gimsta trys ar daugiau vaikų, taip pat vienišiams judėjimo negalią turintiems asmenims.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2013 metais 32 542 asmenys (šeimos), turintys teisę į socialinį būstą ir įrašyti į savivaldybėse sudaromus sąrašus, pageidavo išsinuomoti socialinį būstą – tai 3 procentais daugiau negu 2012 metais. Augančiam socialinio būsto poreikiui įtakos turi naujų, neįsitvirtinusių darbo rinkoje, šeimų kūrimasis ir nepakankamos asmenų (šeimų) pajamos nuosavam būstui įsigyti. Daugiausia asmenų (šeimų), norinčių išsinuomoti savivaldybių socialinį būstą, buvo Vilniaus (20 proc.) visų sąrašė esančių asmenų (šeimų), Kauno (11 proc.) ir Klaipėdos (8 proc.) miestų savivaldybėse.

Išanalizavus ir įvertinus paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti sistemos funkcionavimą nuspręsta, kad galiojantis paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti teisinis reglamentavimas neužtikrina pakankamai veiksmingo žmogaus teisės į būstą įgyvendinimo. Atsižvelgiant į tai, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija parengė Lietuvos Respublikos paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo projektą, kurį Lietuvos Respublikos Seimas priėmė 2014 m. spalio 9 d. Įstatymo nuostatos, kurios įsigalios nuo 2015 m. sausio 1 d., reglamentuoja naują paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti teikimo formą – nuomos ar išperkamosios nuomos mokesčių dalies kompensaciją – ir nustato, kad šeimos ir asmenys, turintys teisę į socialinį būstą ir rinkos sąlygomis nuomojantys būstą iš fizinių ar juridinių asmenų, įgyja teisę į nuomos ar išperkamosios nuomos mokesčių dalies kompensaciją. Būsto nuomos mokesčio dalies kompensavimas ne tik padidins galimybes šeimoms ir asmenims apsirūpinti būstu, bet ir sudarys galimybę išsinuomoti poreikius atitinkantį būstą.

Būsto pritaikymas neįgaliesiems

Būsto (aplinkos) pritaikymas – gyvenamųjų patalpų (aplinkos) žmonėms su negalia pritaikymas panaudojant specialius elementus, koreguojant šiems žmonėms neprieinamas erdves ir statybos sprendimus. Būsto pritaikymas sudaro sąlygas neįgaliajam laisviau judėti patalpose, aplinkoje bei naudotis būtiniausiais prietaisais butyje.

Būstas pritaikomas neįgaliesiems, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatyti specialieji poreikiai dėl judėjimo ir apsitarnavimo funkcijų sutrikimų:

- labai ryškūs judėjimo ir apsitarnavimo funkcijų sutrikimai – nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis;
- ryškūs judėjimo ir apsitarnavimo funkcijų sutrikimai – nustatytas techninės pagalbos neįgaliesiems priemonių poreikis (aktyvaus tipo neįgaliojo vežimėlis; neįgaliojo vežimėlis, skirtas tetraplegikui; elektrinis vežimėlis, skuteris ar kito tipo neįgaliojo vežimėlis);
- vidutiniai judėjimo ir apsitarnavimo funkcijų sutrikimai – nustatytas kitų, nei nurodyta aukščiau esančiame punkte, techninės pagalbos neįgaliesiems priemonių poreikis (vaikštytinės, ramentai ir pan.).

Kiekvienas asmuo su negalia (jo atstovas), kurio judėjimo ir apsitarnavimo funkcijos sutrikusios ir kuris negali laisvai patekti į būstą ir jame judėti, gali kreiptis į gyvenamosios vietos savivaldybę, pateikdamas savivaldybės administracijai laisvos formos prašymą pritaikyti būstą, kuriame jis gyvena. Savivaldybių atsakingiems specialistams įvertinus ir nustačius būsto pritaikymo poreikį, būsto pritaikymo darbus organizuoja savivaldybės arba patys pareiškėjai. Būsto pritaikymo darbų išlaidos dengiamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų 100 procentų. Vieno būsto pritaikymo neįgaliajam išlaidoms dengti iš valstybės ir savivaldybės biudžetų gali būti skiriama ne didesnė kaip 148 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytos bazinės socialinės išmokos (toliau – BSI) dydžio suma (šiuo metu 19,24 tūkst. Lt).

NAUDINGOS NUORODOS

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos - www.sodra.lt.

Informacija apie naują pensijų kaupimo sistemą galima rasti internete adresu www.pensijusistema.lt.

Informacija apie licencijuotas socialinės globos įstaigas –

<http://www.sppd.lt/lt/veikla/veiklos-sritys/licencijavimas/licencijos-copy/>

Savivaldybių sąrašas – www.savivaldybes.lt/nuorodos/index.php?lang=lt&gr=savinternete

Informacija apie privalomąjį sveikatos draudimą užsienyje gyvenantiems, ketinantiems ar grįžtantiems į Lietuvą – www.vlk.lt, www.sam.lt, www.lncp.lt.

ŠVIETIMAS IR UGDYMAS

Kvalifikacijų pripažinimas

Asmenims, užsienyje įgijusiems tam tikro lygmens išsilavinimą ar/ir kvalifikaciją bei norintiems studijuoti ar dirbti Lietuvoje, gali tekti kreiptis į atitinkamas institucijas dėl įgytos kvalifikacijos vertinimo ir pripažinimo Lietuvoje.

Akademinis kvalifikacijos pripažinimas. Asmenys, kurie vidurinį išsilavinimą yra įgiję užsienyje ir nori stoti į aukštąsias mokyklas Lietuvoje, turi kreiptis į Studijų kokybės vertinimo centrą (A. Goštauto g. 12, LT-01108 Vilnius, interneto svetainė: www.skvc.lt), užpildyti nustatytos formos paraišką (-as) dėl įgyto išsilavinimo vertinimo ir/arba pripažinimo, pateikti vidurinį išsilavinimą liudijančius dokumentus. Daugiau informacijos apie tai galima rasti Studijų kokybės vertinimo centro interneto svetainėje adresu www.skvc.lt.

Asmenys, aukštąjį išsilavinimą įgiję užsienyje, dėl akademinio pripažinimo turi kreiptis į Studijų kokybės vertinimo centrą, jeigu vertinamas išsilavinimas, įgytas baigus pirmosios ir/arba antrosios pakopos studijas, arba į Lietuvos mokslo tarybą, – jei vertinimas užsienyje įgytas mokslo (meno) daktaro laipsnį liudijantis diplomais. Daugiau informacijos apie vertinimo procedūras ir reikalingus pateikti dokumentus galima rasti šių institucijų interneto svetainėse adresu www.skvc.lt arba www.lmt.lt.

Asmenys, įgiję profesinį išsilavinimą Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstaigoje ir vykstantys į užsienį, gali kreiptis į Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Profesinio mokymo ir orientavimo skyrių dėl įsigytos kvalifikacijos patvirtinimo.

Profesinis kvalifikacijos pripažinimas. Asmenys, įgiję profesinę kvalifikaciją užsienyje ir siekiantys dirbti Lietuvos Respublikoje pagal reglamentuojamą profesiją, pirmiausia turi kreiptis į Studijų kokybės vertinimo centrą (www.skvc.lt) dėl akademinio pripažinimo. Po to asmenys turi kreiptis į kompetentingas institucijas dėl jų įgytų profesinių kvalifikacijų pripažinimo. Daugiau informacijos apie kompetentingas institucijas ir kontaktinius asmenis bei reglamentuojamas profesijas galite rasti interneto svetainėje www.profesijos.lt.

Lietuvos kvalifikacijų sandara ir jos susiejimas su Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandara

Lietuvos kvalifikacijų sandaros (LTKS) aprašas patvirtintas 2010 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu. LTKS nustato Lietuvoje teikiamų kvalifikacijų, grindžiamų asmens veiklai reikalingomis kompetencijomis, lygių sistemą. Yra aštuoni kvalifikacijų lygiai.

Vykdomas LTKS ir Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandaros (EKS, angl. European Qualifications Framework for Lifelong Learning) susiejimo procesas. Ruošiamasi nuo 2013 m. naujuose Lietuvos kompetentingų institucijų išduotuose kvalifikacijos suteikimo pažymėjimuose, diplomuose ir Europos dokumentuose pateikti nuorodą į atitinkamą EKS lygmenį. Dėl to visiems, kurie mokosi, ir darbuotojams bus lengviau persikelti į kitas šalis, pakeisti darbą ar pereiti į kitą švietimo įstaigą gimtojoje šalyje, o švietimo įstaigoms – palyginti skirtingose šalyse išduotas kvalifikacijas.

Daugiau informacijos apie Lietuvos kvalifikacijų sandarą galima rasti Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro interneto svetainėje www.kpmc.lt.

Sugrįžtantiems tęsti mokslo ar atvykstantiems į Lietuvą mokytis

Grįžę į Lietuvą gyventi, Lietuvos piliečiai (vaikai ir suaugusieji), užsieniečiai, turintys teisę nuolat ar laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, lietuvių kilmės užsieniečiai ir išeiviai, atvykę į Lietuvą, turi teisę mokytis, įgyti išsilavinimą ir/ar kvalifikaciją.

Pagal bendrojo ugdymo programas mokiniai mokytis priimami bendra tvarka, pateikę prašymą, mokymosi pasiekimus įteisinantį dokumentą ir kt. mokyklos priėmimo į mokyklą tvarkoje nustatytus dokumentus. Užsienyje baigtą pradinio, pagrindinio ugdymo programą arba jos dalį, vidurinio ugdymo programos dalį, remdamasi turimais mokinio mokymąsi užsienio valstybių mokyklose liudijančiais dokumentais, įvertina mokykla, į kurią kreipiasi mokinys (mokinio tėvai, globėjai), pageidaujantis tęsti mokymąsi Lietuvoje. Mokinio mokymosi laikotarpio pagal tarptautinę bendrojo ugdymo programą rezultatai pripažįstami ir įskaitomi mokykloje. Prireikus mokykla organizuoja įgytų mokymosi pasiekimų patikrinimą ir teikia rekomendacijas dėl tolesnio mokymosi: sudaro mokiniui individualų ugdymo planą ugdymo programų skirtumams likviduoti, numato, kaip ir kokią pagalbą gaus mokinys, aptaria su tėvais (globėjais) mokinio mokymosi ypatumus.

Lietuvių kalbos nemokantys vaikai, prieš pradėdami nuoseklų mokymąsi bendrojo ugdymo mokykloje, lietuvių kalbos gali mokytis išlyginamojoje klasėje arba išlyginamojoje mobiliojoje grupėje. Nesusidarius išlyginamosioms grupėms ir klasėms, sąlygos intensyviai mokytis lietuvių kalbos sudaromos pačioje mokykloje. Priėmimas gali būti vykdomas visus mokslo metus. Daugiau informacijos galima rasti Švietimo ir mokslo ministerijos interneto svetainėje adresu www.smm.lt.

Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas

Ikimokyklinis ugdymas tėvų (globėjų) pageidavimu gali būti teikiamas vaikams nuo gimimo iki 6 metų, priešmokyklinis – nuo 5/6 metų iki privalomo mokymosi mokykloje pradžios, t. y. iki 7 metų.

Ikimokyklinio ugdymo organizavimas yra savarankiška savivaldybių funkcija, todėl priėmimo į švietimo įstaigas, vykdančias ikimokyklinio ugdymo programas (vaikų lopšėlius-darželius, mokyklas-darželius, ikimokyklinio ugdymo grupes, kurios gali būti įsteigtos bendrojo ugdymo mokykloje ir kt.) tvarką nustato steigėjas (savivaldybė arba kitas steigėjas, jei darželis yra nevalstybinis).

Tėvai (globėjai) savo vaikams gali parinkti valstybinę, savivaldybės ar nevalstybinę ikimokyklinio ugdymo įstaigą. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos Lietuvoje vykdomos lietuvių kalba. Tėvų (globėjų) pageidavimu, švietimo įstaigose, kurių nuostatuose įteisintas mokymas tautinės mažumos kalba, ugdymas gali būti vykdomas rusų, lenkų, žydų, baltarusių kalbomis. Kai kurie nevalstybiniai darželiai ugdymą organizuoja anglų, prancūzų kalba ar dvikalbio ugdymo (pvz., anglų-lietuvių ir kt.) metodu. Ikimokyklinis ugdymas vykdomas pagal švietimo ir mokslo ministro nustatytus reikalavimus įstaigoje parengtas programas. Priešmokyklinis ugdymas vykdomas pagal Bendrąją priešmokyklinio ugdymo programą, su kuria galima susipažinti Švietimo ir mokslo ministerijos interneto svetainėje adresu www.smm.lt arba Ugdymo plėtotės centro interneto svetainėje www.upc.smm.lt.

Tėvai (globėjai), norintys, kad jų vaikas lankytų darželį, turėtų kreiptis į konkrečios savivaldybės administracijos švietimo padalinį, kurie patikslintų vaikų priėmimo tvarką (arba su informacija susipažinti savivaldybės interneto svetainėje). Savivaldybėse, kurios yra patvirtinusios centralizuotą vaikų priėmimo į ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes tvarką, – tėvų prašymai registruojami – savivaldybės administracijos švietimo padalinyje, kitais atvejais – švietimo įstaigoje.

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų įgyvendinimui yra skiriamas dalinis valstybės finansavimas (mokinio krepšelis), kuris yra 4 val. per dieną arba 20 val. per savaitę. Kitą dalį finansuoja steigėjas kartu su tėvais. Mokesčių dydį ir lengvatas už ugdymą, švietimo įstaigoje suteikiamas socialines paslaugas (maitinimą, higienos priemones ir kt.).

Bendrasis ugdymas

Bendrajį ugdymą apima pradinis ugdymas (trunka 4 metus), pagrindinis ugdymas (trunka 6 metus) ir vidurinis ugdymas (trunka 2 metus).

Pagal pradinio ugdymo programą vaikas pradedamas ugdyti, kai jam tais kalendoriniais metais sueina 7 metai. Jei tėvai pageidauja ir vaikas yra subrendęs mokyklai – metais anksčiau. Pradinis ugdymas vykdomas pagal ketverių metų pradinio ugdymo programas. Jos įgyvendinamos vadovaujantis bendraisiais ugdymo planais, pradinio ugdymo bendrosiomis programomis, su kuriomis galima susipažinti Švietimo ir mokslo ministerijos interneto svetainėje adresu www.smm.lt arba Ugdymo plėtotės centro interneto svetainėje www.upc.smm.lt. Pradinis išsilavinimas įgyjamas baigus pradinio ugdymo programą.

Pagrindinis ugdymas teikiamas mokiniui, įgijusiam pradinį išsilavinimą. Pagrindinis ugdymas vykdomas pagal šešerių metų pagrindinio ugdymo programas. Jos įgyvendinamos vadovaujantis pagrindinio ugdymo bendrosiomis programomis, bendraisiais ugdymo planais, su kuriomis galima susipažinti Švietimo ir mokslo ministerijos interneto svetainėje adresu www.smm.lt arba Ugdymo plėtotės centro interneto svetainėje www.upc.smm.lt. Pagrindinio ugdymo programų pirmoji dalis apima ketverių metų pagrindinio ugdymo tarpsnį (5–8 klasės), antroji dalis – dvejų metų pagrindinio ugdymo

tarpsnį (9–10 klasės). Pagrindinio ugdymo programa laikoma baigta ir pagrindinis išsilavinimas įgytas, jei mokinys turi patenkinamus visų šios programos ugdymo plano dalykų metinius įvertinimus ir švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka patikrinti jo mokymosi pasiekimai, išskyrus atvejus, kai švietimo ir mokslo ministro nustatytais atvejais yra atleistas nuo mokymosi pasiekimų patikrinimo. Daugiau informacijos apie pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimą galima rasti Švietimo ir mokslo ministerijos interneto svetainėje adresu www.smm.lt arba Nacionalinio egzaminų centro interneto svetainėje adresu www.egzaminai.lt.

Asmuo, įgijęs pagrindinį išsilavinimą, gali toliau mokytis pagal vidurinio ugdymo programą, pagal profesinio mokymo programą arba pagal profesinio mokymo programą kartu su vidurinio ugdymo programa.

Vidurinis ugdymas vykdomas pagal dvejų metų vidurinio ugdymo programas. Jos įgyvendinamos vadovaujantis Vidurinio ugdymo programos aprašu, bendraisiais ugdymo planais, vidurinio ugdymo bendrosiomis programomis, su kuriomis galima susipažinti Ugdymo plėtotės centro interneto svetainėje www.upc.smm.lt. Vidurinio ugdymo programas sudaro privalomieji ir pasirenkamieji bendrojo ugdymo dalykai bei galimi profesinio mokymo programos moduliai. Baigus vidurinio ugdymo programą, viduriniam išsilavinimui įgyti privaloma išlaikyti lietuvių kalbos ir literatūros ir dar vieną pasirinktą brandos egzaminą. Organizuojami valstybiniai ir mokykliniai lietuvių kalbos ir literatūros, tik valstybiniai biologijos, chemijos, fizikos, geografijos, informacinių technologijų, istorijos, matematikos, užsienio kalbų (anglų, prancūzų, rusų, vokiečių) brandos egzaminai ir tik mokykliniai – gimtųjų kalbų (baltarusių, lenkų, rusų, vokiečių), menų, muzikologijos ir technologijų brandos egzaminai.

Daugiau informacijos apie mokymosi pasiekimų patikrinimus, brandos egzaminus galima rasti Nacionalinio egzaminų centro interneto svetainėje adresu www.egzaminai.lt.

Profesinis mokymas

Profesinio mokymo programos skirtos įvairaus amžiaus ir išsilavinimo asmenims, siekiantiems įgyti kvalifikaciją arba kompetenciją, įstatymų reglamentuojamam darbui ar funkcijai atlikti. Pirmai kvalifikacijai įgyti skirtos pradinio profesinio mokymo programos, turimai kvalifikacijai tobulinti ar kitai kvalifikacijai įgyti – tęstinio profesinio mokymo programos.

Profesinio mokymo įstaigose asmenims sudaromos galimybės greta kvalifikacijos įgyti pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą. Pirminis profesinis mokymas yra finansuojamas iš valstybės biudžeto ir teikiamas ne jaunesniems kaip 14 metų asmenims. Pažangiausiems profesinio mokymo įstaigų absolventams arba absolventams, turintiems darbo patirties pagal įgytą kvalifikaciją, suteikiami papildomi balai stojant į aukštąsias mokyklas.

Mokiniui, kuris mokosi pagal profesinio mokymo programas siekdamas įgyti pirmąją kvalifikaciją, teisės aktų nustatyta tvarka mokama stipendija, suteikiamas bendrabutis, skiriama materialinė parama.

Profesinio mokymo programas gali vykdyti profesinio mokymo įstaigos kitos įmonės, įstaigos ir organizacijos, kurioms švietimas nėra pagrindinė veikla ir kiti profesinio mokymo teikėjai).

Informacija apie profesinio mokymo įstaigas ir jų vykdomas profesinio mokymo programas pateikiama Atviroje informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemoje (AIKOS) adresu www.aikos.smm.lt.

Neformalusis vaikų švietimas

Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais. Visi vaikai gali dalyvauti neformaliojo švietimo programose. Programas įgyvendina muzikos, dailės, meno, sporto, kitos neformaliojo vaikų švietimo mokyklos, visose bendrojo ugdymo mokyklose veikia būreliai. Dalyvavimas būreliuose bendrojo ugdymo mokyklose apmokamas Mokinio krepšelio lėšomis, už juos tėvams mokėti nereikia. Lietuvoje taip pat veikia nevyriausybinės vaikų ir jaunimo organizacijos – skautai, ateitininkai, jaunieji šauliai, maironiečiai ir kt.

Studijos aukštosiose mokyklose

Studijos Lietuvos aukštosiose mokyklose vykdomos pagal laipsnį suteikiančias studijų programas ir laipsnio nesuteikiančias studijų programas. Laipsnį suteikiančios studijų programos yra dviejų rūšių: koleginės ir universitetinės. Studijos gali būti trijų pakopų: pirmoji - profesinio bakalauro ir bakalauro; antroji - magistrantūros; trečioji – doktorantūros. Pirmosios pakopos profesinio bakalauro studijų programas vykdo kolegijos, o pirmosios pakopos bakalauro - universitetai. Antrosios pakopos laipsnį suteikiančias programas gali vykdyti tik universitetai, o trečiosios pakopos studijų programas - universitetai arba universitetai kartu su mokslinių tyrimų institutais. Universitetinės laipsnį suteikiančios studijų programos gali apimti pirmąją ir antrąją studijų pakopas. Universitetai ir kolegijos gali vykdyti ir laipsnio nesuteikiančias studijų programas.

Asmenims, baigusiems pirmosios pakopos universitetinių studijų programas, suteikiamas atitinkamos studijų krypties (krypčių) bakalauro laipsnis arba bakalauro laipsnis ir profesinė kvalifikacija, baigusiems koleginių studijų programas - atitinkamos studijų krypties profesinio bakalauro laipsnis arba profesinio bakalauro laipsnis ir profesinė kvalifikacija.

Asmenims, baigusiems magistrantūros ir vientisąsias studijų programas, suteikiamas atitinkamos studijų krypties magistro laipsnis.

Trečiosios pakopos studijos vykdomos mokslo ir meno doktorantūroje. Asmenims, baigusiems šias studijas ir apgynusiems disertaciją arba meno projektą, suteikiamas atitinkamai mokslo arba meno daktaro laipsnis.

Informacija apie švietimo ir mokslo institucijas ir jų vykdomas studijų bei mokymo programas pateikiama Atviroje informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemoje (AIKOS) adresu www.aikos2.smm.lt.

Daugiau informacijos apie mokslo ir studijų sistemą Lietuvoje galima rasti adresu www.smm.lt.

Valstybės finansavimas studijoms ir finansinė parama studentams

Studentai studijuoti Lietuvos aukštosiose mokyklose gali valstybės finansuojamose vietose arba patys mokėdami už studijas. Pirmenybė į valstybės finansuojamas studijų vietas pagal pirmosios pakopos programas tenka stojantiesiems pagal jų gebėjimus, nustatomus atsižvelgiant į brandos egzaminų, mokymosi, kitus rezultatus bei specialiuosius gebėjimus.

Daliai valstybės nefinansuojamose pirmosios pakopos ar vientisųjų studijų vietose geriausiai pirmuosius dvejus metus ir likusius studijų metus baigusiu asmenų sumokėta studijų kaina per atitinkamą laikotarpį kompensuojama.

Teisės į valstybės finansuojamą studijų vietą ar į studijų kainos kompensavimą neturi užsieniečiai, išskyrus išeivijos ir lietuvių kilmės užsieniečių vaikus, vaikaičius, provaikaičius, taip pat Europos Sąjungos valstybių narių ir kitų Europos ekonominės erdvės valstybių piliečius, jeigu Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys ar kiti teisės aktai nenustato kitaip. Šie asmenys studijuoti Lietuvos aukštosiose mokyklose gali tik savo lėšomis. Šiuo metu užsieniečiams anglų kalba siūloma mokytis 69 pirmosios pakopos (profesinio bakalauro ir bakalauro) ir 83 antrosios pakopos (magistrantūros) studijų programose. Mokestis už vienerius pirmosios pakopos nuolatinės studijų formos metus svyruoja nuo 1127 iki 5260 EUR, už antrosios pakopos – nuo 2116 iki 6249 EUR.

Valstybei būtinos, bet tarp stojančiųjų nepopuliarios studijų programos gauna tikslinį finansavimą. Tikslinėje studijų vietoje studijuojantis studentas, baigęs mokslus, trejiems metams įdarbinamas darbdavio pagal įgytą kvalifikaciją.

Trečiųjų šalių piliečiai antrosios pakopos studijoms Lietuvoje gali gauti paramą – stipendiją ir išmoką studijų kainai padengti. Šia parama siekiama pritraukti talentingus užsieniečius studijuoti Lietuvoje. Stipendijos dydis šiuo metu siekia 1300 Lt (apie 377 EUR). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras iki kiekvienų metų kovo 1 dienos, atsižvelgdamas į Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo prioritetus, patvirtina teikiamų stipendijų ir išmokų skaičių ir užsienio valstybę ar valstybes, kurių piliečiai gali pretenduoti į skiriamą paramą. Sprendimas skirti paramą konkrečioms asmenims priimamas įvertinus pirmosios pakopos išsilavinimą liudijančiame diplome ar jo priedėlyje įrašytų dalykų aritmetinį vidurkį, studijų kalbos mokėjimo lygį bei mokslinės veikios pasiekimus.

Išeivijos ir lietuvių kilmės užsieniečių vaikams, vaikaičiams, provaikaičiams, stojantiems į Lietuvos aukštąsias mokyklas, prie konkursinio balo pridedami papildomi balai.

Trečiųjų šalių piliečiai, ketinantys studijuoti trečiosios pakopos (doktorantūros) studijose, konkurso būdu gali būti priimti studijuoti ir į valstybės biudžeto lėšomis finansuojamas doktorantūros studijų vietas. Bendras trečiųjų šalių piliečių studentų skaičius šiose studijose gali sudaryti iki 10 procentų Lietuvos mokslo ir studijų institucijai skirtų doktorantūros studijų vietų.

Studentai gali gauti valstybės paskolas arba valstybės remiamas paskolas studijų kainai sumokėti, gyvenimo išlaidoms ar dalinėms studijoms pagal tarptautines (tarpžinybines) sutartis, kurių palūkanos studijų metų gali būti apmokamos iš valstybės lėšų. Užsieniečiai, turintys leidimą nuolat gyventi Lietuvoje, taip pat gali gauti valstybės remiamas paskolas. Paraiškas valstybės paskolai arba valstybės remiamai paskolai priima ir šias paskolas administruoja Valstybinis studijų fondas (interneto svetainė www.vsf.lt).

Studentams gali būti mokamos studijų, socialinės ir skatinamosios stipendijos. Studijų stipendijas gali gauti asmenys, nuo 2012–2013 studijų metų įstoję į valstybės nefinansuojamas studijų vietas su teise į studijų stipendiją. Studijų stipendija yra valstybės parama studentams, kurie su aukščiausiais balais įstoja į valstybės nefinansuojamas studijų vietas. Studijų stipendijos dydis per metus yra lygus tos studijų programos, į kurią įstojo studentas, norminės kainos dydžiui. Socialines stipendijas gali gauti aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos ir antrosios pakopos studijų studentai ir studentai, studijuojantys pagal laipsnio nesuteikiančias studijų programas (išskyrus rezidentūrą), studijuojantys tiek valstybės finansuojamose vietose, tiek už studijas mokantys savo lėšomis. Socialinės stipendijos mokamos studentams, kurių šeimos turi teisę gauti socialinę pašalpą, taip pat neįgaliesiems ir našlaičiams. Šiuo metu socialinės stipendijos dydis siekia 3 BSI (390 litų per mėnesį). Skatinamosios stipendijos skiriamos geriausiems studentams iš aukštųjų mokyklų ar kitų lėšų, atsižvelgiant į studijų rezultatus ar kitus akademinis laimėjimus. Valstybinių

aukštųjų mokyklų skatinamųjų stipendijų fondas sudaromas ir šios stipendijos skiriamos valstybinių aukštųjų mokyklų senatų (akademinių tarybų) nustatyta tvarka, suderinta su studentų atstovybėmis.

Siekiant didinti valstybei svarbių studijų kryptių patrauklumą, geriausiai besimokantiems visuomenės saugumo bei jūrinių studijų programų, kaip ir pedagoginių specialybių, studentams papildomai mokamos tikslinės stipendijos.

Be to, Lietuvos gyventojai gali pasinaudoti gyventojų pajamų mokesčio lengvata studentams ar jų tėvams ir susigrąžinti dalį už studijas sumokėto mokesčio.

Siekiant pritraukti išeivijos ir lietuvių kilmės užsieniečių vaikus, vaikaičius, provaikaičius studijuoti Lietuvos aukštosiose mokyklose, teikiama paramą jų studijoms Lietuvoje. Išeivijos ir lietuvių kilmės užsieniečių vaikams, vaikaičiams, provaikaičiams gali būti skiriama dviejų rūšių parama: stipendija ir/ar socialinė išmoka. Stipendijos mėnesinis dydis yra 3 BSI (390 Lt per mėnesį). Socialinė išmoka - tai vienkartinė išmoka, kuri skiriama, atsižvelgus į pretenduojančio gauti paramą asmens socialinę padėtį (nuo 700 Lt iki 1100 Lt). Studentas turi teisę gauti abiejų rūšių paramą. Parama neskiriama studentams, studijuojantiems tų šalių, iš kurių jie atvyko, kalbas. Daugiau informacijos apie išeivijos ir lietuvių kilmės užsieniečių vaikų, vaikaičių, provaikaičių paramą studijoms Lietuvoje galima rasti adresu www.vsf.lt.

Finansinė parama neįgaliesiems, studijuojantiems aukštosiose mokyklose

Nuo 2006 m. Neįgalųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teikia finansinę pagalbą aukštosiose mokyklose studijuojantiems neįgaliesiems.

Teikiamos šios finansinės pagalbos priemonės:

1. specialiesiems poreikiams tenkinti – 50 procentų valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos dydžio (šiuo metu 180 Lt) tikslinė išmoka kas mėnesį;
2. studijų išlaidoms iš dalies kompensuoti –3,2 BSI dydžio (šiuo metu 416 Lt) tikslinė išmoka už kiekvieną semestrą.

Finansinė pagalba teikiama Lietuvos Respublikos piliečiams arba kitų valstybių piliečiams ir asmenims be pilietybės, kurie yra deklaravę nuolatinę gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, atitinkantiems visas šias sąlygas:

1. turi teisės aktų nustatyta tvarka nustatyta 45 procentų ar mažesnę darbingumo lygį arba sunkų ar vidutinį neįgalumo lygį;
2. aukštojoje mokykloje pirmą kartą studijuoja (išskyrus atvejus kai neįgalusis, prieš tai nutraukęs studijas arba pašalintas iš aukštosios mokyklos, vėl pradeda studijuoti. Šiuo tikslinė išmokos neteikiamos už laikotarpį, už kurį buvo mokėtos išmokos iki studijų nutraukimo arba pašalinimo iš aukštosios mokyklos dienos):

2.1. pagal pirmosios pakopos (profesinio bakalauro arba bakalauro) studijų programą arba pagal vientisųjų studijų programą;

2.2. pagal antrosios pakopos (magistrantūros) studijų programą;

2.3. pagal laipsnio nesuteikiančią studijų programą;

2.4. trečiojoje pakopoje (doktorantūroje);

3. neturi akademinų skolų pagal studijuojamą studijų programą ir (arba) aukštosios mokyklos nustatyta tvarka skirtų nuobaudų.

Neįgalūs pirmosios pakopos ir antrosios pakopos studijų studentai ir studentai, studijuojantys pagal laipsnio nesuteikiančias studijų programas (išskyrus rezidentūrą) gali gauti socialines stipendijas, kurias administruoja Valstybinis studijų fondas. Šiuo metu stipendijos dydis yra 390 litų per mėnesį (daugiau informacijos interneto svetainėje www.vsf.lt).

Nuo 2012 m. studijuojantys neįgalieji, atitinkantys aukščiau išdėstytas sąlygas, taip pat gali gauti tikslinę išmoką (520 Lt per mėnesį) studijų prieinamumui užtikrinti. Ši parama yra skiriama įgyvendinant Europos socialinio fondo paremtą projektą „Studijų prieinamumo užtikrinimas specialiuoju poreikiu turintiems studentams“. Projektą įgyvendina Valstybinis studijų fondas su partneriais – 36 Lietuvos aukštosiomis mokyklomis.

Besikreipiantys dėl tikslinės išmokos skyrimo studentai savo aukštajai mokyklai turi pateikti užpildytą nustatytos formos motyvuotą prašymą, asmens dokumentą ir neįgaliojo pažymėjimą. Paramą studijų prieinamumui gali gauti visų Lietuvos aukštųjų mokyklų studentai, nesvarbu, ar jų aukštoji mokykla yra projekto partnerė. Projektas bus įgyvendinamas tris metus - iki 2015 m. balandžio mėnesio (daugiau informacijos interneto svetainėse www.ndt.lt, www.vsf.lt, www.studijuoktobulek.lt).

Mokslo ir verslo bendradarbiavimas

Siekiant sudaryti sąlygas mokslo ir verslo bendradarbiavimui, aukščiausio lygio specialistų rengimui, kurti naujas žinias ir tarptautinėje erdvėje konkurencingus produktus, generuosiančius aukštą pridėtinę vertę, kurtis naujam aukštųjų technologijų verslui, įkurti penki integruoti mokslo, studijų ir verslo slėniai – „Santara“ ir „Saulėtekis“ Vilniuje, „Santaka“ ir „Nemunas“ Kaune bei „Jūrinis“ Klaipėdoje.

Slėniuose sudaromos sąlygos kurti aukščiausio lygio moksliniais tyrimais pagrįstas žinias – stiprinti ir telkti mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtos intelektinį potencialą, skatinti mokslininkų, verslininkų bendradarbiavimą nacionaliniu ir tarptautiniu mastu.

Slėniuose kuriamos laboratorijos veikia kaip atviros prieigos centrai (APC) – ten telkiama moderni įranga, kuria savo atliekamiems tyrimams gali naudotis mokslininkai, stažuotojai, įmonės. Šie centrai yra skirti paskatinti naujų produktų, paslaugų kūrimą, paremtą tiek mokslo-verslo, tiek mokslininkų tarpusavio bendradarbiavimu. APC teikiamos paslaugos apima įvairias mokslines sritis: inžinerijos ir informacinių technologijų, biomedicinos ir biotechnologijų, medžiagų mokslo, fizikinės ir cheminės technologijos, gamtos išteklių ir žemės ūkio.

Slėniuose vykdoma ir mokslo ir technologijų parkų (MTP) infrastruktūros plėtra: kuriamos verslui skirtos laboratorijos, technologijų perdavimo centrai, jau veikia technologijų verslo inkubatoriai.

Mokslo ir technologijų parkai yra viešosios įstaigos, kurių paskirtis – stimuliuoti mokslo žinių ir technologijų sklaidos procesus, sudaryti sąlygas komercinti mokslinių tyrimų rezultatus, skatinti mokslo ir verslo ryšius, propaguoti inovacijų kultūrą. MTP sudaro palankias sąlygas steigtis įmonėms, vykdančioms taikomuosius mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą ir diegiančioms inovacijas. MTP teikia inovacijų paramos paslaugas, tai yra informavimo, lavinimo ir mokymo, konsultavimo, ekspertines, technines ir infrastruktūros nuomos paslaugas, verslo įmonėms, mokslo ir studijų institucijoms ir kitiems inovacijų sistemos dalyviams.

MTP organizuoja ir koordinuoja žinių ir technologijų perdavimą ir diegimą, teikdami verslo įmonėms komercinimo paslaugas nuo idėjos koncepcijos patikrinimo, maketo ir prototipo kūrimo ir testavimo iki produkto parengimo rinkai. Mokslo ir technologijų parkai taip pat inicijuoja įmonių būrimąsi į klasterius ir dalyvauja juos plėtojant, tuo sudarydami sąlygas kurti didesnės pridėtinės vertės produktus su mažesnėmis sąnaudomis. MTP dalyvauja tarptautiniuose verslo ir mokslo bendradarbiavimo projektuose, skatindami įmones ir nacionalinius klasterius jungtis į pasaulinius žinių, inovacijų ir kitus partnerystės tinklus, išnaudoti jų teikiamas galimybes kuriant didesnę pridėtinę vertę. Siekdami sukurti palankią ankstyvojo inovatyvaus verslo vystymo aplinką, MTP sumažina šio verslo rizikos veiksnius, tiekdami eksperimentinės plėtos ir viešąsias inovacijų paramos bei kitas su įmonių plėtra pirmaisiais veiklos metais susijusias paslaugas. Rodydami gerą verslumo patirtį, MTP sudaro palankią terpę pritraukti mąstančius, jaunos ir aktyvias žmones ir paskatinti juos kurti savo verslą. MTP turi orientotis į inovacijų kultūros vystymą, siekdami tapti regiono lyderiais, - populiarinti ne tik inovacijas, bet ir mokymąsi visą gyvenimą, plėtoti darbo vietų ir verslo organizavimo inovacijas, plėtoti technologijas socialinėje aplinkoje, kurti inovatyvią ir smulkiajam ir vidutiniam verslui palankią aplinką.

Mokslo ir technologijų parkai:

Šiaurės miestelio technologijų parkas- www.smtp.lt
 Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas – www.kmtp.lt
 KTU regioninis mokslo parkas - www.ktc.lt
 Kauno aukštųjų ir informacinių technologijų parkas – www.techpark.lt
 Visorių informacinių technologijų parkas – www.vitp.lt
 Saulėtekio slėnis – www.sunrisevalley.lt
 Technopolis – www.technopolis.lt
 Panevėžio mokslo ir technologijų parkas – www.pmtp.lt
 Fizikos instituto mokslo ir technologijų parkas – www.fimtp.lt
 Liepiškių technologijų parkas – www.litepa.lt
 Aleksandro Stulginskio universiteto Žemės ūkio mokslo ir technologijų parkas
 – www.asu.lt/mtp

Suaugusiųjų švietimas

Suaugusiųjų švietimas teikiamas kiekvienam jį pasirinkusiam asmeniui, ne jaunesniam kaip 18 metų. Suaugusieji, kurie nėra įgiję pagrindinio ar vidurinio išsilavinimo, gali mokytis suaugusiųjų vidurinėse mokyklose, gimnazijose, mokymo centruose ir bendrojo ugdymo mokyklose su suaugusiųjų klasėmis.

Daugiau informacijos galima rasti interneto svetainėje www.suaugusiujusvietimas.lt.

Mokymosi galimybės Lietuvoje

Mokymosi galimybėms Lietuvoje pristatyti veikia Atvira informavimo, konsultavimo, orientavimo sistema (AIKOS) (internetu svetainė www.aikos.smm.lt). Joje vartotojai (mokiniai, studentai, darbuotojai ir kiti) gali rasti mokymuisi ar studijoms bei asmeninei profesinei karjerai planuoti reikalingos informacijos apie profesijas, kvalifikacijas, studijų ir mokymo programas, švietimo ir mokslo institucijas bei priėmimo taisykles, mokymo licencijas, Europass pažymėjimų priedėlius, mokymosi ir darbo vietų statistiką ir pan.

Vilniaus lietuvių namai

Vilniaus lietuvių namai - tai gimnazija, vykdanči pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programas, kurios paskirtis - lietuvių kilmės tremtinių, politinių kalinių palikuonių, užsieniečių ir Lietuvos piliečių, atvykusių ar grįžusių nuolat ar laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, vaikų, užsienyje gyvenančių Lietuvos piliečių bendrasis ugdymas, suaugusiųjų ir vaikų formalusis ir neformalusis švietimas, pagalbos mokyklai ir mokytojui teikimas, asmenų, nemokančių valstybinės lietuvių kalbos, mokymas. Daugiau informacijos interneto svetainėje www.lietuvionamai.vilnius.lm.lt, el. paštu rastine@lietuvionamai.vilnius.lm.lt.

Užsienio lietuvių švietimo centras

Užsienio lietuvių švietimo centras įsikūręs Vilniaus lietuvių namuose. Centro tikslas - teikti įvairiapusę pagalbą lietuviškų mokyklų bendruomenėms.

Centras informuoja apie Vilniaus lietuvių namų priėmimo mokytis sąlygas bei klasių komplektaciją; apie galimybes studijuoti Lietuvos profesinėse ir aukštosiose mokyklose bei bendrojo ugdymo mokyklose; teikia metodinę pagalbą ir tobulina lietuviškų mokyklų užsienyje pedagogų kvalifikaciją; sudaro sąlygas šių mokyklų pedagogams atestuotis; vykdo mokyklos ir užsienio lietuviškų mokyklų bendruomenių gerosios darbo patirties sklaidą; organizuoja pedagogų ir mokinių bendras priemones, stažuotes, vizitus; vykdo užsienio lietuvių studentų edukacinį švietimą; moko asmenis, nemokančius valstybinės lietuvių kalbos.

Daugiau informacijos interneto svetainėje www.lietuviunamai.vilnius.lm.lt, el. paštu centras@lnamai.lt.

NAUDINGOS NUORODOS

Švietimo ir mokslo ministerija – www.smm.lt

Informacija užsienio lietuviams apie švietimą:

www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/informacija-atvykstantiems-is-usienio-isvykstantiems-i-uzsieni.lt

Edukacinė informacija švietimo darbuotojams, mokiniams ir jų tėvams – www.emokykla.lt

Informacija tėvams ir pedagogams apie ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą www.ikimokyklinis.lt

Informacija apie suaugusiųjų švietimą - www.suaugusiųjųšvietimas.lt.

Informacija apie mokymosi galimybes Lietuvoje - www.aikos.smm.lt

Informacija apie Vilniaus lietuvių namus - www.lietuviunamai.vilnius.lm.lt

JAUNIMO POLITIKA

Jaunimo politiką galima apibūdinti kaip sistemų ir priemonių visumą, siekiančią kuo palankesnių sąlygų asmeninei jauno žmogaus brandai ir sėkmingai integracijai į visuomenę. Pagal Lietuvos Respublikos Jaunimo politikos pagrindų įstatymą, jaunimo politika – tai kryptinga veikla, kuria sprendžiamos jaunimo problemos ir siekiama sudaryti palankias sąlygas formuoti jauno žmogaus asmenybei bei jo integravimuisi į visuomenės gyvenimą, taip pat veikla, kuria siekiama visuomenės ir atskirų jos grupių supratimo bei tolerancijos jauniems žmonėms.

Šiuolaikinė jaunimo politika plėtojama dviem pagrindinėmis kryptimis:

- Jaunimo interesų užtikrinimas atskirose viešosios politikos srityse – švietimas ir mokslas, kultūra, sportas, darbas ir užimtumas, būstas ir kt.;
- Darbo su jaunimu (youth work), jaunimo veiklos plėtra – t.y. neformalusis jaunimo ugdymas (-is), kuriuo siekiama sudaryti sąlygas jauniems asmenims mokytis iš patirties ir eksperimentuoti (savanoriškumas, savarankiškumas, savivalda). Jaunimo veikla „pasiekia“ jaunas žmones jų laisvalaikio metu, kai jie yra „ne šeimoje“, „ne pamokose/paskaitose“ ir „ne darbe“. Šiame lauke dirba jaunimo darbuotojai, ugdomi jaunimo lyderiai, telkiasi jaunimo iniciatyvos, kuriami ir vykdomi pilietiniai, kultūriniai, socialiniai projektai. Geriausiai savarankiškumą ir dalyvavimą (priimant sprendimus) užtikrinančios institucijos – nevyriausybinės (jaunimo) organizacijos, vietos ir religinės bendruomenės, neformalios jaunimo grupės. Neformalųjį jaunimo ugdymą gali (ir turi) vykdyti valdžios įsteigtos neformaliojo švietimo ir kultūros įstaigos, pvz., savivaldybių jaunimo laisvalaikio centrai, jaunimo centrai, sporto centrai, kultūros centrai seniūnijose. Svarbus neformaliojo ugdymo (pilietinio, demokratinio) laukas – moksleivių savivalda mokyklose.

Siekiant sudaryti sąlygas jauniems žmonėms dalyvauti savanoriškoje veikloje ir įgyti asmeninių, socialinių, profesinių kompetencijų ir darbo patirties, taip padedant jiems pasirinkti profesiją, reintegruoti į formaliojo švietimo sistemą ir (arba) pasirengti įsilieti į darbo rinką, 2013 metais patvirtinta ir pradėta įgyvendinti Nacionalinė jaunimo savanoriškos veiklos programa.

Taip pat patvirtinta ir pradėta įgyvendinti Intensyvios ilgalaikės pagalbos nedirbančiam ir nesimokančiam jaunimui programa, kuria siekiama skatinti socialiai pažeidžiamo jaunimo integraciją į darbo rinką ir (arba) švietimo sistemą, teikiant socialinės reabilitacijos ir paruošimo užimtumui darbo rinkoje paslaugas, pasitelkiant nevyriausybinių organizacijų patirtį.

Jaunimo organizacijos. Jaunimo galimybės dalyvauti visuomeninėje veikloje

Realizuoti jaunų žmonių galimybes padeda jų dalyvavimas visuomeninių organizacijų veikloje. Jaunimo politikos pagrindų įstatymas pirmą kartą įtvirtino jaunimo organizacijos, jaunimo organizacijų tarybų sąvokas ir pripažino jų svarbą bei indėlį į jauno žmogaus asmenybės ugdymą.

Kodėl naudinga dalyvauti jaunimo organizacijų veikloje?

Organizacijos ir dalyvavimas jaunimo politikos nuostatų įgyvendinime sukuria erdvę jaunų žmonių savirealizacijai. Dalyvaudamas jaunimo organizacijų veikloje jaunas žmogus tampa komunikabiliu, labiau pasitikinčiu savimi, sugebančiu planuoti bei įgyvendinti planus, vertinti jų efektyvumą ir kokybę, bendradarbiauti su kitais asmenimis ir organizacijomis, derinti skirtingus interesus.

Jaunimo organizacijos per regionines jaunimo organizacijų sąjungas (apskrituosius stalus) ir nacionalinės jaunimo organizacijos bei regioninės jaunimo organizacijų sąjungos per Lietuvos jaunimo organizacijų tarybą (LiJOT) atstovauja jaunimo interesams ir formuoja jaunimo politiką.

Visų Lietuvoje esančių jaunimo organizacijų sąrašą galite rasti čia:

<http://www.zinauviska.lt/lt/veikliam-jaunimui/jaunimo-organizacijos>

Jaunimo galimybės dalyvauti kiekvienoje savivaldybėje

Kas Jums gali padėti savivaldybėje, jeigu turite idėjų ir norite veikti?

Sprendimai, susiję su jaunimu, turi būti priimami tuo lygmeniu, kuriame jie yra efektyviausi. Todėl yra svarbi savivaldybių jaunimo politika, kurią formuoja ir įgyvendina savivaldybės institucijos.

Jaunimo reikalų koordinatorius savivaldybės institucijoms padeda formuoti ir įgyvendinti savivaldybės jaunimo politiką. Jis yra tarpininkas tarp savivaldybės politikų, tarnautojų bei jaunimo. Siekiant įgyvendinti savivaldybės jaunimo politiką, jaunimo reikalų koordinatorius koordinuoja ir inicijuoja jos įgyvendinimui reikalingas priemones, pagal poreikius vykdo jaunimo situacijos tyrimus. Siekiant tinkamai bendradarbiauti jaunimo reikalų srityje, teikia suinteresuotiems asmenims ir institucijoms informaciją apie jaunimo politikos įgyvendinimą savivaldybėje, bendradarbiauja su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Jaunimo reikalų departamentu ir kitomis institucijomis, jaunimo organizacijomis ir neformaliomis jaunimo grupėmis, dalyvauja plėtojant bendradarbiavimą su užsienio šalių savivaldybėmis jaunimo politikos srityje.

Jaunimo reikalų koordinatorius siekdamas tinkamai spręsti jaunimo politikos problemas kaupia ir skleidžia informaciją apie jaunimo veiklos galimybes, konsultuoja šiais klausimais jaunas žmones bei jaunimo organizacijas, koordinuoja Savivaldybės jaunimo reikalų tarybos darbą bei siekiant pritraukti Europos Sąjungos bei Lietuvos fondų lėšas, inicijuoja jaunimo organizacijų bei jaunimo grupių projektus. Koordinuodamas savivaldybės teritorijoje vykstančius viešuosius renginius ir susirinkimus, nagrinėja renginių organizatorių prašymus, rengia įsakymų projektus bei renginiams leidimus ir teikia detalią informaciją apie skelbiamas naujienas.

Turite klausimų apie jaunimo organizacijas jūsų rajone? Norite sužinoti kokia jaunimo veikla vykdoma jūsų savivaldybėje? **[Nedvejodami kreipkitės į jūsų savivaldybės Jaunimo reikalų koordinatorių.](#)**

Paslaugos jaunimui atviruosiuose jaunimo centruose ir erdvėse

Įgyvendindamos jaunimo politiką, vietos valdžios siekia sukurti ir palaikyti tokį atvirojo darbo su jaunimu (jaunimo centrų ir erdvių) tinklą, kad jis būtų tolygiai išplėtotas atskirose gyvenamosiose teritorijose, socialinėse aplinkose, o ne koncentruotųsi vien miesto ar rajono centre, t.y. kad ši darbo su jaunimu forma būtų prieinama jauniems žmonėms jų gyvenamojoje aplinkoje.

Paprastaiariant, atvirasis darbas su jaunimu – tai tokia darbo su jaunimu forma, kuria siekiama visiems jauniems žmonėms, nepriklausomai nuo jų socialinės padėties, suteikti galimybes saugiai leisti laisvalaikį, užsiimti juos dominančia veikla, o esant poreikiui – padedant kompetentingiems jaunimo darbuotojams spręsti kasdienybėje kylančius iššūkius ir klausimus. Atvirasis darbas savitas tuo, kad dalyvavimas siūlomose veiklose nėra saistomas „privalomumu“: norintis dalyvauti jaunas žmogus neprivalo įsipareigoti lankytis nuolat ir nustatyti laiku užsiimti tam tikra veikla – jaunas žmogus pats sprendžia, kaip naudoti savo laiką.

Plėtojant atvirąjį darbą su jaunimu, pastaraisiais metais Lietuvoje daugelyje savivaldybių pradėjo veikti jaunimo centrų nemotyvuotam jaunimui, kuriuos įkūrė ir išlaiko savivaldybės bei nevyriausybinės organizacijos ir kurie dirba remdamiesi atvirojo darbo su jaunimu principais bei metodika.

Atvirųjų jaunimo centrų ir erdvių žemėlapi ir kontaktus galite rasti pagal šią nuorodą: **<http://www.jrd.lt/atviri-jaunimo-centrai>**

Jaunimo savanoriškos veiklos galimybės Lietuvoje

2013 m. pradžioje patvirtinta Nacionalinė jaunimo savanoriškos veiklos programa, kurios tikslas – sudaryti sąlygas jauniems žmonėms dalyvauti savanoriškoje veikloje ir įgyti asmeninių, socialinių, profesinių kompetencijų ir darbo patirties, taip padedant jiems pasirinkti profesiją, reintegrotis į formaliojo švietimo sistemą ir (arba) pasirengti įsilieti į darbo rinką. Vadovaujantis šia programa yra įgyvendinamas projektas „Jaunimo savanoriška tarnyba“. Projekte gali dalyvauti jauni žmonės nuo 16 iki 29 metų, kurie vykdys savanorišką veiklą pagal veiklos sritį ir pobūdį pasirinktoje priimančioje organizacijoje savo arba kitoje gyvenamojoje teritorijoje. Projekto metu jauni žmonės įgis darbo rinkai reikalingų kompetencijų, socialinių kompetencijų, kels motyvaciją ir pasitikėjimą savimi. Kiekvienas savanoris bus palydimas patyrusio žmogaus, dalyvaus seminaruose, o pabaigęs savanorišką tarnybą gaus tai liudijantį pažymėjimą.

„**Jaunimo savanoriška tarnyba**“ įgyvendina Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos su partneriais – LiJOT ir Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra.

Daugiau informacijos: www.buksavanoriu.lt

Lietuvos jaunimo, gyvenančio užsienyje, dalyvavimas mokymuose ir seminaruose

Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendindamas „Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą – kūrimo 2011-2019 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. kovo 30 d. nutarimu Nr. 389, priemonės konkurso būdu finansuoja užsienio lietuvių jaunimo organizacijų veiklą, vykdo mokymus bei konsultacijas užsienio lietuvių jaunimo organizacijoms.

2014 metais tęsiami nuo 2011 metų vykdomi mokymai užsienyje veikiančioms jaunimo sąjungoms. Iki šiol jau vyko 4 mokymai – konsultacijos šiose šalyse veikiančioms jaunimo organizacijoms: Danijoje, Suomijoje, Islandijoje, Austrijoje. Iki 2014 metų pabaigos bus surengti mokymai bei seminarai Prancūzijoje, Rusijoje ir Egipte įsikūrusioms jaunimo organizacijoms bei regioninės konsultacijos Vidurio Europos bei Skandinavijos šalyse veikiančių jaunimo sąjungų atstovams.

Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos planuoja tęsti pradėtas veiklas ir ateinančiais 2015 metais.

Informacija jaunimui – Eurodesk tikslo veikla ir jaunimo informavimas ir konsultavimas

Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos koordinuojamo tinklo informaciniame portale www.eurodesk.lt jaunimui teikiama informacija apie jaunimo padėtį Europoje, jaunimo veiklą, problemas bei jų sprendimo būdus. Šį portalą 2013 m. aplankė daugiau nei 600 tūkst. lankytojų, atsakyta 418 užklausų el. paštu, žodžiu konsultuoti 1106 jauni asmenys.

2013–2014 m. plėtojamas „Eurodesk“ tinklas Lietuvos regionuose, leidžiantis pasiekti vietose gyvenančius jaunus žmones ir jaunimo darbuotojus. Prie jau esamų tinklo narių Molėtuose, Kaune, Panevėžyje, Utenoje, Vilniuje, Rietave, Mažeikiuose ir Lazdijuose prisijungė nauji atstovai, išklaušę specialų įvadinį kursą, veikiančius šiuose miestuose: Plungėje, Biržuose, Šiauliuose, Alytuje, Zarasuose, Marijampolėje, Kupiškyje, Klaipėdos raj., Šilalėje, Rokiškyje, Radviliškyje, Ukmergėje, Visagine. Atstovų regionuose tinklo miestai šiais metais tapo bandomaisiais jaunimo informavimo taškais, kuriuose galima rasti informacijos jauniems žmonėms aktualiais klausimais.

Siekiant, kad jaunimą pasiektų koncentruota, patikima ir aktuali informacija, 2014 m. balandžio 1 d. Vilniuje buvo įsteigtas pirmasis Lietuvoje Jaunimo informacijos centras. Šiame centre jaunimui teikiamos konsultacijos apie švietimą, darbinį užimtumą, savanorystę, laisvalaikio

praleidimo galimybes, socialines paslaugas jaunimui ir jaunoms šeimoms, informacinį ir finansinį raštingumą, jaunimo teises ir pareigas, bendradarbiavimą su savivaldybe. Nuo centro Jaunimo informacijos centro įsisteigimo dienos iki 2014 m. liepos 1 d. centre buvo suteiktos 45 individualios konsultacijos, nuotoliniu būdu (elektroniniu paštu, socialiniame tinkle www.facebook.com ir kt.) – 20 konsultacijų, informaciniuose renginiuose sudalyvavo 90 žmonių.

Daugiau informacijos:

www.zinauviska.lt

http://www.vilnius.lt/lit/jaunimo_informacijos_centras/742

NAUDINGOS NUORODOS

www.zinauviska.lt – Eurodesk tinklo informacija jaunimui aktualiomis temomis: švietimo, judumo, savanorystės, kitomis temomis.

www.jtba.lt – Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūros informacija apie galimybes teikti paraišką vykdyti projektus pagal Europos Sąjungos programą „Erasmus+“ jaunimo srityje (jaunimo mainai, Eurospos savanorių tarnybos veikla, strateginės partnerystės, struktūrinio dialogo projektai).

www.jrd.lt – Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacija apie vykdomas programas ir priemones, galimybes jaunimui Lietuvoje.

www.lijot.lt – Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos, vienijančios 64 jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas Lietuvoje, informacija.

<http://www.jrd.lt/savivaldybese> - informacija su nuorodomis į kiekvienos savivaldybės jaunimo skiltį.

http://www.vilnius.lt/lit/jaunimo_informacijos_centras/742 - pirmojo Lietuvoje jaunimo informacijos centro informacija.

LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIETYBĖS KLAUSIMAI , ASMENS DOKUMENTAI, TEISINĖ IR KITA INFORMACIJA

LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIETYBĖS KLAUSIMAI

2010 m. gruodžio 2 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas, kuris įsigaliojo 2011 m. balandžio 1 d. (toliau – Pilietybės įstatymas). Šis įstatymas apibrėžia Lietuvos Respublikos pilietybės principus, nustato Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo ir netekimo pagrindus, sąlygas ir tvarką, reglamentuoja kitus Lietuvos Respublikos pilietybės santykius.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. balandžio 3 d. nutarimu Nr. 280 patvirtintas Lietuvos Respublikos pilietybės dokumentų rengimo tvarkos aprašas (įsigaliojęs 2013 m. balandžio 14 d.) reglamentuoja prašymų dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimo padavimą, nagrinėjimą ir sprendimų priėmimą, prašymų dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo supaprastinta tvarka, natūralizacijos tvarka ir dėl Lietuvos Respublikos pilietybės gražinimo padavimą ir dokumentų šiais klausimais pateikimą Pilietybės reikalų komisijai, prašymų dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atsisakymo padavimą, nagrinėjimą ir sprendimų šiuo klausimu priėmimą, pranešimų apie įgytą kitos valstybės pilietybę pateikimą, dokumentų dėl Lietuvos Respublikos pilietybės netekimo nagrinėjimą ir sprendimų šiuo klausimu priėmimą, prašymų dėl vaikų Lietuvos Respublikos pilietybės padavimą, nagrinėjimą ir sprendimų šiuo klausimu priėmimą, Respublikos Prezidento dekretų dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo ar gražinimo projektų derinimą.

Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimas

Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimas – teisės atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę įgyvendinimas Pilietybės įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka (Pilietybės įstatymo 9 straipsnis).

Asmenys, iki 1940 m. birželio 15 d. turėję Lietuvos Respublikos pilietybę, ir jų palikuonys, kurie iki Pilietybės įstatymo įsigaliojimo nėra įgiję Lietuvos Respublikos pilietybės, turi neterminuotą teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę, neatsižvelgiant į tai, kokioje valstybėje – Lietuvos Respublikoje ar kitoje šalyje – jie nuolat gyvena.

Asmenys, iki 1940 m. birželio 15 d. turėję Lietuvos Respublikos pilietybę, ir jų palikuonys Lietuvos Respublikos pilietybę gali atkurti, jeigu jie nėra kitos valstybės piliečiai. Reikalavimas atsisakyti kitos valstybės pilietybės netaikomas asmenims, kurie pagal Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 2, 3 ar 4 punktą gali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės piliečiai, t.y.:

- yra asmuo, išstremtas iš okupuotos Lietuvos Respublikos iki 1990 m. kovo 11 d. ir įgijęs kitos valstybės pilietybę (Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 2 punktas).
  - Asmuo, išstremtas iš Lietuvos Respublikos iki 1990 m. kovo 11 d., – iki 1940 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos pilietybę turėjęs asmuo ar jo palikuonis, kurie 1940 m. birželio 15 d. – 1990 m. kovo 11 d. okupacinių režimų institucijų arba teismų sprendimais buvo prievarta išskeldinti iš Lietuvos dėl pasipriešinimo okupaciniams režimams, politinių, socialinių ar kilmės motyvų.
- yra asmuo, pasitraukęs iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d. ir įgijęs kitos valstybės pilietybę (Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 3 punktas). Asmuo, pasitraukęs iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d., – iki 1940 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos pilietybę turėjęs asmuo ar jo palikuonis, iki 1990 m. kovo 11 d. išvykę iš dabartinės Lietuvos Respublikos teritorijos nuolat gyventi į kitą valstybę, jeigu 1990 m. kovo 11 d. jų nuolatinė gyvenamoji vieta buvo ne Lietuvoje (atkreiptinas dėmesys į tai, kad atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išaiškinimus, Lietuvos Respublikos administracinių teismų praktiką, aiškinant asmens, pasitraukusio iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d., sąvoką, Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo priėmimo metu išsakytus šių nuostatų priėmimo motyvus, **asmeniu, pasitraukusiu iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d., laikomas** asmuo, iki 1940 m. birželio 15 d. turėjęs Lietuvos Respublikos pilietybę, ar jo palikuonis, iki 1990 m. kovo 11

d. išvykęs iš dabartinės Lietuvos Respublikos teritorijos nuolat gyventi į kitą valstybę dėl politinių priežasčių, pasipriešinimo okupaciniam režimui, taip pat okupacinio režimo persekiojimo dėl religijos, kilmės, politinių pažiūrų ar priklausymo tam tikrai socialinei grupei ir dėl šių priežasčių negalėjęs ar pagrįstai bijojęs sugrįžti į Lietuvą, jeigu 1990 m. kovo 11 d. jo nuolatinė gyvenamoji vieta buvo ne Lietuvoje).

- yra asmens, išstremto iš okupuotos Lietuvos Respublikos iki 1990 m. kovo 11 d., ar asmens, pasitraukusio iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d., palikuonis (Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 4 punktas).

- Lietuvos Respublikos piliečio palikuonis – iki 1940 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos pilietybę turėjęs asmens vaikas, vaikaitis ar provaikaitis.

Lietuvos Respublikos pilietybė neatkuriama, jeigu yra Pilietybės įstatymo 22 straipsnio 1 ar 2 punkte nurodytų aplinkybių, t. y. jeigu:

- asmuo rengėsi, kėsinosi padaryti ar padarė tarptautinius nusikaltimus – agresiją, genocidą, nusikaltimus žmoniškumui, karo nusikaltimus;

- asmuo rengėsi, kėsinosi padaryti ar padarė nusikalstamas veikas prieš Lietuvos Respubliką.

Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti atkurta tik vieną kartą.

Sprendimus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimo priima vidaus reikalų ministras.

Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas supaprastinta tvarka

Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas supaprastinta tvarka – Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas netaikant natūralizacijos sąlygų lietuvių kilmės asmeniui, kuris nėra buvęs Lietuvos Respublikos piliečiu.

Lietuvių kilmės asmuo – tai asmuo, kurio tėvai ar seneliai arba vienas iš tėvų ar senelių yra ar buvo lietuviai ir kuris pats laiko save lietuviu ir deklaruoja tai rašytiniu pareiškimu.

Lietuvių kilmės asmenys, niekada neturėję Lietuvos Respublikos pilietybės, turi teisę supaprastinta tvarka įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę, neatsižvelgiant į tai, kokioje valstybėje – Lietuvos Respublikoje ar kitoje šalyje – jie nuolat gyvena.

Lietuvių kilmės asmenys, niekada neturėję Lietuvos Respublikos pilietybės, gali įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę supaprastinta tvarka, jeigu:

- jie nėra kitos valstybės piliečiai;

- nėra Pilietybės įstatymo 22 straipsnyje nurodytų aplinkybių, dėl kurių Lietuvos Respublikos pilietybė neteikiama, t. y. Lietuvos Respublikos pilietybė supaprastinta tvarka neteikiama asmenims, kurie:

- rengėsi, kėsinosi padaryti ar padarė tarptautinius nusikaltimus – agresiją, genocidą, nusikaltimus žmoniškumui, karo nusikaltimus;

- rengėsi, kėsinosi padaryti ar padarė nusikalstamas veikas prieš Lietuvos Respubliką;

- iki atvykimo gyventi į Lietuvos Respubliką kitoje valstybėje buvo bausti laisvės atėmimo bausme už tyčinį nusikaltimą, kuris pagal Lietuvos Respublikos įstatymus laikomas labai sunkiu nusikaltimu, arba Lietuvos Respublikoje buvo bausti už labai sunkų nusikaltimą, nesvarbu, ar išnyko teistumas už šiame punkte nurodytus nusikaltimus, ar neišnyko;

- įstatymų nustatyta tvarka neturi teisės gauti dokumento, patvirtinančio teisę nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje.

Lietuvos Respublikos pilietybę supaprastinta tvarka suteikia Respublikos Prezidentas.

Asmuo, kuriam Lietuvos Respublikos pilietybė suteikta supaprastinta tvarka, turi viešai ir iškilmingai prisiekti Lietuvos Respublikai (žr. skyrių „Priesaika Lietuvos Respublikai“).

Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas natūralizacijos tvarka

Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimas natūralizacijos tvarka – tai vienas iš Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo pagrindų, kai Lietuvos Respublikos pilietybė suteikiama asmeniui, atitinkančiam Pilietybės įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje nustatytas Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo sąlygas:

- pastaruosius 10 metų teisėtai nuolat gyvena Lietuvoje;
- prašymo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo pateikimo ir sprendimo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo priėmimo metu turi teisę nuolat gyventi Lietuvoje;

Nuolatinis gyvenimas Lietuvoje – kitos valstybės piliečio ar asmens be pilietybės, turinčių įstatymų nustatytą dokumentą, suteikiantį ar patvirtinantį teisę gyventi Lietuvoje, gyvenimas Lietuvoje be pertraukos šiame įstatyme nustatytą laiką. Laikoma, kad asmuo gyvena Lietuvoje be pertraukos vienus metus, jeigu jis per tuos metus yra gyvenęs Lietuvoje ne mažiau kaip šešis mėnesius.

- išlaikė valstybinės kalbos egzaminą (ši nuostata netaikoma asmenims, kuriems sukako 65 metai, asmenims, kuriems nustatytas 0–55 procentų darbingumo lygis, asmenims, kuriems sukako senatvės pensijos amžius ir kuriems teisės aktų nustatyta tvarka nustatytas didelių ir vidutinių specialiųjų poreikių lygis, taip pat sergantiems sunkiomis lėtinėmis psichikos ligomis asmenims);

- išlaikė Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų egzaminą (ši nuostata netaikoma asmenims, kuriems sukako 65 metai, asmenims, kuriems nustatytas 0–55 procentų darbingumo lygis, asmenims, kuriems sukako senatvės pensijos amžius ir kuriems teisės aktų nustatyta tvarka nustatytas didelių ir vidutinių specialiųjų poreikių lygis, taip pat sergantiems sunkiomis lėtinėmis psichikos ligomis asmenims);

- turi teisėtą pragyvenimo šaltinį;

- yra asmuo be pilietybės arba yra pilietis tokios valstybės, pagal kurios teisę Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo atveju praranda tos valstybės pilietybę, arba raštu pareiškia savo valią atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės, kai jam bus suteikta Lietuvos Respublikos pilietybė;

- nėra Pilietybės įstatymo 22 straipsnyje nurodytų aplinkybių.

Pilietybės įstatymo 18 straipsnio 2 dalis nustato, kad asmeniui be pilietybės, gimusiam Lietuvos Respublikos teritorijoje, Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti suteikiama, jeigu jis teisėtai nuolat gyvena Lietuvoje pastaruosius 5 metus, nebuvo įgijęs kitos valstybės pilietybės, prašymo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo pateikimo ir sprendimo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo priėmimo metu turi teisę gyventi Lietuvoje ir atitinka 18 straipsnio 1 dalies 3, 4, 5 ir 7 punktuose nustatytas sąlygas.

Pagal Pilietybės įstatymo 22 straipsnį Lietuvos Respublikos pilietybė **neteikiama asmenims**, kurie:

- rengėsi, kėsinosi padaryti ar padarė tarptautinių nusikaltimų – agresiją, genocidą, nusikaltimų žmoniškumui, karo nusikaltimų;
- rengėsi, kėsinosi padaryti ar padarė nusikalstamų veikų prieš Lietuvą;
- iki atvykimo gyventi į Lietuvą kitoje valstybėje buvo bausti laisvės atėmimo bausme už tyčinį nusikaltimą, kuris pagal Lietuvos Respublikos įstatymus laikomas labai sunkiu nusikaltimu, arba Lietuvoje buvo bausti už labai sunkų nusikaltimą, nesvarbu, ar išnyko teistumas už šiuos nusikaltimus, ar neišnyko;
- įstatymų nustatyta tvarka neturi teisės gauti dokumento, patvirtinančio teisę nuolat gyventi Lietuvoje.

Asmeniui, sudariusiam santuoką su Lietuvos Respublikos piliečiu ir pastaruosius 7 metus bendrai su sutuoktiniu teisėtai nuolat gyvenančiam Lietuvoje, Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti suteikiama, jeigu jis atitinka šias sąlygas:

- prašymo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo pateikimo ir sprendimo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo priėmimo metu turi teisę nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje;

- išlaikė valstybinės kalbos egzaminą;
- išlaikė Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų egzaminą;
- yra asmuo be pilietybės arba yra pilietis tokios valstybės, pagal kurios teisę Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo atveju praranda tos valstybės pilietybę, arba raštu pareiškia savo valią atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės, kai jam bus suteikta Lietuvos Respublikos pilietybė;
- nėra Pilietybės įstatymo 22 straipsnyje nurodytų aplinkybių.

Asmeniui, sudariusiam santuoką su Lietuvos Respublikos piliečiu - tremtiniu, politiniu kaliniu ar jų vaiku, gimusiu tremtyje, – Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti suteikiama, jeigu jis atitinka šias sąlygas:

- susituokęs persikelia nuolat gyventi į Lietuvos Respubliką;
- pastaruosius 5 metus bendrai su sutuoktiniu, kuris yra Lietuvos Respublikos pilietis, teisėtai nuolat gyvena Lietuvos Respublikoje;

- prašymo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo pateikimo ir sprendimo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo priėmimo metu turi teisę nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje;

- išlaikė Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų egzaminą;
- yra asmuo be pilietybės arba yra pilietis tokios valstybės, pagal kurios teisę Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo atveju praranda tos valstybės pilietybę, arba raštu pareiškia savo valią atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės, kai jam bus suteikta Lietuvos Respublikos pilietybė;
- nėra Pilietybės įstatymo 22 straipsnyje nurodytų aplinkybių.

Asmeniui, kuris pragyveno Lietuvos Respublikoje ilgiau kaip vienus metus susituokęs su Lietuvos Respublikos piliečiu, kuris vėliau mirė, Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti suteikiama, jeigu jis atitinka šias sąlygas:

- teisėtai nuolat gyvena Lietuvos Respublikoje pastaruosius 5 metus;
- prašymo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo pateikimo ir sprendimo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo priėmimo metu turi teisę nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje;

- išlaikė valstybinės kalbos egzaminą;
- išlaikė Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų egzaminą;
- yra asmuo be pilietybės arba yra pilietis tokios valstybės, pagal kurios teisę Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo atveju praranda tos valstybės pilietybę, arba raštu pareiškia savo valią atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės, kai jam bus suteikta Lietuvos Respublikos pilietybė;
- nėra Pilietybės įstatymo 22 straipsnyje nurodytų aplinkybių.

Lietuvos Respublikos pilietybė teikiama atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos interesus. Lietuvos Respublikos pilietybę natūralizacijos tvarka suteikia Respublikos Prezidentas.

Asmuo, kuriam Lietuvos Respublikos pilietybė suteikta natūralizacijos tvarka, turi viešai ir iškilmingai prisiekti Lietuvos Respublikai (žr. skyrių „Priesaika Lietuvos Respublikai“).

Atvejai, kai Lietuvos Respublikos pilietis gali būti kartu ir kitos valstybės pilietis

Lietuvos Respublikos pilietis gali būti kartu ir kitos valstybės pilietis, jeigu jis atitinka bent vieną iš šių sąlygų:

- Lietuvos Respublikos pilietybę ir kitos valstybės pilietybę įgijo gimdamas ir jam nėra sukakę 21 metai;
- yra asmuo, ištremtas iš okupuotos Lietuvos Respublikos iki 1990 m. kovo 11 d. ir įgijęs kitos valstybės pilietybę;

- yra asmuo, pasitraukęs iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d. ir įgijęs kitos valstybės pilietybę;
- yra 2 ar 3 punkte nurodyto asmens palikuonis;
- sudarydamas santuoką su kitos valstybės piliečiu dėl to savaime (*ipso facto*) įgijo tos valstybės pilietybę;
- yra asmuo, kuriam nesukako 21 metai, jeigu jis yra įvaikintas Lietuvos Respublikos piliečių (piliečio) iki tol, kol jam sukako 18 metų, ir dėl to įgijęs Lietuvos Respublikos pilietybę pagal Pilietybės įstatymo 17 straipsnio 1 dalį;
- yra asmuo, kuriam nesukako 21 metai, jeigu jį, Lietuvos Respublikos pilietį, iki kol jam sukako 18 metų, įvaikino kitos valstybės piliečiai (pilietis) ir dėl to jis įgijo kitos valstybės pilietybę;
- Lietuvos Respublikos pilietybę įgijo išimties tvarka, būdamas kitos valstybės pilietis;
- Lietuvos Respublikos pilietybę įgijo turėdamas pabėgėlio statusą Lietuvos Respublikoje.

Teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę ir lietuvių kilmę patvirtinantys dokumentai

Asmenims, turintiems teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę, jų prašymu Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka išduodami šią teisę patvirtinantys dokumentai, o lietuvių kilmės asmenims jų prašymu Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka išduodami jų lietuvių kilmę patvirtinantys dokumentai.

Vaikų Lietuvos Respublikos pilietybė

Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimas gimstant

Vaikas, kurio abu tėvai arba vienas iš jų yra Lietuvos Respublikos piliečiai, gimdamas įgyja Lietuvos Respublikos pilietybę, nesvarbu, ar jis gimė Lietuvos Respublikos teritorijoje, ar už jos ribų.

Vaikas, kurio bent vienas iš tėvų buvo Lietuvos Respublikos pilietis, tačiau mirė iki vaiko gimimo, gimdamas įgyja Lietuvos Respublikos pilietybę, nesvarbu, ar jis gimė Lietuvos Respublikos teritorijoje, ar už jos ribų.

Asmenų be pilietybės, teisėtai nuolat gyvenančių Lietuvos Respublikoje, vaikas yra Lietuvos Respublikos pilietis, nesvarbu, ar jis gimė Lietuvos Respublikos teritorijoje, ar už jos ribų, jeigu jis gimdamas neįgijo kitos valstybės pilietybės.

Vaikas, kurio vienas iš tėvų yra asmuo be pilietybės, teisėtai nuolat gyvenantis Lietuvos Respublikoje, o kitas nežinomas, yra Lietuvos Respublikos pilietis, nesvarbu, ar jis gimė Lietuvos Respublikos teritorijoje, ar už jos ribų, jeigu jis gimdamas neįgijo kitos valstybės pilietybės.

Vaiko, kurio tėvai nežinomi, pilietybė

Lietuvos Respublikos teritorijoje rastas ar gyvenantis vaikas, kurio abu tėvai nežinomi, laikomas gimusiu Lietuvos Respublikos teritorijoje ir įgyja Lietuvos Respublikos pilietybę, jeigu nepaiškėja, kad vaikas yra įgijęs kitos valstybės pilietybę arba aplinkybių, dėl kurių vaikas įgytų kitos valstybės pilietybę. Ši nuostata taikoma ir vaikui, kurio abu tėvai ar turėtas vienintelis iš tėvų yra miręs arba pripažinti nežinia kur esančiais arba kurio abu tėvai ar turimas vienintelis iš tėvų nustatyta tvarka pripažinti neveiksniais, arba kurio tėvams ar turimam vieninteliui iš tėvų neterminuotai apribota tėvų (tėvo ar motinos) valdžia ir vaikui nustatyta nuolatinė globa (rūpyba).

Įvaikinto vaiko pilietybė

Lietuvos Respublikos piliečių (piliečio) įvaikintas vaikas Lietuvos Respublikos pilietybę įgyja nuo jo įvaikinimo dienos.

Vaikas – Lietuvos Respublikos pilietis, kurį įsivaikina kitos valstybės piliečiai (pilietis), lieka Lietuvos Respublikos pilietis, nesvarbu, ar jis dėl įvaikinimo įgijo kitos valstybės pilietybę, ar ne.

Vaikų pilietybė pasikeitus jų tėvų pilietybei

Jeigu Lietuvos Respublikos pilietybę įgyja arba atkuria vienas iš vaiko tėvų ar abu tėvai, vaikas iki 14 metų taip pat įgyja Lietuvos Respublikos pilietybę, jeigu jis nėra kitos valstybės pilietis. Šiame straipsnyje nurodytų asmenų vaikas nuo 14 iki 18 metų Lietuvos Respublikos pilietybę įgyja tik jo sutikimu, jeigu jis nėra kitos valstybės pilietis.

Jeigu Lietuvos Respublikos pilietybės netenka abu vaiko tėvai ar vienas iš tėvų, vaikas, kuris Lietuvos Respublikos pilietybę įgijo gimdamas, lieka Lietuvos Respublikos pilietis.

Jeigu Lietuvos Respublikos pilietybės netenka abu vaiko tėvai, Lietuvos Respublikos pilietybę įgiję natūralizacijos tvarka, vaikas iki 18 metų, kuris Lietuvos Respublikos pilietybę įgijo ne gimdamas, netenka Lietuvos Respublikos pilietybės, išskyrus atvejus, kuriais Lietuvos Respublikos pilietybės netekęs vaikas liktų be pilietybės. Vaikas nuo 14 iki 18 metų gali netekti Lietuvos Respublikos pilietybės tik jo sutikimu, išskyrus atvejus, kuriais Lietuvos Respublikos pilietybės netekęs vaikas liktų be pilietybės. (PĮ 28 str. 2 d.)

Jeigu Lietuvos Respublikos pilietybės netenka vienas iš vaiko tėvų, įgijęs Lietuvos Respublikos pilietybę natūralizacijos tvarka, o kitas iš tėvų lieka Lietuvos Respublikos pilietis, vaikas, kuris Lietuvos Respublikos pilietybę įgijo ne gimdamas, lieka Lietuvos Respublikos pilietis.

Jeigu Lietuvos Respublikos pilietybės netenka vienas iš vaiko tėvų, Lietuvos Respublikos pilietybę įgijęs natūralizacijos tvarka, o kitas iš tėvų nėra Lietuvos Respublikos pilietis arba yra nežinomas, vaikas iki 18 metų, kuris Lietuvos Respublikos pilietybę įgijo ne gimdamas, netenka Lietuvos Respublikos pilietybės, išskyrus atvejus, kuriais Lietuvos Respublikos pilietybės netekęs vaikas liktų be pilietybės. Vaikas nuo 14 iki 18 metų gali netekti Lietuvos Respublikos pilietybės tik jo sutikimu, išskyrus atvejus, kuriais Lietuvos Respublikos pilietybės netekęs vaikas liktų be pilietybės.

Atvejai, kai vaikas gali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis

Lietuvos Respublikos pilietis gali būti kartu ir kitos valstybės pilietis, jeigu jis Lietuvos Respublikos pilietybę ir kitos valstybės pilietybę įgijo gimdamas ir jam nėra sukakę 21 metai (Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 1 punktą).

Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 1 punktą taikomas Lietuvos Respublikos piliečių vaikams, kurie gimdami įgijo Lietuvos Respublikos pilietybę ir kitos valstybės pilietybę nuo 1990 m. kovo 11 d. iki 2008 m. liepos 22 d., jeigu jie patys arba jų teisėti atstovai raštu prašo laikyti juos Lietuvos Respublikos piliečiais. Jeigu vaikas atitinka šias sąlygas, teritorinė policijos įstaiga arba Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos konstatuoja Lietuvos Respublikos pilietybės turėjimo faktą. Šio vaiko ar jo teisėto atstovo prašymu teritorinė policijos įstaiga išduoda Lietuvos Respublikos pilietybę patvirtinantį dokumentą.

- Aukščiau nurodytas prašymas laikyti vaiką Lietuvos Respublikos piliečiu gali būti paduodamas teritorinei policijos įstaigai (jeigu asmuo gyvena Lietuvoje) arba Migracijos departamentui prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, arba Lietuvos Respublikos diplomatinėms atstovybėms ar konsulinėms įstaigoms (jeigu asmuo gyvena užsienyje) iki vaikui sukaks 18 metų.

Prie prašymo pridedamas vaiko gimimo liudijimas ar jį atitinkantis dokumentas ir dokumentas, patvirtinantis, kad šio vaiko tėvai ar vienas iš tėvų jo gimimo metu buvo Lietuvos Respublikos piliečiai, taip pat dokumentas, liudijantis, kad vaikas gimdamas įgijo kitos valstybės pilietybę.

Nuo 2008 m. liepos 22 d. iki Pilietybės įstatymo įsigaliojimo dienos, t. y. iki 2011 m. balandžio 1 d. gimę vaikai, kurių tėvai ar vienas iš jų vaiko gimimo metu buvo Lietuvos Respublikos piliečiai, nesvarbu, ar vaikas gimė Lietuvos Respublikos teritorijoje ar už jos ribų ir ar gimdamas įgijo kitos valstybės pilietybę, ar ne, laikomi Lietuvos Respublikos piliečiais, įgijusiais Lietuvos Respublikos pilietybę gimstant.

Lietuvos Respublikos pilietybės netekimas

Lietuvos Respublikos pilietybės netenkama:

- atsisakius Lietuvos Respublikos pilietybės;
- įgijus kitos valstybės pilietybę, išskyrus šiame įstatyme numatytus atvejus;
  - Lietuvos Respublikos pilietis, įgijęs kitos valstybės pilietybę, netenka Lietuvos Respublikos pilietybės nuo kitos valstybės pilietybės įgijimo dienos, išskyrus asmenis, kurie pagal Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 1–5 ir 7 punktus gali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės piliečiai.
    - Lietuvos Respublikos pilietis, įgijęs kitos valstybės pilietybę, privalo per 2 mėnesius nuo kitos valstybės pilietybės įgijimo dienos raštu pranešti apie tai Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliojimai institucijai arba Lietuvos Respublikos diplomatinei atstovybei ar konsulinei įstaigai.
      - Nepranešimas raštu asmens gyvenamosios vietos Lietuvoje (miesto arba rajono) migracijos tarnybai arba Migracijos departamentui prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, arba Lietuvos Respublikos diplomatinei (konsulinei) įstaigai užsienyje apie kitos valstybės pilietybės įgijimą – užtraukia baudą nuo vieno tūkstančio iki penkių tūkstančių litų.
- Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių nustatytais pagrindais;
- jeigu Lietuvos Respublikos pilietis tarnauja kitos valstybės tarnyboje neturėdamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės leidimo;
- įgijus Lietuvos Respublikos pilietybę pateikus suklastotus dokumentus ar kitokiu apgaulės būdu;
- paaiškėjus Pilietybės įstatymo 22 straipsnyje nurodytoms aplinkybėms, dėl kurių šiam asmeniui Lietuvos Respublikos pilietybė negalėjo būti suteikta, atkurta ar gražinta;
- paaiškėjus, kad sprendimas dėl asmens Lietuvos Respublikos pilietybės priimtas pažeidus šį ar kitus Lietuvos Respublikos įstatymus;
- jeigu Lietuvos Respublikos pilietis būdamas kartu ir kitos valstybės pilietis pagal Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 1, 6 ir 7 punktus, sukakus 21 metams nėra atsisakęs kitos valstybės (valstybių) pilietybės.

Lietuvos Respublikos pilietybės gražinimas

Asmeniui, netekusiui Lietuvos Respublikos pilietybės, Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti gražinta pagal jo prašymą. Asmeniui, netekusiui Lietuvos Respublikos pilietybės, Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti gražinta tik vieną kartą. Asmeniui, kuriam Lietuvos Respublikos pilietybė buvo suteikta išimties tvarka, netekusiui Lietuvos Respublikos pilietybės, Lietuvos Respublikos pilietybė negali būti gražinta.

Asmeniui, kuriam Lietuvos Respublikos pilietybė buvo suteikta natūralizacijos tvarka ir kuris Lietuvos Respublikos pilietybės neteko (arba Lietuvos Respublikos pilietybės netekusiui asmeniui, kuris buvo įgijęs Lietuvos Respublikos pilietybę iki jam sukako 18 metų dėl to, kad jo tėvai ar vienas iš tėvų buvo įgiję Lietuvos Respublikos pilietybę natūralizacijos tvarka), Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti gražinta pagal jo prašymą, jeigu asmuo atitinka šias sąlygas:

- nėra kitos valstybės pilietis arba raštu pareiškia savo valią atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės, kai jam bus gražinta Lietuvos Respublikos pilietybė;
- pastaruosius 5 metus teisėtai nuolat gyvena Lietuvoje;
- prašymo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės gražinimo pateikimo ir sprendimo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės gražinimo priėmimo metu turi teisę nuolat gyventi Lietuvoje;
- turi teisėtą pragyvenimo šaltinį;
- nėra Pilietybės įstatymo 22 straipsnyje nurodytų aplinkybių.

Asmeniui, kuris Lietuvos Respublikos pilietybę įgijo gimdamas, kuriam Lietuvos Respublikos pilietybė buvo atkurta arba suteikta supaprastinta tvarka ir kuris po to jos neteko,

Lietuvos Respublikos pilietybė gali būti gražinta, jeigu jis nėra kitos valstybės pilietis. Šis reikalavimas netaikomas asmeniui, kuris pagal Pilietybės įstatymo 7 straipsnio 1–4 punktus gali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės pilietis.

Lietuvos Respublikos pilietybę gražina Lietuvos Respublikos Prezidentas.

Asmeniui gražinus Lietuvos Respublikos pilietybę jis turi viešai ir iškilmingai prisiekti Lietuvos Respublikai (žr. skyrių „Priesaika Lietuvos Respublikai“).

Priesaika Lietuvos Respublikai

Asmuo, kuris Lietuvos Respublikos pilietybę įgyja supaprastinta tvarka, natūralizacijos tvarka, išimties tvarka, ją gražinus, taip pat tarptautinių sutarčių numatytais pagrindais, Lietuvos Respublikos piliečiu tampa ir Lietuvos Respublikos piliečio teises, laisves ir pareigas įgyja tik po to, kai per nustatytą laiką viešai ir iškilmingai prisiekia Lietuvos Respublikai.

Laikas, per kurį asmuo turi prisiekti:

- asmuo be pilietybės arba asmuo, kuris yra pilietis tokios valstybės, pagal kurios teisę Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo atveju praranda tos valstybės pilietybę, turi prisiekti per 6 mėnesius nuo dienos, kurią įsigalioja Respublikos Prezidento dekretas dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo;

- asmuo, kuris yra raštu pareiškęs savo valią atsisakyti turimos kitos valstybės pilietybės, kai jam bus suteikta ar gražinta Lietuvos Respublikos pilietybė, turi prisiekti per 2 metus nuo dienos, kurią įsigalioja Respublikos Prezidento dekretas dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo ar gražinimo.

Asmuo prisiekia Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijoje arba Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje. Asmens priesaiką Vidaus reikalų ministerijoje priima vidaus reikalų ministras ar jo įgaliotas viceministras, o diplomatinėje atstovybėje ar konsulinėje įstaigoje – diplomatinės atstovybės ar konsulinės įstaigos vadovas.

Asmenys, kurie, įgydami Lietuvos Respublikos pilietybę, turėjo kitos valstybės pilietybę, prisiekia Lietuvos Respublikai tik po to, kai pateikia įrodymus, kad jie nėra kitos valstybės piliečiai. Reikalavimas pateikti įrodymus apie kitos valstybės pilietybės netekimą netaikomas asmenims, kurie pagal šio įstatymo 7 straipsnį gali būti kartu Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės piliečiai. Reikalavimas pateikti įrodymus apie kitos valstybės pilietybės netekimą netaikomas tais atvejais, kai kitos valstybės teisėje nenustatyta jos pilietybės atsisakymo ar netekimo įgijus kitos valstybės pilietybę procedūrų arba šios procedūros neatitinka protingumo kriterijų vidaus reikalų ministro sprendimu.

Asmenų, Pilietybės įstatymo nustatytais terminais ir tvarka neprisiekusių Lietuvos Respublikai, pakartotinai paduoti prašymai dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo ar gražinimo nenagrinėjami, išskyrus atvejus, kai šį terminą asmuo praleido dėl ypač svarbių priežasčių.

Bendros nuostatos

Prašymų dėl Lietuvos Respublikos pilietybės padavimas

Lietuvos Respublikos pilietybės klausimai nagrinėjami tik pagal pačių asmenų rašytinius prašymus. Vaikų, nesukakusių 18 metų, ir neveiksnių asmenų prašymus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės paduoda jų atstovai.

Asmenys, gyvenantys Lietuvoje, prašymus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės paduoda per teritorinę policijos įstaigą pagal asmens gyvenamąją vietą Lietuvoje.

Užsienyje gyvenantys asmenys prašymus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės paduoda per Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigos arba per Migracijos departamentą prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (Vilnius, L. Sapiegos g. 1).

Asmenys, gyvenantys Lietuvoje, dėl Lietuvos Respublikos pilietybės kreipiasi į teritorines policijos įstaigas pagal asmens gyvenamąją vietą tiesiogiai atvykę, per pasiuntinį arba

registruotu paštu. Asmenys, gyvenantys užsienyje, dėl Lietuvos Respublikos pilietybės kreipiasi tiesiogiai atvykę ar per pasiuntinį į Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybes ar konsulines įstaigas arba Migracijos departamentą prie Vidaus reikalų ministerijos. Į Migracijos departamentą užsienyje gyvenantys asmenys gali kreiptis ir registruotu paštu. Jeigu asmuo prašymą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės ir prie jo pridedamus dokumentus pateikia registruotu paštu ar per pasiuntinį, asmens parašas prašyme dėl Lietuvos Respublikos pilietybės turi būti patvirtintas notaro, o jeigu asmens parašas nustatytos formos prašyme dėl Lietuvos Respublikos pilietybės nepatvirtintas notaro, asmuo kartu pateikia ir notaro patvirtintą laisvos formos prašymą dėl Lietuvos Respublikos pilietybės, kuriame nurodo, kad prašo atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę, suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę supaprastinta arba natūralizacijos tvarka, grąžinti Lietuvos Respublikos pilietybę arba leisti atsisakyti Lietuvos Respublikos pilietybės.

Asmenų prašymai dėl Lietuvos Respublikos pilietybės pakartotinai priimami ne anksčiau kaip po vieno metų nuo atsisakymo patenkinti ankstesnį prašymą, išskyrus atvejus, kai prašymas paduodamas kitu Pilietybės įstatyme nustatytu Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo pagrindu arba pateikiami nauji dokumentai, patvirtinantys ankstesnio prašymo pagrįstumą.

Kiek ir kur reikia mokėti už prašymų dėl Lietuvos Respublikos pilietybės nagrinėjimą?

Pilietis turi sumokėti konsulinį mokestį už dokumentų dėl Lietuvos Respublikos pilietybės priėmimą ir perdavimą arba valstybės rinkliavą už prašymo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės nagrinėjimą.

- Konsulinio mokesčio tarifai:
  - už dokumentų dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimo, suteikimo, ar grąžinimo priėmimą ir perdavimą – 50 eurų;
  - už dokumentų dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atsisakymo priėmimą ir perdavimą – 60 eurų.
- Valstybės rinkliavos dydžiai:
  - už prašymo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimo nagrinėjimą – 142 litai (41,13 Eur);
  - už prašymo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo supaprastinta tvarka nagrinėjimą – 176 litai (50,97 Eur);
  - už prašymo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės natūralizacijos tvarka nagrinėjimą – 179 litai (51,84 Eur);
  - už prašymo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės išimties tvarka nagrinėjimą – 178 litai (51,55 Eur);
  - už prašymo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimo nagrinėjimą – 184 litai (53,29 Eur);
  - už prašymo dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atsisakymo nagrinėjimą – 122 litai (35,33 Eur).

Kiek ir kur reikia mokėti už lietuvių kilmę ar teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę patvirtinančių dokumentų išdavimą ar keitimą?

Asmuo, teikiantis prašymą išduoti (pakeisti) lietuvių kilmės pažymėjimą Migracijos departamentui ar teritorinei policijos įstaigai, dokumentų pateikimo metu sumoka valstybės rinkliavą už prašymo išduoti arba pakeisti lietuvių kilmės pažymėjimą nagrinėjimą (už prašymo išduoti lietuvių kilmę patvirtinantį pažymėjimą nagrinėjimą – 44 Lt (12,74 Eur); už prašymo pakeisti lietuvių kilmę patvirtinantį pažymėjimą nagrinėjimą – 22 Lt (6,37 Eur)) ir rinkliavą už pažymėjimo išdavimą (už lietuvių kilmę patvirtinančio pažymėjimo išdavimą – 10 Lt (2,90 Eur)), kurią gali sumokėti iki pažymėjimo išdavimo dienos;

Asmuo, pateikdamas konsulinei įstaigai prašymą išduoti (pakeisti) lietuvių kilmės pažymėjimą, privalo sumokėti konsulinį mokestį (25 Eur) už dokumentų dėl lietuvių kilmės pažymėjimo išdavimo priėmimą ir perdavimą;

Asmuo, teikiantis prašymą išduoti (pakeisti) teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę patvirtinantį pažymėjimą Migracijos departamentui ar teritorinei policijos įstaigai, dokumentų pateikimo metu sumoka valstybės rinkliavą už prašymo išduoti - 52 Lt (15,06 Eur) arba pakeisti - 22 Lt (6,37 Eur) teisę atkurti pilietybę patvirtinantį pažymėjimą nagrinėjimą ir rinkliavą už pažymėjimo išdavimą - 10 Lt (2,90 Eur), kurią gali sumokėti iki pažymėjimo išdavimo dienos.

Asmuo, pateikdamas konsulinei įstaigai prašymą išduoti (pakeisti) teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę patvirtinantį pažymėjimą, privalo sumokėti konsulinį mokestį (25 Eur) už dokumentų dėl teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę patvirtinančio pažymėjimo išdavimo priėmimą ir perdavimą.

Daugiau informacijos Lietuvos Respublikos pilietybės klausimais rasite adresu Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainėje www.migracija.lt

ASMENS DOKUMENTAI

Vykdami į bet kurią užsienio valstybę, Lietuvos Respublikos piliečiai privalo turėti kelionės dokumentą.

Asmens tapatybės kortelė

Asmens tapatybės kortelė yra Lietuvos Respublikos piliečio asmens dokumentas, patvirtinantis jo asmens tapatybę ir pilietybę ir skirtas naudoti Lietuvos Respublikoje. Asmens tapatybės kortelė gali būti naudojama vykti į užsienio valstybes, su kuriomis yra sudarytos atitinkamos tarptautinės sutartys ar susitarimai (valstybės, kurios asmens tapatybės korteles pripažįsta galiojančiomis kelionėms, skelbiamos Užsienio reikalų ministerijos interneto svetainėje www.keliauk.urm.lt). Nuo 2009 m. sausio 1 d. išduodamose asmens tapatybės kortelėse įrašomi asmens atpažinimo ir kvalifikuotas sertifikatai.

Pilietis nuo 16 metų privalo turėti asmens tapatybės kortelę, jeigu jis neturi galiojančio Lietuvos Respublikos paso (toliau - pasas) arba galiojančio Lietuvos Respublikos piliečio paso (buvo išduodami iki 2003 m. sausio 1 d.). Piliečiui iki 16 metų, taip pat piliečiui, kuris turi galiojantį pasą, asmens tapatybės kortelė išduodama jo pageidavimu.

Asmens tapatybės kortelę piliečiui išduoda ir keičia jo pasirinkta teritorinės policijos įstaigos migracijos tarnyba.

Pasas

Pasas yra Lietuvos Respublikos piliečio asmens dokumentas, patvirtinantis jo asmens tapatybę ir pilietybę ir skirtas vykti į užsienio valstybes arba naudoti Lietuvos Respublikoje.

Pilietis nuo 16 metų privalo turėti pasą, jeigu jis neturi galiojančios asmens tapatybės kortelės ar galiojančio Lietuvos Respublikos piliečio paso (buvo išduodami iki 2003 m. sausio 1 d.).

Pilietis, gyvenantis Lietuvos Respublikoje, dėl paso išdavimo ar keitimo turi atvykti į teritorinės policijos įstaigos migracijos tarnybą, kur jam yra patogiau tai padaryti.

Pilietis, gyvenantis užsienio valstybėje, dėl paso išdavimo ar keitimo turi atvykti į Lietuvos Respublikos diplomatinę atstovybę ar konsulinę įstaigą, o jeigu yra atvykę į Lietuvą - į bet kurią teritorinės policijos įstaigos migracijos tarnybą. Piliečiams, gyvenantiems užsienio valstybėse, paso turėti neprivaloma.

Bendra informacija

Praradęs asmens tapatybės kortelę ar pasą pilietis apie tai turi pranešti teritorinės policijos įstaigos migracijos tarnybai ar policijai arba Lietuvos Respublikos diplomatinei atstovybei ar konsulinei įstaigai užsienio valstybėje.

Informacija apie asmens tapatybės kortelių ir pasų išdavimą skelbiama Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos tinklalapyje www.policija.lt.

Atkreipiame dėmesį į tai, kad nuo 2011 m. gegužės 2 d. asmens tapatybės kortelių ir pasų Lietuvos Respublikos piliečiams išdavimą organizuoja ir teritorinių policijos įstaigų veiklą asmens tapatybės kortelių ir pasų išdavimo srityje koordinuoja ir kontroliuoja Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos.

Asmens grįžimo pažymėjimas

Asmens grįžimo pažymėjimas išduodamas:

- Lietuvos Respublikos piliečiams, jeigu jiems esant užsienio valstybėje, pasas arba asmens tapatybės kortelė prarandami, tampa netinkami naudoti ar pasibaigia jų galiojimo laikas ir jei jie užsienio valstybėje neturi kito galiojančio ar tinkančio kelionės dokumento;
- asmenims be pilietybės, turintiems leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje, grįžti į Lietuvos Respubliką, jiems užsienio valstybėje praradus kelionės dokumentą, jam tapus netinkamu naudoti ar pasibaigus jo galiojimo laikui ir jei jie neturi kito galiojančio ar tinkančio kelionės dokumento;
- užsienio valstybėje gimusiems nepilnamečiams vaikams, kurių tėvai arba vienas iš tėvų yra Lietuvos Respublikos piliečiai, jeigu jiems nebuvo išduoti Lietuvos Respublikos pasai ar asmens tapatybės kortelės ir jei jie neturi kito galiojančio ar tinkančio kelionės dokumento;
- užsienio valstybės piliečiams, vadovaujantis Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ar Europos Sąjungos teisės aktais.

Asmens grįžimo pažymėjimus išduoda Lietuvos Respublikos diplomatinė atstovybių ir konsulinių įstaigų konsuliniai pareigūnai.

Jei buvimo valstybėje nėra pasiekiamos Lietuvos Respublikos atstovybės, laikiną kelionės dokumentą (Emergency Travel Document) gali išduoti bet kurios kitos Europos Sąjungos valstybės narės diplomatinė atstovybė ar konsulinė įstaiga.

TEISINĖ INFORMACIJA

Vaikų laikino išvykimo į užsienio valstybes tvarka

Lietuvos Respublikoje gyvenančio vaiko išvykimas į užsienio valstybes yra laikinas, kai nedeklaruojama kita vaiko gyvenamoji vieta Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo nustatyta tvarka.

Į bet kurią užsienio valstybę išvykstantis vaikas privalo turėti galiojantį vieną iš asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų. Vaiko asmens dokumentai, patvirtinantys vaiko asmens tapatybę bei pilietybę ir skirti vykti į užsienio valstybes, yra Lietuvos Respublikos pasas ir asmens tapatybės kortelė (gali būti naudojama vykti į užsienio valstybes, su kuriomis yra sudarytos atitinkamos tarptautinės sutartys ar susitarimai, t.y. į visas Europos Sąjungos šalis, Islandiją, Juodkalniją, Kroatiją, Makedoniją, Norvegiją, San Mariną, Šveicariją).

Būtina žinoti, kad vaiko gimimo liudijimas nėra asmens tapatybės dokumentas, todėl nepilnametis negali su šiuo dokumentu vykti į užsienį.

Svarbu! Vaikų asmens dokumentai galioja trumpesnį laiką (2-5 metus), todėl, ruošdami vaiką kelionei, tėvai turėtų atkreipti dėmesį į jo kelionės dokumento galiojimo laiką.

Jeigu vaiko kelionės tikslas – Šengeno valstybė, tėvų ar vieno iš tėvų sutikimas nėra reikalingas.

Tačiau vaikui išvykstant iš Šengeno erdvės, užsienio valstybės pasienio pareigūnams gali prirreikti pateikti vieno iš tėvų sutikimą. Užsienio valstybės pasienio pareigūnai gali pareikalauti pateikti sutikimą jiems suprantama kalba arba jo vertimą. Jei vaikas išvyksta vienas arba su jį lydinčiu asmeniu, Lietuvos Respublikos pasienio kontrolės punkto pareigūnams turi būti pateikiamas bent vieno iš tėvų arba globėjo (rūpintojo) rašytinis sutikimas vaikui išvykti ir šio sutikimo kopija. Sutikimą duodančio (-ių) tėvo (-ų) parašo tikrumas turi būti paliudytas notaro arba Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybės ar konsulinės įstaigos pareigūno, arba seniūno. Jeigu vaiko pavardė nesutampa su kartu su vaiku vykstančio vieno iš tėvų pavarde, Lietuvos Respublikos pasienio kontrolės punkto pareigūnams pareikalavus turi būti pateikiamas vaiko gimimo liudijimas. Vaikų grupėms išvykstant į ekskursijas, turistines keliones ar kitas organizuotas keliones be nurodytų asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų būtinas kelionės organizatoriaus pasirašytas ir jo antspaudu patvirtintas vaikų ir juos lydinčių asmenų vardinis sąrašas bei šio rašto kopija. Vaiko duomenys į sąrašą gali būti įtraukiami tik gavus bent vieno iš vaiko tėvų arba globėjo (rūpintojo) rašytinį sutikimą. Apie globojamo (rūpinamo) vaiko išvykimą į užsienio valstybes būtina prieš tris dienas raštu informuoti savivaldybės Vaiko teisių apsaugos tarnybą (skyrių), nurodant kelionės tikslą, trukmę ir šalį, į kurią vaikas išvyksta.

Vaikui išvykstant su vienu iš tėvų, kito rašytinis sutikimas nebūtinus.

Išsamesnė informacija apie nepilnamečių išvykimą į užsienio valstybes skelbiama Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos interneto svetainėje www.pasienis.lt.

Užsienyje sudarytų civilinės būklės aktų įtraukimas į apskaitą Lietuvoje

Užsienio valstybėse įregistruoti civilinės būklės aktai (gimimas, santuoka, ištuoka, mirtis) turi būti įtraukti į apskaitą ir Lietuvos Respublikoje. Prašymai ir dokumentai pateikiami civilinės metrikacijos skyriui pagal asmens gyvenamąją vietą arba Lietuvos Respublikos diplomatinei atstovybei ar konsulinei įstaigai. Užsienyje išduoti dokumentai turi būti legalizuoti ir išversti į lietuvių kalbą.

Kai asmuo neturi gyvenamosios vietos Lietuvoje, tai užsienio valstybėje įregistruotas civilinės būklės aktas įtraukiamas į apskaitą paskutinės gyvenamosios vietos Lietuvos Respublikos civilinės metrikacijos įstaigoje arba Vilniaus miesto civilinės metrikacijos įstaigoje. Kartu norėtume leidinio skaitytojus informuoti apie 2010 m. sausio 29 d. įsigaliojusią Konvenciją dėl išrašų iš civilinės būklės aktų įrašų išdavimo įvairiomis kalbomis (toliau - konvencija). Pagal šios konvencijos nuostatas valstybių, kurios yra šios konvencijos dalyvės, civilinės būklės aktų (gimimo, santuokos, mirties) išrašai, išduoti pagal konvencijos patvirtintą formą, be jokių papildomų formalumų (legalizavimo, tvirtinimo pažyma (*Apostille*) ar vertimo) priimami Lietuvos Respublikos civilinės metrikacijos įstaigose. Valstybės, prisijungusios prie šios konvencijos, yra: Austrija, Belgija, Bosnija ir Hercegovina, Italija, Ispanija, Juodkalnija, Kroatija, Lenkija, Lietuva, Liuksemburgas, Makedonija, Moldova, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Serbija, Slovėnija, Šveicarija, Turkija, Vokietija, Estija.

Užsienio valstybėje išduotų dokumentų galiojimas Lietuvos Respublikoje

Norint, kad užsienio valstybėje išduoti dokumentai būtų priimami Lietuvoje, jie turi būti legalizuoti arba patvirtinti pažyma (*Apostille*) kompetentingų dokumentą išdavusios valstybės institucijų.

Dokumentų, išduotų valstybėse, prisijungusiose prie 1961 m. Hagos konvencijos dėl užsienio valstybėse išduotų dokumentų legalizavimo panaikinimo, tikrumas turi būti patvirtinamas tik dokumento kilmės valstybėje, pažymint jį specialia Konvencijoje nustatyta pažyma (*Apostille*).

Daugiau informacijos apie prie minimos konvencijos prisijungusias valstybes ir pažyma (*Apostille*) dokumentus tvirtinančias kompetentingas institucijas rasite čia: www.hcch.net.

Dokumentai, išduoti valstybėse, neprisijungusiose prie 1961 m. Hagos konvencijos dėl užsienio valstybėse išduotų dokumentų legalizavimo panaikinimo, turi būti legalizuoti juos išdavusios valstybės kompetentingoje institucijoje. Paprastai tai yra tos valstybės Užsienio reikalų ministerija ar diplomatinė atstovybė arba konsulinė įstaiga. Užsienio valstybėse išduoti ir legalizuoti dokumentai turi būti papildomai legalizuoti Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Konsuliniame departamente arba Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ar konsulinėse įstaigose. Daugiau informacijos apie dokumentų legalizavimą Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Konsuliniame departamente rasite čia: keliauk.urm.lt.

Oficialių dokumentų, išduotų Rusijos Federacijoje, Baltarusijos Respublikoje, Estijos Respublikoje, Moldovos Respublikoje, Ukrainoje ir Latvijos Respublikoje, legalizuoti ar tvirtinti pažyma (*Apostille*) nereikia.

ES valstybių narių piliečių ir jų šeimos narių gyvenimas Lietuvos Respublikoje

Užsienietis, kuris yra vienas iš Europos Sąjungos valstybių narių pilietis (toliau – ES pilietis), gali atvykti į Lietuvos Respubliką ir būti joje iki 3 mėnesių, skaičiuojant nuo pirmosios atvykimo į Lietuvos Respubliką dienos. Europos laisvosios prekybos asociacijos šalių piliečiams taikomos tokios pat nuostatos kaip ir ES piliečiams.

ES piliečių laikinas gyvenimas Lietuvos Respublikoje

ES piliečiams ir jų šeimos nariams arba kitiems asmenims, kurie pagal Europos Sąjungos teisės aktus naudojami laisvo asmenų judėjimo teise (toliau – kitas asmuo), atvykusiems gyventi į Lietuvos Respubliką ilgiau negu 3 mėnesius per pusę metų ir turintiems teisę laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, jų teisei laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje patvirtinti išduodama vidaus reikalų ministro nustatytos formos pažyma (toliau – pažyma). Ši pažyma galioja 5 metus nuo sprendimo išduoti pažymą priėmimo arba numatomą ES piliečio gyvenimo Lietuvos Respublikoje laikotarpį, jei šis laikotarpis yra trumpesnis negu 5 metai.

ES pilietis turi teisę laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, jeigu jis:

- yra darbuotojas arba savarankiškai dirbantis asmuo;
- turi sau ir savo šeimos nariams, jei jie atvyksta kartu su juo arba pas jį, pakankamai išteklių pragyventi Lietuvos Respublikoje ir turi galiojantį sveikatos draudimą patvirtinantį dokumentą;
- yra priimtas mokytis į švietimo įstaigą pagal bendrojo ugdymo arba profesinio mokymo programą (programas), studijuoti į mokslo ir studijų instituciją pagal studijų programą (programas) arba į doktorantūrą, pakviestas stažuoti, tobulinti kvalifikacijos, turi sau ir savo šeimos nariams, jeigu jie atvyksta kartu su juo arba pas jį, pakankamai išteklių pragyventi Lietuvos Respublikoje ir turi galiojantį sveikatos draudimą patvirtinantį dokumentą;
- yra ES piliečio, turinčio teisę gyventi Lietuvos Respublikoje, šeimos narys ar kitas asmuo, kuris atvyksta kartu su juo arba pas jį.

ES piliečio šeimos narys, kuris nėra ES pilietis, arba kitas asmuo, atvykęs gyventi į Lietuvos Respubliką ilgiau negu 3 mėnesiams per pusę metų kartu su ES piliečiu arba pas jį, privalo gauti Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo laikinai gyventi šalyje kortelę (toliau – kortelė). Kortelė išduodama ES piliečio, turinčio teisę laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, šeimos nariui arba kitam asmeniui, arba Lietuvos Respublikos piliečio, pasinaudojusio laisvo judėjimo Europos Sąjungoje teise, šeimos nariui arba kitam asmeniui, kai jis atvyksta gyventi į Lietuvos Respubliką.

Kortelė suteikia ES piliečio šeimos nariui arba kitam asmeniui, kuris nėra ES pilietis, teisę laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje. Šis dokumentas išduodamas ir pakeičiamas 5 metams arba numatomam ES piliečio gyvenimo Lietuvos Respublikoje laikotarpiui, jei šis laikotarpis yra trumpesnis negu 5 metai.

Dokumentai dėl pažymos ir kortelės išdavimo, pakeitimo pateikiami teritorinės policijos įstaigos migracijos padaliniui (toliau – migracijos tarnyba), kurios aptarnaujamoje teritorijoje užsienietis ketina deklaruoti gyvenamąją vietą ar siekia būti įtrauktas į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą.

ES piliečio prašymas išduoti ar pakeisti pažymą turi būti išnagrinėtas ir sprendimas dėl jo priimtas ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo šio prašymo migracijos tarnyboje dienos.

ES piliečio šeimos nario ar kito asmens prašymas dėl kortelės išdavimo ar pakeitimo turi būti išnagrinėtas ir sprendimas dėl jo priimtas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo prašymo pateikimo migracijos tarnybai dienos.

ES piliečių ir jų šeimos narių nuolatinis gyvenimas Lietuvos Respublikoje

ES pilietis, kuris teisėtai gyveno Lietuvos Respublikoje pastaruosius 5 metus arba kuris turi teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę Pilietybės įstatymo nustatyta tvarka, arba kuris yra lietuvių kilmės asmuo, arba atvyko gyventi į Lietuvos Respubliką kartu su Lietuvos Respublikos piliečiu kaip jo šeimos narys, įgyja teisę nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje.

Teisę nuolat gyventi įgijusio ES piliečio šeimos nariai arba kiti asmenys, kurie pagal Europos Sąjungos teisės aktus naudojami laisvo asmenų judėjimo teise, taip pat įgyja teisę nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje, jeigu jie teisėtai gyveno joje pastaruosius 5 metus su ES piliečiu arba jie yra ES piliečio, turinčio teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo nustatyta tvarka arba lietuvių kilmės asmens, šeimos nariai.

Teisę nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje taip pat įgyja pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 101(1) straipsnį teisę gyventi Lietuvos Respublikoje išsaugoję ES piliečio šeimos nariai, kurie teisėtai gyveno Lietuvos Respublikoje pastaruosius 5 metus.

Teisę nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje taip pat suteikiama ES piliečiui arba jo šeimos nariui, kuris teisėtai gyveno Lietuvos Respublikoje trumpiau negu 5 metus, jeigu jis atitinka bent vieną iš Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 105 straipsnio 1 dalyje nustatytų pagrindų. Tokiam ES piliečiui arba jo šeimos nariui įgijus teisę nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje, šią teisę įgyja ir kartu su juo Lietuvos Respublikoje gyvenantys šeimos nariai.

ES piliečio teisei nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje patvirtinti išduodama neterminuotai galiojanti vidaus reikalų ministro nustatytos formos [pažyma ES piliečio teisei nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje patvirtinti](#).

ES piliečio šeimos nariui arba kitam asmeniui, kuris pagal Europos Sąjungos teisės aktus naudojami laisvo asmenų judėjimo teise, jeigu jie nėra ES piliečiai, jų teisei nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje patvirtinti išduodama [Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo nuolat gyventi šalyje kortelė](#). Ši kortelė įforminama 10 metų, o praėjus šiam terminui – keičiama.

Vaikui, gimusiam ES piliečio gyvenimo Lietuvos Respublikoje laikotarpiu, išduodamas toks pat kaip abiejų tėvų ar vieno iš jų turimas dokumentas.

ES narės pilietis, turintis pažymą ES piliečio teisei nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje patvirtinti ir kurio gyvenimo Lietuvos Respublikoje laikotarpiu gimė vaikas, nepaisant jo gimimo vietos, ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo jo vaiko gimimo dienos turi kreiptis į teritorinės policijos įstaigos migracijos padalinį, kurio aptarnaujamoje teritorijoje ES pilietis ketina deklaruoti ar yra deklaravęs gyvenamąją vietą arba yra įtrauktas į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą, dėl pažymos ES piliečio teisei nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje patvirtinti ar Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo nuolat gyventi šalyje kortelės išdavimo.

ES pilietis, [norėdamas gauti pažymą ES piliečio teisei nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje patvirtinti](#), sumoka Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyto dydžio valstybės rinkliavą už pažymos išdavimą ir teritorinės policijos įstaigos migracijos padaliniui, kurio aptarnaujamoje

teritorijoje jis yra deklaravęs ar ketina deklaruoti gyvenamąją vietą arba yra įtrauktas į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą, pateikia:

1) nustatytos formos prašymą išduoti pažymą ES piliečio teisei nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje patvirtinti;

2) galiojantį ES piliečio pasą ar asmens tapatybės kortelę;

3) dokumentus, patvirtinančius Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nustatytą teisės nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje įgijimo, suteikimo ar pažymos piliečio teisei nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje patvirtinti išdavimo pagrindą;

4) jeigu prašyme išduoti pažymą piliečio teisei nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje patvirtinti nurodyti ES piliečio asmens duomenys nesutampa su jo asmens duomenimis Užsieniečių registre ir / ar Lietuvos Respublikos gyventojų registre – asmens duomenų keitimą patvirtinančius dokumentus (civilinės būklės aktų įregistravimo liudijimus, teismo sprendimą atkurti, papildyti, pakeisti ar ištaisyti civilinės būklės akto įrašą ar kt.).

Prašymas išduoti pažymą piliečio teisei nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje patvirtinti turi būti išnagrinėtas ir ši pažyma turi būti išduota ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo prašymo pateikimo teritorinės policijos įstaigos migracijos padaliniiui dienos. Pažyma piliečio teisei nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje patvirtinti ES piliečiui išsiunčiama registruotu paštu.

ES piliečio šeimos narys ar kitas asmuo, kuris pagal Europos Sąjungos teisės aktus naudojami laisvo asmenų judėjimo teise, [norėdamas gauti Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo nuolat gyventi šalyje kortelę](#), sumoka Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyto dydžio valstybės rinkliavą už dokumentų išduoti šią kortelę tvarkymą ir teritorinės policijos įstaigos migracijos padaliniiui, kurio aptarnaujamoje teritorijoje jis yra deklaravęs ar ketina deklaruoti gyvenamąją vietą arba yra įtrauktas į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą, pateikia:

1) nustatytos formos prašymą išduoti Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo nuolat gyventi šalyje kortelę;

2) galiojantį kelionės dokumentą;

3) dokumentus, patvirtinančius Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nustatytą teisės nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje įgijimo, suteikimo ar Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo nuolat gyventi šalyje kortelės išdavimo pagrindą;

4) jeigu prašyme išduoti Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo nuolat gyventi šalyje kortelę nurodyti ES piliečio šeimos nario ar kito asmens, kuris pagal Europos Sąjungos teisės aktus naudojami laisvo asmenų judėjimo teise, asmens duomenys nesutampa su jo asmens duomenimis Užsieniečių registre ir / ar Lietuvos Respublikos gyventojų registre – asmens duomenų keitimą patvirtinančius dokumentus (civilinės būklės aktų įregistravimo liudijimus, teismo sprendimą atkurti, papildyti, pakeisti ar ištaisyti civilinės būklės akto įrašą ar kt.).

Prašymas išduoti Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo nuolat gyventi šalyje kortelę turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo prašymo pateikimo teritorinės policijos įstaigos migracijos padaliniiui dienos. ES piliečio šeimos narys ar kitas asmuo, kuris pagal Europos Sąjungos teisės aktus naudojami laisvo asmenų judėjimo teise, apie priimtą sprendimą išduoti Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo nuolat gyventi šalyje kortelę informuojamas pranešimu, kurį gavęs jis turi kreiptis į teritorinės policijos įstaigos migracijos padalinį dėl šios kortelės įforminimo.

Daugiau informacijos apie ES piliečių teisinę padėtį Lietuvos Respublikoje galima rasti Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos interneto svetainėje www.migracija.lt.

Užsieniečių, kurie nėra ES piliečiai ar jų šeimos nariai ar kiti asmenys, kurie pagal ES teisės aktus naudojami laisvo asmenų judėjimo teise, gyvenimas Lietuvos Respublikoje

Užsieniečiams, kurie nėra ES piliečiai ar jų šeimos nariai ar kiti asmenys, kurie pagal Europos Sąjungos teisės aktus naudojami laisvo asmenų judėjimo teise, išduodami šie leidimai gyventi Lietuvos Respublikoje:

1) leidimas laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje (toliau – leidimas laikinai gyventi);

2) Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų leidimas gyventi Europos Sąjungoje (toliau –

leidimas nuolat gyventi).

Leidimas laikinai gyventi suteikia užsieniečiui teisę laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje jame nurodytą laiką. Leidimas laikinai gyventi paprastai išduodamas vieniems metams, tačiau gali būti išduotas ir ilgesniam ar trumpesniam laikui. Lietuvių kilmės asmenims ir užsieniečiams, turintiems teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę, leidimas laikinai gyventi išduodamas penkeriems metams.

Leidimas laikinai gyventi gali būti išduodamas užsieniečiui, jeigu:

- jis teisę atkurti į Lietuvos Respublikos pilietybę;
- jis yra lietuvių kilmės asmuo;
- yra šeimos susijungimo atvejis;
- jis ketina dirbti;
- jis ketina dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą;
- jis ketina mokytis;
- yra nustatyta globa (rūpyba) arba jis yra paskirtas globėju;
- jis yra ar buvo prekybos žmonėmis arba nelegalaus darbo auka ir bendradarbiauja su

ikiteisminio tyrimo įstaiga arba teismu kovojant su prekyba žmonėmis ar su nusikaltimais, susijusiais su prekyba žmonėmis arba su nelegaliu darbu, kai dirbta ypatingai išnaudojamo darbo sąlygomis arba kai dirbo nepilnametis;

- jis ketina pagal darbo sutartį, sudarytą su Lietuvos Respublikoje įregistruota mokslo ir studijų institucija, dirbti kaip dėstytojas, atlikti mokslinius tyrimus ir (arba) eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros darbus kaip tyrėjas;

- jis kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje yra įgijęs ilgalaikio gyventojų statusą ir turi tos valstybės išduotą leidimą gyventi.

Leidimas laikinai gyventi taip pat gali būti išduodamas užsieniečiui, jeigu jam suteikta laikinoji ar papildoma apsauga, dėl pavojingos organizmo būklės jis negali išvykti ir jam reikalinga neatidėliotina būtinoji medicinos pagalba, taip pat jeigu užsieniečio negalima išsiųsti iš Lietuvos Respublikos.

Prašymą išduoti pirmąjį leidimą laikinai gyventi ir kitus dokumentus užsienietis turi pateikti Lietuvos Respublikos diplomatinei atstovybei arba konsulinei įstaigai užsienyje, o užsienietis, esantis Lietuvos Respublikoje teisėtai, – teritorinės policijos įstaigos migracijos padaliniiui (toliau – migracijos tarnyba), kurios aptarnaujamoje teritorijoje ketina apsigyventi. Tačiau tokio prašymo pateikimas nesuteikia teisės užsieniečiui būti Lietuvos Respublikos teritorijoje, iki bus išnagrinėtas užsieniečio prašymas išduoti leidimą laikinai gyventi ir priimtas sprendimas. Prašymą pakeisti (išduoti naują) leidimą laikinai gyventi užsienietis pateikia migracijos tarnybai, kurios aptarnaujamoje teritorijoje gyvena.

Užsieniečio prašymas išduoti leidimą laikinai gyventi turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip **per 4 mėnesius** nuo prašymo pateikimo atitinkamoje institucijoje dienos, o užsieniečio, kuris ketina dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą, – ne vėliau kaip **per 2 mėnesius** nuo prašymo pateikimo atitinkamoje institucijoje dienos. Užsieniečio, kuris ketina dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą ir pateikia darbdavio įsipareigojimą jį įdarbinti pagal darbo sutartį ir mokėti mėnesinį darbo užmokestį, ne mažesnę negu 3 Lietuvos statistikos departamento paskutinio paskelbto šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio dydžiai, prašymas išduoti leidimą laikinai gyventi turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip **per 1 mėnesį** nuo prašymo pateikimo atitinkamoje institucijoje dienos. Užsieniečio prašymas pakeisti (t. y. išduoti naują) leidimą laikinai gyventi išnagrinėjamas ne vėliau kaip per 2 mėnesius nuo prašymo pateikimo dienos (dėl šio leidimo turi būti kreipiamasi likus ne mažiau kaip 2 mėn. iki turimo leidimo laikinai gyventi galiojimo laiko pabaigos, bet ne anksčiau kaip prieš 4 mėn.). Pažymėtina, kad užsieniečio prašymas išduoti ar pakeisti leidimą laikinai gyventi gali būti nagrinėjamas ir skubos tvarka.

Migracijos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos arba migracijos tarnybai, kuriai buvo pateiktas prašymas pakeisti (t. y. išduoti naują) leidimą laikinai gyventi, priėmus sprendimą išduoti (pakeisti) šį leidimą, užsienietis, gavęs apie tai pranešimą, dėl leidimo įforminimo turi kreiptis į migracijos tarnybą, kurios aptarnaujamoje teritorijoje ketina apsigyventi arba gyvena. Šis sprendimas nesuteikia teisės užsieniečiui būti Lietuvos Respublikoje be vizos arba viršyti bevizio buvimo laiką. Pateikiant dokumentus leidimui laikinai gyventi įforminti, užsieniečio buvimas Lietuvos Respublikoje turi būti teisėtas.

Sprendimas išduoti (pakeisti) užsieniečiui leidimą laikinai gyventi netenka galios, jei užsienietis juo nepasinaudoja 3 mėnesius nuo sprendimo priėmimo dienos.

Leidimas nuolat gyventi – dokumentas, suteikiantis užsieniečiui teisę gyventi Lietuvos Respublikoje ir patvirtinantis užsieniečio nuolatinio gyventojų statusą. Leidimas nuolat gyventi įforminamas 5 metams, o praėjus šiam terminui – keičiamas.

Leidimas nuolat gyventi gali būti išduodamas užsieniečiui, jeigu jis:

1) turi teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę Pilietybės įstatymo nustatyta tvarka (leidimas nuolat gyventi išduodamas ir šio užsieniečio šeimos nariams, atvykstantiems gyventi kartu su juo ir kartu gyvenantiems);

2) yra lietuvių kilmės asmuo (leidimas nuolat gyventi išduodamas ir šio užsieniečio šeimos nariams, atvykstantiems gyventi kartu su juo ir kartu gyvenantiems);

3) atvyko gyventi į Lietuvos Respubliką kartu su Lietuvos Respublikos piliečiu kaip jo šeimos narys;

4) neteko Lietuvos Respublikos pilietybės, tačiau gyvena Lietuvos Respublikoje;

5) yra vaikas iki 18 metų ir jo tėvai ar vienas iš jų yra Lietuvos Respublikos piliečiai, kurių gyvenamoji vieta deklaruota Lietuvos Respublikoje, arba turi leidimą nuolat gyventi;

6) gavo pabėgėlio statusą Lietuvos Respublikoje;

7) pragyveno Lietuvos Respublikoje be pertraukos pastaruosius 5 metus ir turėjo leidimą laikinai gyventi*;

8) pragyveno Europos Sąjungos valstybėje narėje be pertraukos pastaruosius 5 metus, iš kurių ne mažiau kaip 2 metus be pertraukos – Lietuvos Respublikoje, ir turėjo leidimą laikinai gyventi, išduotą pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 40 straipsnio 1 dalies 4¹ punktą*;

9) pateikia teismo sprendimą, kuriuo nustatytas juridinis faktas, kad gyveno Lietuvos Respublikoje iki 1993 m. liepos 1 d. ir šiuo metu gyvena Lietuvos Respublikoje (teisme užsienietis privalo įrodyti, kad jis: turi teisėtą pragyvenimo šaltinį Lietuvos Respublikoje, moka pajamų ir kitus Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytus mokesčius ar įmokas ir turi gyvenamąją patalpą Lietuvos Respublikoje);

10) pragyveno užsienio valstybėje laikotarpį, ne ilgesnį negu nurodyta Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 54 straipsnio 1 dalies 3 ir 4 punktuose, kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje neįgijo ilgalaikio gyventojų statuso, o iki apsigyvenimo užsienio valstybėje gyveno Lietuvos Respublikoje ir turėjo leidimą nuolat gyventi.

* Leidimas nuolat gyventi gali būti išduotas, jeigu užsienietis išlaikė valstybinės kalbos egzaminą ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos pagrindų egzaminą. Šis reikalavimas netaikomas asmenims, kuriems sukako 75 metai, asmenims, kuriems nustatytas 0–25 procentų darbingumo lygis (iki 2007 m. birželio 30 d. – I grupės invalidai), ir asmenims, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas specialiųjų poreikių lygis, taip pat sunkiomis chroninėmis psichikos ligomis sergantiems asmenims ir užsieniečiams, kurių anksčiau turėtas leidimas nuolat gyventi buvo panaikintas Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 54 straipsnio 1 dalies 3 ar 4 punkte nustatytais pagrindais.

Užsienietis, norėdamas gauti leidimą nuolat gyventi, sumoka Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyto dydžio valstybės rinkliavą už dokumentų išduoti šį leidimą gyventi tvarkymą ir Migracijos departamentui prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Migracijos departamentas) tiesiogiai arba per teritorinės policijos įstaigos migracijos padalinį, kurio aptarnaujamoje teritorijoje jis yra deklaravęs ar ketina deklaruoti gyvenamąją vietą arba yra įtrauktas į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą, pateikia:

1) nustatytos formos prašymą išduoti leidimą nuolat gyventi;

2) galiojantį kelionės dokumentą;

3) dokumentą, patvirtinantį, kad turi pakankamai lėšų pragyventi Lietuvos Respublikoje ne mažiau nei vienus metus (šis dydis paskaičiuojamas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta pragyvenimo Lietuvos Respublikoje lėšų dydį, kuris gali būti laikomas pakankamu pragyventi vieną kalendorinį mėnesį Lietuvos Respublikoje užsieniečiui, prašančiam išduoti leidimą gyventi, padauginus iš 12 mėnesių) ir / ar gauna reguliarių pajamų, ne mažesnių už Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta pragyvenimo Lietuvos

Respublikoje lėšų dydį, kuris gali būti laikomas pakankamu pragyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiui, prašančiam išduoti leidimą gyventi. Kai užsienietis yra išlaikomas šeimos nario, pateikiamas šio šeimos nario įsipareigojimas išlaikyti užsienietį ir dokumentas, patvirtinantis, kad jis turi pakankamai lėšų sau ir užsieniečiui pragyventi Lietuvos Respublikoje ne mažiau nei vienus metus (šis dydis paskaičiuojamas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta pragyvenimo Lietuvos Respublikoje lėšų dydį, kuris gali būti laikomas pakankamu pragyventi vieną kalendorinį mėnesį Lietuvos Respublikoje užsieniečiui, prašančiam išduoti leidimą gyventi, padauginus iš 12 mėnesių ir gautą sumą padauginus iš šeimos nario išlaikomų asmenų, įskaitant patį šeimos narį, skaičiaus) ir / ar gauna reguliarių pajamų sau ir užsieniečiui pragyventi Lietuvos Respublikoje, kurių dydis, tenkantis kiekvienam šeimos nario išlaikomam asmeniui, įskaitant patį šeimos narį, yra ne mažesnis už Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta pragyvenimo Lietuvos Respublikoje lėšų dydį, kuris gali būti laikomas pakankamu pragyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiui, prašančiam išduoti leidimą gyventi;

4) dokumentus, patvirtinančius Lietuvos Respublikos įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nustatyta leidimo nuolat gyventi išdavimo pagrindą;

5) jeigu prašyme išduoti leidimą nuolat gyventi nurodyti užsieniečio asmens duomenys nesutampa su jo asmens duomenimis Užsieniečių registre ir / ar Lietuvos Respublikos gyventojų registre (toliau – Gyventojų registras) – asmens duomenų keitimą patvirtinančius dokumentus (civilinės būklės aktų įregistravimo liudijimus, teismo sprendimą atkurti, papildyti, pakeisti ar ištaisyti civilinės būklės akto įrašą ar kt.).

Užsieniečio prašymas išduoti leidimą nuolat gyventi nagrinėjamas iki 4 mėnesių nuo prašymo pateikimo dienos (skubos tvarka – iki 2 mėnesių). Priimtas sprendimas išduoti užsieniečiui leidimą nuolat gyventi galioja 6 mėnesius nuo šio sprendimo priėmimo dienos (šiuo laikotarpiu užsienietis gali kreiptis į teritorinės policijos įstaigos migracijos padalinį dėl leidimo nuolat gyventi įforminimo).

Daugiau informacijos apie leidimų gyventi Lietuvos Respublikoje išdavimą galima rasti Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos svetainėje www.migracija.lt.

Gyvenamosios vietos deklaravimas

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymu, gyvenamąją vietą privalo deklaruoti:

- Lietuvos Respublikos piliečiai, atvykę gyventi į Lietuvos Respubliką ilgiau kaip 183 dienoms per metus; keičiantys gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje; išvykstantys iš Lietuvos Respublikos ilgesniam kaip šešių mėnesių laikotarpiui.

- Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai ar Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių narių piliečiai, atvykę gyventi į Lietuvos Respubliką ilgiau kaip tris mėnesius per pusę metų ir Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nustatyta tvarka įgiję teisę gyventi Lietuvos Respublikoje, keičiantys gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje ar išvykstantys iš Lietuvos Respublikos ilgesniam kaip šešių mėnesių laikotarpiui.

- Leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje turintys užsienio valstybių piliečiai privalo deklaruoti gyvenamąją vietą atvykę gyventi į Lietuvos Respubliką; keisdami gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje; išvykdami iš Lietuvos Respublikos ilgesniam kaip šešių mėnesių laikotarpiui.

Gyvenamoji vieta deklaruojama seniūnijoje pagal asmens gyvenamąją vietą, o jeigu savivaldybėje seniūnija neįsteigta arba savivaldybės teritorija nepriskirta seniūnijai - kitame savivaldybės administracijos padalinyje, kuriam pavesta įgyvendinti deklaravimo įstaigos funkciją. Asmenys, išvykstantys ilgesniam nei 6 mėnesių laikotarpiui, ir nepateikę deklaracijų prieš išvykstant, išvykimą gali deklaruoti Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ar konsulinėse įstaigose arba internetu per e-valdžios portalą www.epaslaugos.lt, jie gali save identifikuoti per internetinės bankininkystės sistemas ar patvirtinti deklaraciją kvalifikuotu elektroninio parašo sertifikatu.

Daugiau informacijos gyvenamosios vietos deklaravimo klausimais galite rasti Gyventojų registro tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos interneto svetainėje www.gyvreg.lt ir Lietuvos savivaldybių interneto svetainėje www.savivaldybes.lt

Teisinė pagalba

Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas suteikia asmenims teisę pasinaudoti valstybės garantuojama pirmine ir antrine teisine pagalba.

Pirminė teisinė pagalba – tai teisinė informacija, teisinės konsultacijos, dokumentų, skirtų valstybės ir savivaldybių institucijoms, išskyrus procesinius dokumentus, rengimas. Ši teisinė pagalba apima taip pat patarimus dėl ginčo sprendimo ne teismo tvarka, veiksmus dėl taikaus ginčo išsprendimo ir taikos sutarties parengimą. Norint gauti pirminę teisinę pagalbą, reikia kreiptis į savivaldybės vykdomąją instituciją pagal savo deklaruotą gyvenamąją vietą arba, jei jūs neturite gyvenamosios vietos, į savivaldybės, kurioje gyvenate, vykdomąją instituciją bei prašyti, kad Jums būtų suteikta nemokama pirminė teisinė pagalba. Šią pagalbą turi teisę gauti visi teisėtai Lietuvos Respublikoje ar kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse gyvenantys asmenys bei kiti Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse nurodyti asmenys, nepriklausomai nuo jų turto ir pajamų lygio.

Antrinė teisinė pagalba – tai dokumentų rengimas, gynyba ir atstovavimas bylose, įskaitant vykdymo procesą, atstovavimas išankstinio ginčo sprendimo ne teisme atveju, jeigu tokią tvarką nustato įstatymai ar teismo sprendimas. Be to, ši teisinė pagalba apima bylinėjimosi išlaidų bylose, išnagrinėtose civilinio proceso tvarka, su bylos nagrinėjimu administracinio proceso tvarka susijusių išlaidų ir su baudžiamojoje byloje pareikšto civilinio ieškinio nagrinėjimu susijusių išlaidų atlyginimą. Antrinę teisinę pagalbą asmenys gauna tada, kai jų turtas ir metinės pajamos neviršija Vyriausybės nustatytų turto ir pajamų lygių teisei pagalbai gauti arba jie yra priskirtini įstatymo 12 straipsnyje nurodytiems asmenims, kuriems teisinė pagalba teikiama neatsižvelgiant į jų turtinę padėtį (pavyzdžiui, asmenys, gaunantys socialinę pašalpą, nukentėjusieji dėl nusikaltimų atsiradusios žalos atlyginimo, asmenys, kuriems yra nustatytas sunkus neįgalumas arba kurie yra pripažinti nedarbingais, arba sukakę senatvės pensijos amžių, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis ir kt.).

Asmenys, norėdami prisiteisti arba priverstinai išsieškoti jau priteistą išlaikymą iš kitose ES valstybėse narėse gyvenančių skolininkų, turėtų kreiptis į Vilniaus valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą arba Vaikų išlaikymo fondo administraciją prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Šios institucijos bendradarbiauja su kitose ES valstybėse narėse esančiomis institucijomis padėdamos išlaikymo kreditoriams bei skolininkams pareikšti savo teises kitoje valstybėje narėje pateikiant prašymus dėl jau priimtų teismo sprendimų pripažinimo, vykdytinumo ir vykdymo, tokių sprendimų keitimo arba sprendimų priėmimo. Visos paslaugos, kurios yra teikiamos pareiškėjams (pvz., informacijos bei duomenų teikimas, prašymų, susijusių su teismų sprendimų pripažinimu, vykdytinumu ir vykdymu, tokių sprendimų keitimu arba sprendimų priėmimu, perdavimas ir priėmimas, su tokiais prašymais susijusio proceso pradėjimas ir t.t.) yra nemokamos. Platesnė informacija pateikiama internetiniame tinklalapyje vilnius.teisinepagalba.lt.

Daugiau informacijos galite rasti interneto svetainėje www.teisinepagalba.lt.

KITA INFORMACIJA

Tarnyba Lietuvos kariuomenėje

Profesinė karo tarnyba

Lietuvos kariuomenėje kiekvienam sudarytos sąlygos siekti karjeros, mokytis, pasinaudoti profesinio tobulinimosi galimybėmis Lietuvos ir užsienio šalių karinėse mokyklose. Profesinės karo tarnybos karių atlyginimų dydžiai prasideda nuo 2000 Lt (580 €) ir atitinkamai didėja priklausomai nuo karinio laipsnio ir ištarnautų metų. Kariams taip pat taikomos šios socialinės garantijos: kariai draudžiami valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, o ištarnavę įstatymo nustatytą laiką ir išleisti į atsargą, nepriklausomai nuo tarnybos trukmės, įgyja teisę gauti valstybinę kario pensiją; kariams teikiama visapusiška medicinos priežiūra ir įvairios reabilitacinės programos; visų karių gyvybė ir sveikata privalomai draudžiama nuo nelaimingų atsitikimų; kariai tarnybos laikotarpiu aprūpinami gyvenamąja vieta, maistu arba jiems mokama nustatyto dydžio pinigine kompensacija.

Baziniai kariniai mokymai

Tai 12 savaičių trukmės karinis pradžiamokslis. Šiuose mokymuose kariai įgyja pagrindinį karinį parengtumą, atlieka privalomąją pradinę karo tarnybą ir gali pretenduoti į profesinę karo tarnybą. Taip pat visi baigusieji šiuos mokymus turi teisę pasinaudoti iki 50 procentų subsidija aukštojo mokslo apmokėjimui, o darbdaviai įdarbina karinio prievolinką pirmus 3 mėn. gauna subsidiją (iki 1500Lt / 434€ per mėn.).

Kario savanorio tarnyba

Tai tarnybos būdas tiems piliečiams, kurie nori derinti civilinį darbą ar studijas su galimybe išmokti karybos. Kario savanorio tarnyba atliekama savaitgaliais, kurių metu kariai palaipsniui mokosi visų su krašto gynyba susijusių dalykų. Už mokymuose praleistą laiką mokamas atlyginimas atitinkantis kario savanorio civilinį atlyginimą arba atlyginimas pagal turimą karinį laipsnį (pasirinktinai). Taip pat kariams savanoriams suteikiamos visos socialinės garantijos, apmokamos visos su tarnyba susijusios išlaidos, o išstarnavę pajėgose 4 metus įgyja teisę į pilną studijų kompensavimą. Pasiekę tam tikrą parengties lygį kariai savanoriai gali pretenduoti į profesinę karo tarnybą ar dalyvauti tarptautinėse operacijose.

Jaunesniųjų karininkų vadų mokymai

Tai mokymai skirti Lietuvos aukštųjų mokyklų studentams ir absolventams kurie studijų metu nori įgyti ir karybos žinių. Studentai baigę šiuos mokymus gali didžiuotis dar viena įgyta profesija ir atsargos karininko laipsniu. Jaunesniųjų karininkų vadų mokymai vyksta savaitgaliais ir vasarą rengiamos 2 savaičių trukmės lauko taktinės pratybos. Pirmaisiais mokymo metais studentai rengiami eiliniu kariu, antrais - pagal skyriaus vadų, o trečiais – pagal būrių vadų programas. Mokymų dienomis visiems dalyviams taikomos karių socialinės garantijos. Visi baigusieji Jaunesniųjų karininkų vadų mokymus laikomi atlikusiais privalomąją pradinę karo tarnybą ir gali pretenduoti į profesinę karo tarnybą.

Jaunesniųjų karininkų vadų mokymai taip pat organizuojami atsižvelgiant ir į studentų specialybes: aukštųjų medicinos mokyklų studentams siūlomi Jaunesniųjų karininkų vadų–medikų mokymai, o Lietuvos aukštosios jūreivystės mokyklos (Klaipėda) studentams ir absolventams – Jaunesniųjų karininkų vadų–jūrininkų mokymai.

Visą informacija apie tarnybos būdus ir karjerą Lietuvos kariuomenėje yra teikiama puslapyje www.karys.lt bei nemokamu tel. numeriu 8 800 12340. Su Lietuvos kariuomene, jos struktūra ir padaliniais galite susipažinti internetinėje svetainėje www.kariuomene.kam.lt.

„Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą – kūrimo 2011-2019 metų programa

Istorinės aplinkybės, globalizacijos procesai, ekonominiai, socialiniai ir politiniai motyvai nulėmė tai, kad už Lietuvos ribų įvairiais vertinimais šiandien gyvena daugiau kaip 1 mln. lietuvių kilmės ir iš Lietuvos kilusių asmenų, iš jų - apie 300 tūkst. yra Lietuvos Respublikos piliečiai. Atsižvelgdama į šias aplinkybes, suvokdama diasporos potencialą ir įvertinusi kitų valstybių bendradarbiavimo su savo diaspora gerą patirtį, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2011 m. kovo 30 d. nutarimu Nr. 389 patvirtino „Globalios Lietuvos“ - Užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą - kūrimo 2011-2019 metų programą (Žin., 2011, Nr. 42-1969). Šiuo metu programą įgyvendina 13 valstybės institucijų, jos įgyvendinimą koordinuoja Užsienio reikalų ministerija.

Programos vertybinis pamatas - idėja, teigianti, kad esame viena Lietuvos tauta, jungiama bendros lietuviškosios tapatybės ir istorinės atminties ir, nepriklausomai kuriame pasaulio krašte gyventume, galime puoselėti lietuviybę, išlaikyti tarpusavio ryšius ir politinius, ekonominius, pilietinius bei kultūrinius ryšius su Lietuva ir įsitraukti į valstybės ir jos gerovės kūrimo procesą. „Globalios Lietuvos“ programa siekiama sutelkti Lietuvos diasporą valstybei stiprinti ir jos vardui garsinti. Siekiant šio tikslo, valstybės institucijų pastangos nukreipiamos dvejomis pagrindinėmis kryptimis:

1) stiprinamos užsienio lietuvių bendruomenės ir organizacijos, remiama jų projektinė veikla, padedama išlaikyti tautiškumą ir sudaromos galimybės mokytis lietuvių kalbos;

2) stiprinami ryšiai su Lietuvos diasporos mokslo, meno, verslo ir kitų sričių profesionalais.

Tikimasi, kad „Globalios Lietuvos“ programos įgyvendinimas paskatins protų apykaitos procesą ir vis daugiau užsienyje gyvenančių motyvuotų lietuvių savo žiniomis, idėjomis ir patirtimi prisidės prie mūsų valstybės ir visuomenės pažangos.

„Globalios Lietuvos“ programoje pažymima, kad apsisprendimas grįžti priklauso nuo daugelio veiksnių, vienas jų - informacijos apie socialines, ekonomines garantijas, darbo ir persikvalifikavimo galimybes Lietuvoje išsamumas ir prieinamumas. Be to, tai gali turėti teigiamą poveikį ir grįžtančiųjų socializacijos, integravimosi į visuomenę ir darbo rinką sėkmei. Šis Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sudarytas leidinys padės rasti reikalingą informaciją apie gyvenimą ir darbą Lietuvoje.

„Globalios Lietuvos“ programą įgyvendinančių institucijų informacija ir partnerių teikiamos galimybės:

- Užsienio reikalų ministerijos Užsienio lietuvių departamento sukurta paskyra socialiniame tinkle Facebook: „Globalus tinklas Lietuvai - Global Lithuania Network“
- Užsienio lietuvių organizacijų projektų rėmimas (www.urm.lt Globali Lietuva) - Užsienio lietuvių organizacijų veiklos projektų finansavimas);
- Užsienio lietuviams aktuali informacija (www.urm.lt Globali Lietuva);
- Internetinis leidinys: „Gyvenimas ir darbas Lietuvoje“ (www.socmin.lt);
- Informacija užsienio lietuviams pagal švietimo sritis (www.smm.lt);
- Sveikatos apsaugos ministerijos informacija (www.sam.lt);
- Vyriausiosios rinkimų komisijos informacija (www.vrk.lt);
- Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija (www.lrt.lt);
- Stažuotų/praktikų/mentorystės programos: „Kurk Lietuvai“ (www.kurk.lt), LT Big Brother (www.ltbigbrother.com), PLJS informacija (www.pljs.org->[Karjeros pasiūlymai](http://www.pljs.org)), Lietuvių išsivijusių studentų stažuotės (www.stazuote.com);
- Psichologinės konsultacijos emigracijos paliestiems asmenims internetu – VŠĮ „Gera būseną“ (www.psyvirtual.lt).
- Ūkio ministerija (www.ukmin.lt)
- VŠĮ „Versli Lietuva“ (www.versli Lietuva.lt)
- VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ (www.investlithuania.com/lt)
- Kūno kultūros ir sporto departamentas (www.kksd.lt)
- Valstybinis turizmo departamentas (www.tourism.lt)

NAUDINGOS NUORODOS

Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos – www.migracija.lt (pateikiama detali informacija dėl Lietuvos Respublikos pilietybės, asmens dokumentų piliiečiams ir užsieniečiams išdavimo).

Užsienio reikalų ministerija – www.urm.lt (konsulinė informacija skelbiama interneto svetainėje www.keliauk.urm.lt).

Lietuvos statistikos departamentas – www.stat.gov.lt (skelbiama įvairi statistinė informacija, įvairių ūkio veiklų rodikliai bei publikacijos)

Asmens dokumentų išrašymo centras prie Vidaus reikalų ministerijos – www.dokumentai.lt (galimybė gauti informaciją apie asmens dokumento išrašymo eigą).

Gyvenamosios vietos deklaravimo paslauga (www.epaslaugos.lt) (suteikia galimybę internetu deklaruoti išvykimą iš Lietuvos, atvykimą į Lietuvą ir gyvenamosios vietos pakeitimą Lietuvoje).

Informacija apie valstybės garantuojamą pirminę ir antrinę teisinę pagalbą – www.teisinepagalba.lt.

Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos – www.pasienis.lt (pateikiama išsamesnė informacija apie nepilnamečių išvykimą į užsienio valstybes).

Informacija apie tarnybą Krašto apsaugos savanorių pajėgose – kariuomene.kam.lt.